

The Project Gutenberg eBook of Punaiset ja valkoiset: Kuvaus Suomen luokkasodasta, by Kössi Kaatra

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Punaiset ja valkoiset: Kuvaus Suomen luokkasodasta

Author: Kössi Kaatra

Release date: April 29, 2015 [EBook #48825]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PUNAISET JA VALKOISET: KUVAUS SUOMEN
LUOKKASODASTA ***

E-text prepared by Jari Koivisto and Tapio Riikonen

PUNAISET JA VALKOISET

Kuvaus Suomen luokkasodasta

Kirj.

HENKIPATTO [KÖSSI KAATRA]

Frams Förlag, Stockholm, 1919.

Rolandens Boktryckeri, Stockholm.

Irmari Rantamalan

ja

kalkkien muiden Suomen valkoisen hirmuvallan uhrien muistolle omistetaan tämä runsain lainauksin suoritettu vaatimaton esitys, jonka tarkoituksena on osaltaan olla vastapainona sille valtaisalle lokaryöpylle, joka siivottoman valkoisen katukirjallisuuden muodossa tulvii ei ainoastaan jo koirahautain koskemattomuudessa silvottuina tai nälällä, kuoliaaksi kidutettuina lepääväin vaan myös jälkeen jääneiden työläisten, Suomen köyhälistön ylle.

SISÄLLYS:

Työväen-demokratia vallankumouksessa.

Mies mieheltä —

Työmies ja talonpoika.
Punalippujen alla.
Juna porhalsi —
Kuoleman kentillä.
Naamioittu teloitus — valkoinen pyöveli.
Viha ja rakkaus.
Aatteen uhrit.
Ei sinun pidä tappaman.
Hämähäkki kutoo verkkoaan.
Tuho on ovella.
Vilppulasta Tampereelle.
Tampereen tragedia.
Omin voimin.
Kirje ruumiskasoilta.
Valkoinen terrori: verilöylyt.
25.000 orpoa.
Valkoinen terrori: "kuoleman esikartanot".
Hyve häpeäpaalussa.
Kohtalonsa välttäminen.
Valkoiset bakkanaalit.
Tarinamme sankari.
Suuri, kuolematon.

Työväen-demokratia vallankumouksessa

[Suomalaisen Kommunistisen Puolueen perustavan kokouksen "Avoimesta kirjeestä toveri Leninille".]

"Venäjän köyhälistö nousi. Lokakuussa (1917) se syöksi maahan sekä porvariston vallanpitäjät että niiden kätyrinä olleet sosialistit ja otti kaiken vallan omiin käsiinsä.

Me Suomen sosialidemokraatit emme silloin selvästi tajunneet tämän valtavan tapauksen merkitystä. Emme uskoneet silloin, että Venäjällä on syyskuussa 1818 yhä oleva valta köyhälistön käsissä, köyhälistön, joka on hävittänyt porvarillisen valtion ja rakentaa sosialistista yhteiskuntajärjestystä.

Venäjän työväen vallankumouksen aattona, viime syksynä (1917), Te toveri Lenin annoitte meille suomalaisillekin neuvon: "nouskaa, nouskaa viivyttelämättä ja ottakaa valta järjestyneen työväen käsiin!" Ettemme me marraskuussa noudattaneet tätä arvokasta neuvoanne, siinä teimme — nyt olemme sen huomanneet — historiallisen virheen.

Marraskuussa syntyi näet Suomessa vallankumoukselle otollinen tilanne. Häikäilemättömästi nylkemisestä katkeroittunut Suomen köyhälistö oli joutunut luokkataistelussaan asteelle, josta ei enää ollut muuta kuin yksi askel väkivaltaiseen yhteentörmäykseen. Kun sitten Venäjältä kuului työväen vallankumouksen kutsuva merkkisoihto, oli Suomen köyhälistö valmis nousemaan. Mutta sosialidemokraattinen puolueemme, maamme köyhälistön ainoa puolue, ei ollut valmis.

Puolueemme oli porvariston luokkavallan alla halpaantunut, mukautunut samalle rauhallisen luokkataistelun kannalle, jolla esim. Saksan sosialidemokratia oli aina ollut: porvarillisen valtion puitteissa pysyttelevän, eduskunnallisen ja ammatillisen työväenliikkeen puolueeksi, jonka ohjelmassa sosialismi oli pelkkänä koristeena ja jonka toiminta oli pikemmin proletaarisen vallankumouksen välttämistä, kuin pyrkimistä ja valmistautumista tähän työväenluokan suurimpaan historialliseen tehtävään. Sen mukaisesti mekin marraskuussa, puolueemme johdon kautta, — ensin kahden vaiheilla epäröityämme — ohjasimme maamme köyhälistön vallankumouspyrkimyksen pelkäksi suurlakko-mielenosoitukseksi ja sillä tavalla saimme aikaan, että väkivaltainen yhteentörmäys työväen ja porvariston välillä tuli silloin vältetyksi. Emme luottaneet vallankumoukseen, emmekä tahtoneet panna vaaralle alttiiksi järjestöjämme eikä kansanvaltaisia saavutuksiamme, vaan tahdoimme niin kauan kuin mahdollista oli, parlamentaarisin keinoin turvata ja kartuttaa niitä saavutuksia.

Nyt perästä päin näyttää meistä suuremmalta kuin aikanaan se mahdollisuus, että vallankumous olisi silloin voinut johtaa jonkinlaiseen voittoon, tosin nähtävästi parhaimmassakin tapauksessa ainoastaan väliaikaiseen ja osittaiseen voittoon, tuskin työväenluokan voittoon, vaan pikemmin kansanvaltaiseen kompromissiin porvaripuolueiden ja mahdollisesti sosialidemokratian puolueemme enemmistön välillä, jonka jälkeen osa puolueettamme olisi epäilemättä ohjautunut kutsumaan työväkeä todellisen vallankumouksellisen sosialismin tielle. Vaikka siis välittömäksi tulokseksi vallankumouksesta marraskuussa tuskin olisi vielä tullut työväenluokan valtaan pääsy, olisi vallankumous kuitenkin voinut

merkitä historiallista edistysaskelta sen suuntaan, ja puolueemme velvollisuus työväenluokan taistelujärjestönä oli hyökätä sitä kohti, hyökätä mahdollisimman pitkälle, eikä jäädä odottamaan porvariston hyökkäystä. On luultavaa, että näin menetellen maamme työväen luokkataistelu olisi voinut edistyä ei suinkaan ilman uhreja, mutta paljon vähemmällä uhreilla, kuin se sittemmin vaati.

Sillä laiminlyömällä marraskuussa puolueemme taisteluvellisuuden emme kuitenkaan saaneet vältetyksi aseellista yhteenottoa muuta kuin lyhyeksi ajaksi. Kansanvaltaista valtiomuotoa, lainsäädännöllistä 8-tuntin työpäivää y.m. tärkeitä eduskunnallisia uudistuksia, jotka kaikki näyttivät jo hämmöttävän niin lähellä, emme voineet saada turvatuiksi parlamenttaarisin keinoin. Päinvastoin, kaikki kansanvaltaiset saavutukset joutuivat viikko viikolta yhä ilmeisempään vaaraan. Sillä maamme porvaristo varustautui, perustamalla itselleen aseellisia taistelujärjestöjä kansalaissotaa varten, väkivalloin kaappaamaan ne saavutukset. Tämän vaaran edessä ryhdyttiin myös meidän puolueemme taholta varustautumaan työväen itsepuolustusta varten. Se ei kuitenkaan tapahtunut niin suurella tarmolla, innolla eikä vakavuudella, kuin olisi varustauduttu sellaiseen kamppailuun, johon mieli paloi, eikä sellaiseen, jonka välttämistä pidettiin onnena.

Tammikuun lopulla Suomen porvaristo pani joukkonsa hyökkäämään työväen kimppuun. Siihen vastasi sosialidemokratinen puolueemme vallankumouksella. Vallankumouksen edellytykset olivat nyt työväenluokalle epäedullisemmat kuin marraskuussa, niin sisäiset kuin ulkopuolisetkin edellytykset. Tosin näitä oli vallankumoukseen lähdeissä vaikea arvata, mutta vaikka ne olisi kuinkakin selvästi nähty, muuta ulospääsyä ei työväellä eikä työväenpuolueella nyt valittavana ollut. Osa työväkeä olisi joka tapauksessa noussut aseelliseen vastarintaan, tuhansia olisi joka tapauksessa joutunut teurastetuksi. Puolueemme kieltäytyminen taistelusta tuskin olisi järjestöjämme pelastanut, mutta työväen rintaman se olisi alunpitäen auttamattomasti hajoittanut ja merkinnyt porvariston verisen diktatuurin avustamista. Siihen emme me eikä puolueemme alentuneet. Miltei yhtenä miehenä koko työväenliike, niin valtiollinen kuin ammatillinenkin, lähti johdollamme taisteluun kaikilla seuduin, missä se vain oli mahdollista.

Mutta me emme selvästi ymmärtäneet tämän omankaan proletaarisen vallankumouksemme luonnetta eikä tehtäviä. Kun itse aseellinen taistelu oli meistä varsinaisesti vain välttämätön paha, emme vallankumousliikkeen johdossa aikanaan kiinnittäneet itse taistelun järjestämiseen niin innokasta huomiota kuin lainsäädäntöön ja hallinnon järjestämiseen. Jo lähtö sotaan tapahtui kovin järjestämättömästi, ja koko tärkeän ensimmäisen viikon aikana jäi iso osa työväen hyökkäysvoimaa käyttämättä ei yksistään aseiden, vaan osaksi myös järjestyksen puutteessa. Että sitten vallankumouksen aikana kuitenkin muutamassa viikossa saatiin kuntoon 80,000 mieheen nouseva punainen armeija — alueella, johon tuskin kuului puolet maan 3-miljoonaisesta väestöstä, maassa, jossa ei viiteentoista vuoteen ollut pienintäkään joukkoa kotimaista sotaväkeä ja jossa upseerinkasvatuksen saaneita tai muita sotateknikkaan perehtyneitä henkilöitä ylipäänsä ei juuri nimeksikään ollut työväen saatavissa, — tämä oli varmasti enemmän todistuksena maamme työväen yleisen järjestymiskyvyn kehittyneisyydestä, kuin meidän vallankumoushallituksemme sotilasorganisatoorisesta ihmetyöstä.

Poliittisessa suhteessa taas vallankumoushallituksemme pitkän aikaa suorastaan koetti pikemmin pidätellä kuin edistää vallankumouksen sisäistä pyrkimystä selvään köyhälistön diktatuuriin ja sosialismiin. Se mikä vallankumouksen välittömänä päämaalina kangasti silmissämme, ei ollut sosialisointi, vaan sosialireformi, ei porvarillisen valtion hävitys ja työväenvallan perustaminen, vaan porvarillisen valtion korjaaminen yleisen kansanvallan harhakuvan mukaan, ei "vallankumous pysyväisenä tilana", johon Marx oli viittannut, vaan vallankumouksesta vapautuminen mahdollisimman pian, kuten pahasta painajaisesta.

Tämä oli johdonmukainen seuraus juurtuneesta sosiaalidemokratistisesta koulutuksestamme, s.o. proletaarisen sosialistisen kumouksellisuutemme halpaantumisesta pitkäaikaisessa parlamentaarisisessa ja ammatillisessa sisyfus-työssä. Kun tuli todenteolla eteen se ratkaiseva historiallinen prosessi, proletaarinen vallankumous, joka myös sosialidemokratistisessa ohjelmassamme oli loppukoristeena, se prosessi, johon kunnolla valmistautumista kaiken aikaisemman työväenliikkeen oli pitänyt tarkoittaa ja jossa työväenliikkeen vihdoin piti päästä pitkästä kylvöstään satoa korjaamaan, silloin paljastuikin sosialidemokratian "korkea kehityskanta" vaaralliseksi avuttomuudeksi: se oli puoleksi sokea ja puoleksi rampa. Se oli vallankumoukselliselle työväelle pikemmin vastus ja vaara, kuin apu ja ase ja voiton viiri. Se oli työväendemokratiaa, ja silloin kun porvarillisessa valtiossa todella oli demokratian kukkima-aika, jota kauniimpi siinä ei koskaan olla voi, s.o. täydellinen luokkataistelun kehittämisen ja kärjistämisen vapaus, ei tätä todellista demokratiaa ymmärretty käyttää hyväkseen kunnolla varustautuakseen siihen luokkataistelun ylimpään vaiheeseen, aseelliseen vallankumoukseen, jossa demokratia ensimmäisellä minuutilla, tehtävänsä loppuun täyttäneenä, on määrätty kaatumaan tieltä pois. Kun tämä meidän työväen-demokratiamme joutui vasten tahtoaan työväen vallankumoukseen, niin siinä kumouksen oma sisäinen logiikka sitte viikkojen vierieessä kyllä kuletti meitäkin eteenpäin, kuletti puoliväkisin työväen diktatuurin ja tuotannon sosialisoinnin tielle. Mutta astuttuamme vallankumoukseen oikeastaan — vallankumouksen välttämiseksi, johtui juuri tästä, sisäisestä

ristiriidasta sitte toimintaammekin paljon vahingollista ristiriitaisuutta ja vaarallista puolinaisuutta sekä siitä taas vallankumousliikkeen riveihin hajanaisuutta ja epäluottamusta ylipäänsä johtoa kohtaan. Pelkkä se mahdollisuus, että tämä meidän vikamme, silloin, kun voiton ja tappion vaaka vaappui täperällä, olisi voinut painaa työväen asian tappion puolelle, tuntuu meistä nyt tragedialta. Mutta työväenluokan voitollekin päästessä me olisimme, noin aalloilla ajelehtiessamme, olleet vaarassa joutua kaikkien suurimman tragedian eteen, mikä työväenliikkeen miestä ikinä voi kohdata, saman tragedian eteen, johon täällä Venäjällä menshevikit todella joutuivat: ase kädessä taistelemaan proletaarista vallankumousta vastaan.

Meidän proletaarisen vallankumouksemme onnetonta lopputulosta eivät toki ratkaisseet meidän, sen johdossa olleiden historialliset virheet.

Sen ratkaisi Saksan imperialismiin peto, joka tuli Suomen porvariston avuksi lähettäen aseita, joukkoja ja kouluuntunutta sotataittoa. Täyttikö Saksan sosialidemokratia kansainvälisen velvollisuutensa sen estämiseksi, se jääköön Saksan työväen arvosteltavaksi. Meille oli Saksan hallituksen sekaantuminen turmioksi — ja opiksi. Sen isänmaan, jonka itsenäisyyttä — teiltä venäläisiltä tovereilta meidän hankkimaamme lahjaa — me suomalaiset sosialidemokraatit niin innokkaasti puolustimme, sen möi Suomen porvaristo Saksan imperialismille vallankumouksellisen köyhälistömme veron hinnalla. Siten meistä kylvetettiin pois sosialipatriotismi.

Kansainvälisellä lahtarivoimalla ja kapitalistisella joukkomurhatekniikalla murrettiin huhtikuussa vallankumouksellisten työläistemme rintamat. Suomen köyhälistön miehuullisinkaan vastarinta ei kestänyt. Pelastavaa apua ei tullut mistään. Saksalainen toveri ei kuullut. Venäläinen toveri kuuli mutta ei jaksanut pelastaa. Se oli itsekin hädässä, mutta se auttoi sentään niin paljon kuin jaksoi. Kiitollisuuden velkamme kasvoi kasvamistaan, päivä päivältä, viikko viikolta. Tunsimme sen, ja samalla häpesimme aikaa, jolloin me, porvarien lietsoman nurkkaisänmaallisuuden tartuttamina, olimme epäröineet turvautua venäläisen sotilastoverin apuun ja pysytelleet erossa hänen jalosta liitostaan. Pyhä verikaste Suomen lumikentillä rinnakkain taistellessa liitti nyt ikuisen toveriliittoon suomalaisen ja venäläisen proletari-aseveljen."

Mies mieheltä.

Illalla oli kylän työväentalolla ollut puhetilaisuus. Kaupungista oli saapunut puhuja — ei mikään ammattipuhuja, sillä kaikki työväen kouluuntuneemmat voimat oli mobilisoitu muihin tarkoituksiin, vaan tavallinen kaupunkilaisproletaari, yksi niistä, jotka raskaan palkkatyönsä lyhyinä loma-aikoina sekä lueskelemalla että vuosikausia ottamalla osaa järjestötoimintaan ovat kartuttaneet tietoaan ja saaneet elävän kokonaiskäsityksen yhteiskunnallisista kysymyksistä mutta myös oppineet sujuvasti ilmaisemaan ajatuksensa, oli sanalla sanoen yksi niistä tuhansista, jotka Suomen valtava työväenliike on tai oli — kehittänyt arvoisikseen välikappaleiksi.

Tämä toveri oli aloittanut "Uuden Suomen nurkkakivistä" kuvaten maan köyhälistön suorittamaa raivaustyötä seuraavaan tapaan:

"Suomen punainen köyhälistö ahertelee parhaillaan uuden yhteiskunnan rakennustöissä. Sen perustaa raivataan tulisella kiireellä. Suunnattoman paljon törkyä on ensin pois siivottava. Porvarillinen yhteiskunta lepää likaisella ja löyhällä perustalla. Sitä voi hyvällä syyllä verrata hyllyvään rimpisuohon, joka levittää löyhkää ja usvaa saastuttaen kaiken. Sellaisella epäterveellisellä maaperällä sijaitseva rakennus ei kestä ajan myrskyissä. Sen tosiasian oivaltaen valveutunut köyhälistö raivaa Uuden Suomen pelastusalueita, kaivelee tiloja nurkkakiville, kuivaa kapitalismin rämeistä suota, perkaa ympäristöä terveelliseksi. Vasta semmoisen perkaustyön jälestä asetetaan nurkkakivet paikoilleen, tehdään kivijalka ja sitten kohoo rakennelma helpommin kerta kerralta, kunnes koko ihmiskunta ihastellen silmäilee Suomen kansanvaltaisen tasavallan kauniita piirteitä.

"Julma vihollinen häiritsee uutta rakennustyötä. Se ei sallisi kansanvaltaisen työläispalatsin rakentamista. Senvuoksi täytyy utterain rakentajain tehdä työtä puolustusase kädessä, torjua sillä vihollisen hyökkäykset. Läpi historian aikojen on aina uutisraivaajain täytynyt työskennellä verissäpäin, taistella vainolaista vastaan. Siitä huolimatta on uutistyö edistynyt toisinaan hyvin hitaasti, mutta aina varmasti, kunnes työ on saatu loppuun suoritetuksi.

"Samaan aikaan kuin perustusta kuivetaan, veistellään jo uuden Suomen nurkkakiviä. On olemassa työjako. Toiset kaivavat perustusta, toiset veistelevät nurkkakiviä, eräät hankkivat rakennusaineita ja eräät suunnittelevat yksityiskohtia.

"Minkälaisia nurkkakiviä veistellään uudella Suomelle?"

"Muutamia on jo valmiina, toisia hahmotettuina ja eräitä vasta alkuasteellaan.

"Suurin kivi on Suomen sosialistisen tasavallan perussääntö, jota kaunistaa todellinen kansanvaltaisuus. Sen mukaisesti tulisi korkein valta olemaan kansalla. Suomen tasavallan kaikilla 20-vuotiailla kansalaisilla.

"Kansalaiset valitsevat omat toimihenkilönsä lakeja säätävään eduskuntaan ja se muodostaa yhteiskunnan toimivan elimen, kansanvaltuuskunnan.

"Vanha virkakunta puhdistettaisiin perinpohjin ja uusi tulisi täydellisesti vastuunalaiseksi kansalle. Siinäkin siis yksi hyvä nurkkakivi.

"Verotusolot järjestettäisiin siten, ettei köyhälistöläinen nääntyisi raskaan verokuorman kannossa, eikä varakas loisainees pääsisi mitättömällä veroerällä.

"Kunnallinen harvainvalta poistuisi ikipäiviksi ja suurin huolto kohdistettaisiin kansan syvien rivien olojen parantamiseksi; perustettaisiin kunnallisia laitoksia, leipomoista alkaen, — Tuokin nurkkakivi kannattaisi kohdaltaan uutta Suomea.

"Torpparien vapauttaminen maakaapitalistien orjuudesta, on ihan valmiiksi veistetty nurkkakivi. Sen varaan joutuisi verrattain suurilukuinen ryhmä Suomen kansanvaltaisen tasavallan väestöä.

"Vanhuudenvakuutus on jo niinkään valmiiksi veistetty nurkkakivi.

"Työväen suojelulainsäädäntö on suuriarvoinen ja paljon kestävä nurkkakivi sekini.

"Hahmotettuina ja valmiiksi suunniteltuina on monta muuta nurkkakiveä, niin että uuden Suomen mahtava rakennus ei tulisi perustuksiltaan horjumaan, vaan kestäisi ajan kuluttavan hampaan kalvamisen.

"Vihollinen häiritsee Suomen työväenluokan suurtyötä. Sittenkin, kaikesta vainolaisen vastarinnasta huolimatta on köyhälistön asekaudessa sitkeästi työskenneltävä uuden Suomen perustamistyössä, muutoin vihollinen tuho jo tehdyn työn ja pakoittaa työntekijät sanoini kuvaamattomaan orjuuteen."

Sitten oli hän kääntynyt kuulijainsa puoleen kehoittaen näitä rientämään punaisen armeijan riveihin, joissa siihen asti pää-asiassa teollisuustyöväestö oli vuodattanut vertaan *koko* maan työväenluokan hyväksi.

Viitattuaan noihin runoilijan lennokkaihin runosäkeihin:

"Mies mieheltä, mies miehellä soi taisto nyt kautta maan; kenet taisto kaas, hän nousee taas, ei petturi milloinkaan. On kansojen oikeus iäinen, myös oikeus kansan tään, jos seisoo ken ei eestä sen, hän kuollut on eläissään."

oli hän jatkanut näinikään:

"Mies mieheltä kiirii taistelun kutsu yli maan. Vielä näet eivät ole lähestulkoonkaan kaikki selkäpuolen rotevat työmiehet tarttuneet kivääriin, tuohon kuoleman liittolaiseen, jonka porvaristo tahtoi sille pakosta käteen panna, omien luokkapyyteittensä pysyttämiseksi. Nyt on maatyöläistenkin vuoro astua aseihin, sillä mitä taajalukuisemmat ovat rivimme, sitä pikemmin pääsemme me Pohjanmaan laajoille lakeuksille, sen viljaville seuduille toukoa tekemään. Sitä pikemmin saa työmies heittää kiväärin nurkkaan ja ryhtyä jälleen luovaan työhön, yhteiskunnallista hyötyä ja hyvinvointia edistävään aherteluun.

"Mies mieheltä käyköön nyt sana: 'jos seisoo ken ei eestä sen, hän kuollut on eläissään'. Sillä nyt on kysymys kansan oikeuden valvomisesta.

"Jokainen, jolle työväestön asia ja kansan onni on kallis, astukoon siis urhoollisen punaisen armeijan riviin, astukoon pyhään sotaan vapauden ja ihmisarvon puolesta. Jokainen mies, jokainen kansalainen puolustamaan kotien rauhaa sodanhaluisia viikinkiherroja, aatelisnukkeja ja porvareita vastaan! Mies mieheltä näyttäkäämme, että tapella osataan mekin, kun tarve vaatii, mutta että meidän taistelumme ei tarkoita harvainvallan pönkitystä, ei vähemmistön hyvinvointia eikä joukkojen orjuuttamista!" —

Oikeastaan ei hän, Hannes Haavisto, mäkitupalaisen poika, joka nyt sunnuntai-aamuna tovereineen kiirevilkkää hiihti kohti kaupunkia liittyäkseen siellä köyhälistöarmeijaan, tämän puheen vaikutuksesta liikkeelle lähtenyt. Kyllä hän sitä jo oli päivästä toiseen pohtinut. Mutta ei sitä vain enemmän ollut tullut lähdeä. Niitä oli ollut esteitä niin monenlaisia, vaikkakaan ei olisi ottanut lukuun hämäriäisluonteen hitaisuutta. Niin kuin nyt esim. tuo rakkaussuhde naapurin Mariin. Eihän sitä olisi mielisurminkaan hennonnut jättää mielitettyään ja lähteä tietämättä tokko milloinkaan palajaa. Tyttö

kyllä ei ollut kieltänyt eikä käsenyt, vaan oli taannoin pahimmitteeksi ikäänkuin kiusalla sutkauttanut:

— Jos olisin mies, niin tietäisin kyllä mitä tekisin.

Mutta, ei ollut ruvennut selittelemään mitä hän sillä tarkoitti.

Sen sijaan oli Hanneksen isä ollut jyrkästi lähtöä vastaan. Hän oli yhdistyksen rahastonhoitaja, vanha luottamustoimissa piintynyt sosialidemokraatti, joka aina ja kaikkialla puhui vaalilipusta, silloinkin, kun porvarit olivat venäläisillä husaareilla hajoittaneet laillisesti valitun eduskunnan, jossa työläisillä oli enemmistö. Ei kärsinyt kuulla puhuttavankaan aseellisesta toiminnasta, nimittäin *työväen* aseellisesta toiminnasta.

No, porvareillako sellainen oikeus sitten vain on? oli Hannes kerrankin tiukannut.

— Olkoon tai ei, oli isä vastannut. Mutta uusi yhteiskunta luodaan rauhallisilla keinoilla.

Äiti taas oli toista maata. Hän oli saanut tarpeekseen "rauhallisista keinoista". Hän pääsi luuvalolta tuskin liikkumaan — seuraus elämän iän kestäneestä kunnollisten jalkineiden ja vaatteiden puutteesta, tuhkatihleistä vilustumisista ja liikarastuksesta. Ja siksi toiseksi: — Mitä sillä väliä missä kuolee: rintamallako taistelussa vaiko nälkään kotona. Eihän meillä kohta ole enään mitään suuhunpantavaa — oli hän asian puheeksi tullessa huomauttanut useamman kuin yhden kerran: leipää ei meillä ole ollut viikkokausiin, lihasta nyt puhumattakaan. Maitoa ei ole. Perunat loppuvat; eikähän niistä enään olisi kuin siemeneksi, ja vasta ollaan helmikuussa. Ja mitään muuta ei liioin ole. Herra jesus, mitä tällaisella elämällä on virkaa? Eihän meillä ole edes valonkeinoa. Paloöljyä ei ole saatu koko talvena, ei ei rahalla eikä millään. Mehän olemme ikuisessa pimeydessä ja ikuisessa nälässä ja puutteessa. Ja entäs tämä maantienuhka sitten? Armostahan sitä tässä saadaan neljän seinän sisällä nälkääkin nähdä. Ja neljännesmiljoonaa ihmistä sanoi meidän isä meidän laillamme rähjäävän hädön varassa. Jos ei kerran se hänen rakas eduskuntansa ja rauhallinen kehityksensä takaa *köyhille* edes kaikkein välttämättömintä, mutta kyllä rikkaille yltäkyllin kaikkea, niin mitä tässä on muuta jäljellä kuin yleinen tappelu? — Näin oli eukko ähkinyt, mutta huomauttanut pojalleen: En minä silti kehoita sinua lähtemään. Se on asia, jonka saat yksin päättää. Mutta vastaan en pane.

Kuten Hanneksen äiti, olivat työläisnaiset ja varsinkin äidit kautta maan aseellisen toiminnan kannalla. Monen monessa tapauksessa tiedetään heidän kehoittaneen miehiään ja poikiaan liittymään kumousarmeijaan. Tämä ilmiö on helposti ymmärrettävissä. Sanoin nimittäin ei voi kuvata sitä kurjuutta, johon sotakeinottelijat, porvaristo, olivat työväenluokan syösseet ja josta etukädessä saivat kärsiä juuri työläisäidit, joiden tehtävänä oli huolehtiminen perheen ravinnosta. Yksistään jonokurjuus oli jotakin, joka ansaitsisi oman historiansa — Suomen pohjoisissa kunnissa esim. saivat nälän uuvuttamat perheenäidit lukemattomia kertoja turhanpäiten laahustaa jopa kuudenkin penikulman päässä sijaitsevaan — tyhjään jakelupaikkaan. Ja kaupungeissa saivat poloiset vuorokausikaupalla jonottaa saadakseen väsymyksestä puolikuolleena — ja heittivät pä monet siinä henkensäkin! — vihdoin huimaavalla hinnalla väärennetyn elintarverahdun, joka oli omiaan vain kiihoittamaan sairaudeksi kehittyntä nälkää. Suomen selkäpuolen sotarosvojen harjoittama elintarvehuujaus oli kehittynyt sille asteelle, että yksistään se riitti paiskaamaan epätoivoisen köyhälistön vallankumoukseen. Valaisevana esimerkkinä mainittakoon Oulun Åströmien — tulevien lahtarisielujen — menettely. Nämä piilottivat seudulla vallitsevasta nälänhädästä huolimatta satoja ruisjauhosäkkejä varastohuoneidensa ullakoille: Venäjän tsaarihallituksen tilaamiin satuloihin tarvittava liisteri oli näille "Vapaan Suomen" esitaistelijoille tähdellisempi asia kuin samaisen Suomen nälkää näkevä kansa.

Hanneksen sisar, Hilma, kannatti hänkin kumousta siitä huolimatta, että Marin veli, naapurin Kalle, jonka kanssa hänellä oli omat asiansa, oli päättänyt lähteä Hanneksen matkaan.

Hannes itse ehkä tuli isäänsä, joskohta ei hän järkeilyt tämän tapaan. Hän oli urheilumiehiä, mainio hiihtäjä, piirinsä parhaimpia, ja urheilijana tunsu hän vastenmielisyyttä raakaa voimaa kohtaan, Siksi toiseksi oli hän luonteeltaan perin säveä, eikä olisi mielisurmillaan tehnyt pahaa kenellekään. Jo kotieläinten teurastuskin oli vasten hänen luontoaan, niin maalaispoika kuin olikin.

— Mutta, oli hän lopuksi pohtinut, saatuaan eilisiltana viimeisen sysäyksen: mitä järkeä oli antaa kaupunkilaistovereidensä yksin kantaa koko päivän kuormaa ja hellettä asian tähden, joka etupäässä koski juuri maalaisköyhälistöä? Olisihan kunniantonta sallia heidän vuodattaa vertaan ja heittää henkensä *koko* työväenluokan puolesta sillä aikaa, kun suurin osa siitä kädet ristissä odotti kamppailun päättymistä. Jos kerran yksi osa köyhälistöä on uhrannut kaikkensa yhteiseksi hyväksi, niin on toisen ryhdyttävä sitä tukemaan. Kun kerran tapellaan, niin tapellaan kaikin yhdessä, tuumi hän.

Ja oli hänellä vielä oma yksityinen pikkusyynsäkin, mikä oli omiaan kannustamaan häntä sotatielle.

Hänen veljensä näet oli jääkäri. Huono, kunnoton veli, joka perheen keskuudessa jo vuosikautia oli sivuutettu vaikenemalla — varsinainen mätämuna. Hänen nimensä oli Jaakko, vaikka hän sitten

myöhemmin kaupungissa oli sen muuttanut Jack'iksi — "Jaakko" näet haiskahti niin maataiselta. Jo pienestä pitäen oli hän hunningolla. Ei viitsinyt käydä käsiksi mihinkään työntouhuun. Lurvaili vain ja harjoitti ilkeyksiä. Kerrankin kiipesi navetassa pääskysenpesälle, mutta putosi — lehmänsarveen halkaisten rytkäkässä oikean poskensa silmäkulmasta leukaperään. Arvasihan sen mikä ilkeä arpi siitä jäi, tärveltyi koko naama — luonteen lisäksi. Paloi kaupunkiin mieli. Meni, ja ongiskeli siellä, kunnes kohosi "konttoristiksi", talonhujjarin apuriksi. Jack Haavisto — kirjoitteli hän apokryfisten asiakirjojen alle, ja lopuksi aivan asiattomankin: teki vekseliväärennyksen, ja syöksähti kuritushuonetta pakoon suin päin Saksaan "pelastamaan isänmaata".

Haavistolaisilla ei tietenkään ollut pienintäkään aavistusta, oliko "Jack" niiden epäkelvojen joukossa, jotka luokkasodan alkaessa ilmestyivät Vaasaan ja joita Mannerheim tervehti "maansa parhaimpina". Mutta kun oli selvää, että sinne oli kiiruhtanut *kaikki* kelmit, niin miksi ei myös "Jack"?

Oli siis jotenkin selvää, että hänkin heilui jossakin työläisten teilaajana, ja jossakin Hanneksen sisimmässä kiehui ja karvasteli sanoin kuvaamaton kiukuntunne kunnotonta veljeä kohtaan ja hänen mielensä paloi tekemään tiliä tämän kanssa, sillä olihan luonnotonta, että työläisen, rutiköyhän mutta silti kunniallisen työläisen poika, joskohtakin kunniaton, myi kalpansa työläisten teurastajille, ryhtyi itse lahtariksi.

— Saa-ta-na! kähisi Hanneksen kurkussa ajatellessaan tätä asiaa.

Eihän tietysti ollut yhtäkään mahdollisuutta sadasta joutua vastatusten tämän kanssa satoja kilometrejä pitkällä rintamalla. Mutta kuitenkin — ken tiesi.

Ja niin sitä sitten oli lähdetty. Lähtiessä olivat tytöt, Mari ja Hilma, saattaneet häntä ja Kallea pitkän matkaa jälle. Ja sitten pojat erotessa olivat koettaneet änkyttää jotakin juhlallisen puoleista, hetkeen sopivaa, ja antaneet ymmärtää, että mitäpä, jos ei sitä enään tavattaisikaan. Mutta äläs mitään. Tytöt eivät olleet tuonaankaan. Aivan kuin iltamista tultua kun ollaan viimeinen, kaikkein viimeisin muisku muiskattu ja loppujen lopuksi kiireemmän kaupalla puristettu kättä hyvästiksi, jotta "ehtisi vielä vähän nukkuakin", aivan samoin hyvästelivät he nyt ikäänkuin sivumennen ja kuin yhteisestä sopimuksesta ja niin merkillisellä äänenpainolla:

— Näkemiin!

Ja sitten olivat tytöt lykkineet lylyä kotiinpäin kuin hassut, vaikka pojat kentiesi lähtivät viimeiselle retkelleen.

— Merkillistä, oli Hannes hymähtänyt.

— Niillä on joitakin juonia, oli Kalle vakuuttanut.

Mitä ne olivat, sitä ei ehditty pitkälle punnita. Sillä miehet,

jotka polttivat kaikki portahat takaa, kun tuli olla puolesta luokan järkkymätön ja vakaa, olla tulkkina ammoin kahlitun kansan, alta mi aikoi ansan inhimillisyyden suurehen päivään;

miehet, jotka suuri kaikkisyhteys oli vihkinyt aseenkantajikseen; jotka vakava, miltei yli-inhimillinen velvollisuuden tunne oli vyöttänyt matkaan — miehet sellaiset eivät voi kauan viipyä yksityisasioissaan.

Jokainen hiihtomiehemme ajatteli omalla tavallaan tilannetta. Ja monipenikulmaisella hiihtomatalla ennätti tulia mieleen yksi ja toinen luokkasotaa koskeva asianhaara.

Ja niinpä alkoi Hannes mielessään jauhaa tuota jo niin monasti ennemmin märehimäänsä omituista seikkaa, että juuri talonpojat, nuo Pohjanmaan herraa pelkäävät turpeenpuskijat, jotka itse ovat saaneet kautta aikojen kantaa herrojen iestä, että juuri nämä nyt olivat solmineet liiton kapitalistien kanssa ja nousseet työläisiä vastaan, työläisiä, jotka suoraan sanoen olivat heidän kohtalotovereitaan. Tätä omituista pulmaa ihmetellessään muistutteli Hannes mitä siitä oli kirjoittanut köyhälistöluokkaan kaikella sielullaan liittynyt maan ainoa suurkirjailija, maan ainoa kaunokirjallinen nero [Irmari Rantamala].

Kas näin hän oli pakinoanut:

Työmies ja talonpoika.

Tai oikeastaan pitäisi sanoa: herrat ja orjat, sillä sekä työmies että talonpoikakin on halki vuosisatojen ollut ja yhä on herrojen orjana. Talonpojista puhuessani minä en tietysti tarkoita niitä upporikkaita

maan suuromistajia, tukkiyhtiöitä, rusthollien, säteritilojen ja muiden suurtilojen omistajia, jotka jo varallisuutensa puolesta ovat suurkapitalisteja ja jotka rikkautensa, yhteiskunnallisen asemansa, sukulaisuussuhteittensa ja kaiken muun takia kuuluvat herrojen joukkoon, ovat niitä, jotka elävät ja aina ovat eläneet ja rikastuneet toisten työllä, itse eläen ylellisyydessä ja joutilaisuudessa. Minä tarkoitan tässä talonpojalla Suomen sitä varsinaista talonpoikaa, joka on työläisen kanssa saanut miespolvesta miespolveen herroja hartioillaan kantaa.

Miten on nimittäin käsitettävä se ihme, että se samainen talonpoika, joka on vuosisatoja huokaillut laiskojen herrojensa orjana ja elättäjänä, on nyt alentunut samojen orjuuttajiensa ja herrojensa renkinä tappelamaan juuri niiden hyväksi, teurastaakseen niitä työläisiä, joiden kansaa hän on samaisten herrojen iestä kantanut. Se talonpoika on herrojen usuttamana lähtenyt teurastamaan kohtalotoveriansa, työläistä, joka on aina ollut hänelle apu elämässä, turva hädässä, toveri työssä ja kärsimyksissä. Sen työläisen keralla on talonpoika kestänyt ja voittanut. Se työläinen on talonpojan palvelijana ja työtoverina marssinut työhön ja vaivaan vuoden niin pimeinä kuin valoisinakin aikoina, halki öidenkin, kestäen sateet kuten poudatkin. Kun vuoden kiire työaika riensi talonpojan pelloille ja kesäisille niityille, seisoi työläinen aina hänen apunansa, kesti hikisenä, repalaisena poudan helteet. Se työläinen ei säästänyt itseänsä silloin kun talonpojan luoko uhkasi mädätä, tuuleentunut viljapelto varista. Se raatoi talonpojan rinnalla auringon varhaisesta noususta yömyöhään, kun joutilaat herrat samoina aikoina vetelehtivät aivan työttöminä peltojen pientarilla, kujasilla ja kaupunkien kaduilla tai elostelivat ylellisissä koti- ja ulkomaisissa kylpylaitoksissa vapautuakseen siitä liiasta lihavuudesta, jonka olivat saaneet työläisen ja talonpojan hartioilla joutilaisuudessa elostellessansa. Tämän ainoisen ystävänsä työssä ja vaivassa, tämän kohtalotoverinsa herrojen orjuudessa, tämän työläisen, joka on kestänyt elämän ilot ja surut talonpojan rinnalla, petti nyt Suomen talonpoika. Se petti sen työläisen sangen häpeällisesti, s.o. karkasi sen ystävänsä, ainoisen apunsa ja kohtalotoverinsa niskaan niiden samojen joutilaiden herrojen uneuttamana, joiden orjuudessa he molemmat ovat kituneet, ja joka on heitä molempia aina halveksinut, halveksinut kuten elukkaa ja työjuhtaa. Totisesti, jos Renvallien, Mannerheimien y.m. elättien loistavaan saliin olisi talonpoika astunut, niin olisi sitä pidetty talon häväistyksenä ja huone pesty lähdettyä. *Moukkahan* on herrojen yleinen nimitys talonpojista.

Mutta voitane sanoa ja on sanottu, että ainakin teollisuustyöväestö on talonpojalle tarpeeton. Sitä väärää oppia onkin kyllä viime aikoina viljalti saarnattu. Enemmän sitä ovat saarnanneet hrat Alkiö, Gebhard y.m. Ne valheen profeetat ovat suorastaan usuttaneet talonpoikaa teollisuustyöläisen niskaan, Ne ovat opettaneet, että teollisuustyöläinen on talonpojalle aivan tarpeeton, jopa sen riistäjä. Tulee silloin kysyneeksi, ovatko samaiset hrat Alkiöt, Gebhardit y.m. julkeita veijareita, jotka suorastaan petkuttavat talonpoikaa, vai ovatko he ehkä niin auttamattomia tomppeleja ja tyhmyrejä, että jumalatkään eivät ole kyenneet saamaan heitä ymmärtämään edes sitäkään, että heidän ei sen typeryytensä takia pitäisi tässä maailmassa koskaan puhua muuta kuin sanat: Herra suo minulle viisautta pitää alati suuni lukossa.

Sillä ilman teollisuustyöläistä olisi talonpoika avuttomin raukka. Ilman sen teollisuustyömiehen työtä ja apua se talonpoika kituisi kuolettavan köyhyyden alla. Talonpojan koko hyvinvoinnin ja edistyksen suurimpana tekijänä on teollisuustyömiehen työ ja hiki. Jos se teollisuustyömies ei olisi valmistanut talonpojalle teräsauraa, karhitseisi hän vieläkin puukarhilla ja kyntäisi puuauralla. Teollisuustyömies on valmistanut talonpojalle meijerikalustot puukirnun tilalle, puimakoneet varstan, niitto- ja leikkuukoneet viikatteen ja tökerön sirpin tilalle. Se työläinen on valmistanut lukemattoman lukemattomat koneet ja laitteet, joiden avulla talonpoika on kyennyt nousemaan köyhyydestä hyvinvointiin. Jos talonpojan olisi pakko valmistaa kotonansa neulansa, naulansa, akkunalasinsa, veitsensä, kahvelinsa, astiansa, työkalunsa, paperinsa, kynänsä, jos hänen pitäisi kotonaan jalostaa tuotteensa, puunsa paperiksi ja tarvekaluiksi vuotansa nahaksi, villansa veraksi j.n.e., j.n.e., niin olisi hän kirottu raakalaisaikuisen eläjän ainaiseen kurjuuteen, pimeyteen ja köyhyyteen. Nyt on hänen avuksensa rientänyt teollisuustyömies. Se työmies on hiellänsä ja työllänsä luonut pohjan koko talonpojan tulevalle ja nykyiselle kehitykselle. Sen teollisuustyöläisen työstä nauttii talonpoika joka askeleellansa. Hän lähettää tuotteensa kaupaksi sen työläisen rakentamalla rautateillä, laivoilla tai automobiileilla. Talonpojan avuksi rientää teollisuustyöläisen hiki ja työ kaikkialla, helpottaen hänen elämänsä ja työtänsä joka silmänräpäys. Teollisuustyöläisen hiki ja työ juoksee talonpojan asioilla kuljettaen hänen puhettansa työnsä tuotteella, telefonilla, talosta taloon, kaupungista kaupunkiin. Teollisuustyöläinen valmistaa talonpojalle vaatteet päälle, kengät jalkaan, kellon taskuun, kietaisee hänelle tupakat valmiiksi sikariksi ja savukkeeksi, lähettää tulitikut käteen, Ei ole hetkeä, jolloin ei talonpoika verottaisi teollisuustyöläisen hikeä ja työtä. *Ei ole silmänräpäystä, jolloin teollisuustyömies ei helpottaisi talonpojan elämää ja auttaisi sen kehitystä.* Poistakaa vain teollisuustyöläinen, ja talonpoika vajoaa oitis raakalaisajan kurjaksi avuttomaksi olennoiksi. Kaikkien taivasten jumalat yhteensä eivät riitä talonpojalle korvaukseksi tehdastyöläisestä.

Mutta voitane sanoa, että tehdastyömies, ja työmies yleensä, on siitä hiestänsä ja työstänsä kantanut talonpojalta liika suuren palkan. Jokohan? Niin kyllä opettavat esim. samaiset valhe-apostolit Alkiöt,

Gobhardt y.m. Menköön kuitenkin talonpoika hetkiseksi tutustumaan teollisuustyöläisen elämään ja hänen silmänsä aukenevat. Hän näkee, että se työläinen, joka ahertaa *hänen hyväksensä*, on tämän maan kurjimmista kurjimpia. Sen asumukset ovat usein kehnommat talonpojan huonoakin saunaa, jopa joskus huonommat kunnan talon sikolättiäkin. Niissä asumuksissa elää ja kärsii väki ainaisessa puutteessa, ainaisena painostajana epätietoisuus huomisesta päivästä, siitä koska on nälkätaipaleelle lähdeittävä. Niissä asumuksissa saarnaa puutteen ja köyhyyden ainainen läsnäolo järkyttävää tarinaansa. Se työväestö ei siis ole talonpoikaa rosvonnut, ei elänyt sen hartiolla hetkeäkään.

Ja kuitenkin on sitä talonpoikaa rosvottu. Kuka on sen silloin tehnyt? Eivätkö juuri ne lukemattomat joutilaat herrat, jotka elostelevat niin talonpojan kuin työläisenkin hartioilla. Katsokaa niiden joutilaiden herrojen elämää. Pakanoidenkaan jumalat eivät ole viettäneet niin makeita laiskanpäiviä kuin ne samaiset herrat ja kuitenkin ei helvetin paholainenkaan julkeaisi itselleen koota niin paljon rikkautta ja ylellisyyttä kuin ne herrat ovat koonneet. Renvallit, Mannerheimit y.m. eivät ole koskaan hyödylliseen työhön kättä koukistaneet ja kuitenkin tiedetään puhua esim. Renvallin satumaisen suurista vuosituloista. Missä ovat silloin talonpojan rosvoojat? Teollisuustyömies valmistaa esim. teräsäkeen, sanomme 100 markasta. Herrat rosvoavat sillä talonpojalta esim. 200 mk. Siinä laiskuudessa ja ylellisyydessä rikastumisen salaisuus. Katsokaa suuripalkkaisia rovasteja ja muita virkaherroja, Eikö niiden työtön käsi ole aina työläisen ja talonpojan taskussa kuten ryövärin käsi. Kaikissa työntuotteissa missä työmiehen työ ja hiki rientää tuomaan talonpojalle apua ja helpotusta, on kätkeytyneenä rosvoavan, työttömän herran, kokonaisen herra-armeijan käsi, joka kantaa veroa kaikesta, tulitikusta loppumattomiin asti. Se ryövärinä käsi ryövää yhdeltä puolen työläisen, toiselta puolen talonpojan työtä ja hikeä. Se on niiden yhteinen verinen sortaja ja ryöväri. Se joutilaana elostelevien lauma on yhteiskunnan ruumiissa kuin rakennuksen hirsissä tuhoisat homesienet, jotka syövät lahoiksi lujimmatkin seinähirret. Se ylellisyydessä ja laiskuudessa työläisten ja talonpojan hartioilla elävä, sortava ja ryöväävä herralauma on kuin mehiläispesän laiska emo, jolle sekä työläinen että talonpoika on vuosisadasta vuosisataan kantanut ja yhä kuhnureilla kannattaa mettä. Se emo vain on hedelmätön, steriili, mitään hyödyllistä siittämäänkään. Sen elämän päämääränä on ainoastaan työläisen ja talonpojan rosvoaminen. Talonpojan tarvitsee vain ruveta käyttämään omia aivojansa, näkemään asioita omilla silmillänsä ja hän huomaa kaiken tämän todeksi. Hänen tarvitsee vain kohota ylempäksi sitä lantatunkoiden eläjää, joksi herrat ovat hänet polkeneet ja hänen silmiinsä avautuu totuuden avara maailma.

Mutta nyt on se talonpoika ainaisten sortajiensa, halveksijansa ja rosvoojansa, joutilaiden herrojen usuttamana karannut ainoan ystävänsä, ainaisen auttajansa ja apunsa, työmiehen niskaan. Häntä ja häpeä täyttää mielen sitä ajatellessa. Niinkö palkitsi Suomen talonpoika ainoan apunsa? Niin syvästikö se petti ystävänsä? Niin matalastiko kykeni Suomen talonpoika käsittämään kunniavaatimukset ja oman arvonsa, oman etunsa? Olen itse talonpojan lapsi ja minä olen siitä talonpojan maailmasta nähnyt kauniita tuulahduksia. Nyt tuntuu pimeys ja yö tulvineen sen talonpojan sydämeen. Nyt tuntuu kuin olisi päivä sanonut sen talonpojan sydämmelle katkerat hyvästinsä ja sen asujaksi hiipinyt ikuinen häpeä.

Itkeköä sitä te, joilla on vielä sydäntä hyvälle! Valittakaa sitä te Suomen syvät korvet, jotka olette nähneet, miten uskollisesti työmies talonpojan apuna teidän voimaanne lannisti ja teitä viljelyksen palvelukseen kukisti. Vedotkaa te tutkimattomat taivaat vieläkin sen talonpojan sydämeen. Vedotkaa siihen kaiken hyvän ja oikean nimessä ja talonpojan oman arvon ja kunnian nimessä. Minä itse en siihen enään uskalla vedota. En pelkää sitä, että siitä talonpojan sydämmestä olisi nytkään vielä kaikki hyvä kuollut, mutta sanani vain raukeavat. Tahtoisin huutaa apua, mutta ääneni jo väsyy. Vedotkaa siis tällä tuskien hetkellä talonpojan sydämeen te, joilla ehkä on enemmän voimia sen ovea avata. Selittäköä sille Suomen talonpojalle, että hän näinä murheen ja yön päivinä seisoo tulevien sukupolvien ja koko maailman tuomioistuimen edessä. Itä ja länsi, ottakaa hellimmät äänenne ja rientäkää kiiruusti rukoilemaan sitä erehtyneen talonpojansydäntä hartailta sanoilla: Ystävä ja veli, elä surmaa työ- ja kärsimystoveriasi. Elä lyö maahan omaa apuasi ja ystäväsi, sitä, joka on aina ollut sinulle turva ja tuki, sillä jos ystäväsi petät, petät kunniasi, ja majaasi hiipii ikuinen yö ja häpeä.

Punalippujen alla.

Utta luotaessa.

Yöst aikain astuvat esiin nyt työläisnainen ja -mies, kera nuorisokäy, käy lapset, joit' tuudussa turti jo ies. Hämäristään rientävät rohkeet maan työläisarmeijat, nuo kalvaat ja runnomat ruoskan, hien, helteen uurtelemat, ja tarttuvat känsäisin kourin, käsin jäykin mut jäntevin ajan voimapyörään, mi vinhaan nyt kiihtyvi vauhtihin. Elementtinä soi jo nyt ratas, viel' äsken mi matas.

Yli maan, yli mannerten yhä jo kuuluvi kutsuntaa. On kuin kohu kuuluisi merten, väki valtava kun havajaa yli maailman, kun alhoista astuu se kunnaiden kirkkauteen ylösnousemisintoa uhkuin, punapuuntavin lippuineen, kun yhteiskuntaa luodaan uutt', ylvästä, uhkeaa, tasasuhtaista, suurta, jossa tilan työläismaailma saa, saa suojan harmajahapsi, mies, nainen ja lapsi.

Mitä suurempaa ihanampaa elo ihmislapselle suo kuin onnen *kaikkesa antaa*, kera kaikkein kun uutta luo! Ilo ylväämpi ei sykähyttää sisint' ihmisen saata, ei, kuin milloin yhteiskeen ken kortensa kalleimman vei. Teko pienikin näät, jota johti pyhä pyrkimys vain parempaan, jota kannusti kansojen onni, on onneton oihkivan maan, — teko moinen on kantava juuri, on valtavan suuri.

Kaupunkiin päästyään, levättyään, virkistyttyään raskaan hiihtomatkinsa jälkeen ja ennätettyään luoda silmäyksen kumousilmiöihin siellä valtasi Hanneksen ja hänen toverinsa yhä sanoin selittämättömämpi luokkayhteistunne ja -hartaus. Aseistetut *toverijoukot* saivat muutenkin tavallista herkempänä ouruvan veren niin oudosti vellomaan — ei ulkoasullaan, sillä se oli useimmilla varsin puutteellinen, vaan päättäväisyydellään, tarmollaan ja — nöyryydellään suurta yhteistä asiaa kohtaan, jolle vihkiytynyt ei enään mieti eikä kysy, vaan on valmis kehoituksen saatuaan ryntäämään "päin vaikka tykkein jyrinää".

Kaikkialta, myöskin aseistumattoman työväestön piiristä huokui ennen aavistamatonta ylevyyttä. Kaikki työläiset, niin nuoret kuin vanhat, niin miehet kuin naiset, olivat valmiita tekemään kaikkensa työväenluokan voiton hyväksi.

Näköjään pienimmätkin tapahtumat kuvastivat suuria vaikuttimia.

Kahvilassa esimerkiksi turisivat isä ja poika toisten aseveikkojen kanssa sota-asioista. Paikalle sattuu saapumaan suoraan rintamalta muudan toveri ja tuo terveisensä: isän poika ja pojan veli oli kaatunut.

— No, voititteko? tutkasee poika.

— Se nyt oli selvä.

— Se on pääasia, tokaisee isä. Sinne lähden minäkin tänä iltana tämän nuoremman pojan kanssa. Vanhemman pojan kuolema on kostettava.

Värväyskokouksen jälkeen tuli muudan ukkeli tarjoutumaan kaartiin sanoen:

— Ellen mä muuhun kykene, niin heittäydyn pitkälleni lahtarin eteen; kaatuuhan edes minuun, ja nuoremmat ehtivät niskaan. — —

Ruumishuoneelle saapuu eräs työläisnainen ja pyytää saada nähdä miehensä ruumiin. Päästyään sen luo puristaa vaimo miehensä jäätynyttä kättä ja sanoo:

— Hyvästi, *toveri*. Kiitos paljon. Hyvän asian puolesta kaaduit. Puristi kättä, käveli hiljaa ulos, ja vasta ulkona pyyhki vaivihkaa silmäkulmastaan kyneleen. — —

Niin, yksinpä kuolemankin ääressä väistyi suru hartauden ja sen tiedon tieltä, että vainajat olivat tehneet *velvollisuutensa*, kaatuneet sankareina *oikealla* paikallaan seistessään. — —

Mitään niin mieltäylentävää, ryhdikästä ja luokkatunnetta terästävää kuin sankarihautajaiset, ei Hannes ollut vielä elämässään kokenut. Heti kaupunkiin tulonsa jälkeisenä päivänä hän näet sai olla mukana kaatuneiden luokkatovereidensa hautauksessa. Surumarssin vitkassa, liikuttavassa tahdissa seurasivat arkkuja vainajain omaiset, työläissoturi-osasto ja siviiliproletaareja punaiset liput puolitangossa. Avatun haudan ääressä kajahtivat yhteislaukaukset, kaikuiivat torvet, vierivät laulukuoron liikuttavat säveleet ja pidettiin puheita, jotka, vaikka niissä valitettiin toverihukkaa, kuitenkin huokuivat uhrauksen ja velvollisuuden vakavuutta, velvollisuuden, josta juuri hautaan laskettujen kuolema muistutti. Kas tässä yksi niistä, erään toveripäällikön pitämä:

"Toverit!

"Ei kauan sitte me seisomme tällä samalla haudalla osoittamassa viimeistä kunnioitusta niille tovereille, jotka olivat antaneet kalleimman mitä antaa voi: elämänsä. Olemme juuri kätkeneet tuonne maan poveen pyhän työnsä suorittaneet uhraamalla henkensä köyhälistön luokkataistelussa. Nämä toverit, jotka olemme tuoneet tänne toisten toverien viereen, jättivät vanhempansa ja rakkaansa kiirehtiessään taisteluun. Ei silloin tiennyt isä, äiti, vaimo, että ei enään rakastansa näe, Emme voi sanoa milloinkaan meiltä vaaditaan sama uhraus, jolloin meidänkin on lähdettävä ja uhrattava kaikkemme. Olen vakuutettu, että jokaisen rinnassa on sama tunne: me annamme kaikkemme jos tarvitaan. Mutta miksi, saattanee joku kysyä, meidän tulee taistella ja näin paljon uhrata? Maailmassa

on kautta aikojen ollut kaksi luokkaa: kapitalisti ja köyhälistöluokka. Me olemme olleet kapitalismin kahleissa. Meitä on sanottu vapaiksi ihmisiksi, mutta vapaita emme ole. Olemme orjakansaa. Teemme vain sitä, mitä kapitalisti määrää meidän tekemään. Olemme sen uhreja, sillä kapitalismilla on keinot, jotka tappavat hitaasti, mutta varmasti. Jokapäiväisen elämän puitteissa olemme nähneet toveriemme sortuvan. Tuota kaikkea vastaan olemme ryhtyneet taistelemaan, ja vapauden puolesta kannattaakin taistella ja uhrata niin paljon, sillä köyhälistö ei saa mitään ilmaiseksi, vaan se maksaa vapaudestaan kalliin hinnan. Taistelu on käynnissä elämästä ja kuolemasta ja me olemme varmoja, että Suomen työväenluokka on voittajana siitä suoriutuva. Toverimme, jotka olemme maahan kätkeneet, ovat palanneet taistelusta sankareina. Heidän vieressään lepää myös muuan venäläinen toveri, jonka nimestä ei ole tietoa. Hän, vieraan maan poika, ryhtyi auttamaan suomalaisia tovereita taistelussa kapitalismia vastaan uhraten sen eteen henkensä. Hän lepää nimettömänä, mutta et unohdettuna. Näiden sankarien muisto on aina elävä. Toverit, tämä tilaisuus jättää mieleen muiston, joka on aina pysyvä. Se velvoittaa meitä uhraamaan kaikkemme ja astumaan heidän tilalleen."

Ja veljiensä, poikiensa ja miestensä kumpujen ääressä seisovat jälkeensä jääneet siskot ja äidit murheissaan, mutta ei murheensa murtamina, sillä heitä tuki horjumaton tietoisuus siitä, että heidän omaisensa olivat kuolleet kalleimpansa puolesta, olivat kuolleet luokkansa vapaustaistelussa. Ja niinpä, vaikka jälkeen jääneitä painoi inhimillinen onnettomuuden ja surun taakka, heijastui heidän mielenhartauden leimaamista piirteistään yhtäkaikki sama kaikkensa uhraava päättäväisyys, mikä muinen kannusti Karthagon naisia leikkaamaan kultaiset kutrinsa miestensä joustenjanteiksi maan ollessa vaarassa.

Ja koskaan suussanne ei valitusta, ei poven pakahtuvan parahdusta kuin usein ennen rauhavuotten mennä. Oi, suurempaa ei sankaruutta varmaan, kuin äitiyden kauhuiss' ajan harmaan. Moist' onko nähty ylevyyttä ennen?

Ja kaikkea tätä kuumeista luokka-antautumista, tätä solidariteetin ehjintä ilmenemistä seuratessaan kävi Hanneksen kuin kaikkien niiden, joiden teot mahtavampi voima määrää. Hänen oma minänsä kutistui pienimpäänsä, hänen yksilölliset halunsa ja intohimonsa katosivat olemattomiin, hän oli vain osanen työläiskaikkeudesta.

Näin sykähteli hänen sisimmässään:

Mikä olen minä, yksilö elämän laineilla?

Vesipisara olen minä meressä, häviävä hiukkanen kaikkeudessa, Mutta vaikka olenkin vain pisara, on minulla elämältä korkein sen lahjoista, tietoisuus. *Minä tiedän*. Minä tiedän, ettei tarvitse minun tarkoituksettomasti kuluttaa elämäni hukkaan, ei tarvitse minun näivettyä riistännän myllyissä, kuihtua tautien käsissä ja vihdoon vaipua vaivaisen hautaan kuin koiran kuoppaansa. Minä tiedän, että nyt on minulla tilaisuus joko elää taistelevan ja voittoisan työväenluokan mukana nauttien voittomme hedelmiä tai kesken taistelun intoisan hurmion kaatua kunnian kentällä ja saada sijani sankarihaudassa tovereitteni rinnalla, joiden mukana olen vihkiytynyt voittoon tai kuolemaan.

"Kivenkin kovertaa pisara, jos ei voimalla niin yhtämittaa putoamalla" — noin kuuluvat sanoneen muinaiset roomalaiset. Kas siinä nyt tunnussanani. Kova on kapitalismin kallio, sitkeä särkeä on sorron muuri. Mutta pisara kovertaa kivenkin — ei yksi pisara, vaan satojen, tuhansien ja miljoonien pisarain paljous. Yhtämittaa putoamalla ne sen ihmeen saavat aikaan. Ja mitä valtavampana niiden vuo eteenpäin syöksyy, sitä pikemmin tulokset näkyvät. Koski kovertaa kallion juuren, kunnes vesimassojen paino sen kumoon heittää. Kauan on kestänyt sortoa jo. Yhtä kauan on sorrettujen tyytymättömyyden alituisen kasvava virta sen perusteita kaivanut. Vielä valtava ponnistus, ja se sortuu.

Kuinka suuri on minun osani oleva tässä tehtävässä, sitä en tiedä. En myöskään voi arvioida, kuinka suuri osuus on minun joukollani, koko Suomen työväestöllä oleva tässä historiallisessa tehtävässä. Enkä pidä tarpeellisena edes sitä paljon tutkistella. Eivät ole sitä kysyneet eikä siitä järkeilleet nekään työläisyksilöt ja joukot, jotka ennen minua ovat taisteluiden, vallankumousten vetävän virran mukana tuota kalliota vastaan syöksyneet. Tiedän vain, että nyt on minun vuoroni tullut. Nyt kutsuu minua suuri tehtävä, vallankumoustaistelun valtava virta vetää. Vastustamattomasti vaatii se minua mukaansa ja iloisin mielin annan sen ottaa minut haltuunsa.

En huolehdi yksilöllisestä osastani, en omaisteni tulevaisuutta sure — sellainen on nyt kohtalon kutsu. Meitä kaikkia mahtavampi voima määrää. Iloisin mielin antaudun sen käytettäväksi.

Mutta Pohjanmaalta painuivat työväenluokan säälimättömät viholliset alati valtavammin vyöryin päin punaista rintamaa. Yhä katkerammiksi kävivät kahakat, Punaisten rivit harvenivat. Vereksien voimain tarve kävi päivä päivältä polttavammaksi. Miehiä, miehiä!

Tuskin viikkoakaan oli Hannes ehtinyt harjoitella aseiden käyttöä, kun jo tuli käsky komppanialle,

johon hän naapurin Kallen kanssa oli kirjoittautunut: rintamalle!

Ja niin sitä lähdettiin. Ei kysytty eikä kourattu. Kivääri käteen vain ja reppu selkään. Ja jos ketä vielä arvelutti, haihdutti lähdön juhmallisuus huolen heikomman povesta. Sellaista väen paljoutta kuin mikä seurasi lähtijöitä asemalle, ei Hannes olisi luullut yhdessä kaupungissa löytyvänsäkään. Ja kuitenkin olivat saattajat etupäässä naisia. Punaliput hulmusivat, nenäliinat ja huivit liehuivat, ja kevättä ennustavan auringon paisteessa välkkyvistä torvista helähti ilmoille Marseljeesin aina, mutta varsinkin nyt aisteja hurmaavat säveleet. Oli kuin lähtijöitä olisi keinuttanut eteenpäin jakamattoman ihailun, rakkauden ja luottamuksen samettipehmoiset, lämpöiset laineet. Eikä ihme, sillä lähtihän kutsumukselleen kuuliaisena kansan parhain ja kunniallinen aines, sen elämän ydin ja mehu, mistä ei suinkaan aiheetta ole kirjoitettu seuraavia klassillisia mainelauseita:

"Punakaarti! Se nimi ei kuulu unohtuvien nimien köyhään joukkoon. Nimi punakaarti ei ole niiden vaivaisten ja raajarikkoisten nimien seuralainen, jotka ilmestyvät ainoastaan hautaansa vaeltamista varten. Nimi punakaarti on Suomen työväen luokalle se suuri nimi, jonka luo se työväenluokka tulevaisuudessa rientää joka kerran, kun se tarvitsee ottaa voimaa ja elämänuskoa muinaisuudestaan, nykyhetken voimakkaasta elämästään. Nimi punakaarti ei ole niitä tämän maailman kitukasveja, jonka voi panna halla tai joka surkastuu omaan heikkouteensa. Nimi punakaarti on historian nimiä, se on maailman ja kansojen suuria, elinvoimaisia nimiä. Se nimi on Suomen työväenluokan kalleimpia nimiä. Se nimi on se nimi, jonka Suomen työväenluokka on kastanut ei taikauskon saastuttamalla kastevedellä vaan puhtaalla, parhaalla, vapaudenhaluisella verellensä. Se rikas, elinvoimasta äveriäs nimi on Suomen työväen luokan suuri aarre ja kun tulevaisuudessa tuntuvat tulevan elämän köyhät hetket, tarvitsee sen työväenluokan vain mennä sille aartellensa ja se voi siitä täysin kourin ammentaa uutta rikkautta, uutta uskoa omaan itseensä, tulevaisuuteensa ja elämään. Se rikas ja karaistu nimi on luja ja pysyvä nimi. Se ei ruostu, ei sammaloidu eikä peity elämän kuonan alle.

"Sillä punakaartin riveihin on Suomen työväenluokka antanut parhaan osan omaa itseänsä.

"Punakaartin miesten suonissa lyö työväenluokan tervein ja voimakkain veri. Punakaartin miehet ovat niitä Suomen työväenluokan miehiä, joiden rikkaissa suonissa virtaa luokkansa lujin, päättävin ja rikkain veri, se vapaa ja vapaudenhaluinen veri, joka on astunut elämän ja kohtalonsa eteen ei almun kerjääjänä vaan sen elämän ja kohtalonsa säätäjänä, käskijänä ja herrana. Jos ei Suomen työväen suonissa olisi virrannut se punakaartilaisen elinvoimainen, uskalias ja uskollinen veri, olisivat sen luokan suonet köyhiä, hautaansa vaeltajan vetisiä suonia. Elämä nöyrytyy ja alistuu ainoastaan sen edessä, jonka suonissa lyö vapaa, voimakas, terve ja päättävä veri."

Ja toverijoukon mustana vyörynä piirittäissä ikäänkuin malttamattomana nytkähtelevää junaa, tuhansien suiden kerratessa jäähyväishuutoa ja tuhansien äänettömien siunausten seurattessa "meidän poikia", nämä vihdoinkin lähtivät virittäen reippaina koruttoman mutta sydämeen käyvän kumouslaulunsa:

Pieni Suomen kansa katkoo kahleitansa, kärsimysten malja jo kukkuroillaan on. Raakaa sortovaltaa vastaan nostamastaan armeijasta jalon kansan parhaat voimat taistohon.

Kumousten myrskyt, kapinoiden hyrskyt riehuvat nyt valtakunnan äärist' äärihin. Siellä, hirmuhenget saavat, sydänverta janoavat, hurmejuomaa särpiellä kansa korppien.

Hallitus on vankka, kätyrilauma sankka kauhun tuskaa levittää yli onnettoman maan. Urhojansa kansanvalta työntää esiin kaikkialle, elämästä kuolemasta kamppaillaan.

Byrokratin huolena on vankila ja kuolema, tutkimatta hirttämiset, mestaukset muut. Kumouksen sankari sydänveren antavi kallis on sen vapauden lunastus.

Kiihtyy yhä taisto, vapauden vaisto köyhälistön keskuudessa kasvaa yhä tuo. Ei nyt auta hallitusta piina, kidutus, ei tuska; joukot kaatuu vapauden laulu huulillaan.

Kuinka kauan vielä teurastusta siellä harjoitetaan, kunnes kansalla on vapaus? Ei nyt taiston tuoksinassa huomaa kump' on voittamassa, vallankumousko vaiko taantumus.

Kylvöä nyt tehdään, mi kohoo kerran tähkään. Kaksin verroin kirkkaampi on onnen aika uus. Silloin Suomen tasavalta muistaa sankarpoikiana. Ilokyynel palkkana on sankaruuden sen.

Juna porhalsi hämärtyvässä illassa. Juhlalliset mielet palautuivat vähin erin arkiuomiinsa. Ellei miehillä olisi ollut aseitaan, ei kohta tuskin olisi huomannut heidän millään sotaisella retkellä olevankaan. Luonto ottaa oikeutensa. Hanneksen vaunun yhteen nurkkaan olivat kokoontuneet joukon filosofit. Junassa oli mukana joitakin venäläisiäkin tovereita. Tämän johdosta kiepsahti juttu "vieraisiin pistimiin" ja sen kautta itse luokkasodan syihin. Joukossa oli Tuomaksiakin. Aprikoivat, että eiköhän olisi ollut parempi, ettei työväki olisi lainkaan alkanut. Mitämaks, jos taistelu kääntyykin tappioksi. Vaikka, eipä silti: "joka mies kuin sotamies".

Mutta toiset, ja niitä oli enemmistö, pyysivät valaista epäilijöitä sillä yksinkertaisella tosiasialla, että työväki *ei suinkaan aloittanut* luokkasotaa. Aseellisen toiminnan aloitti porvaristo perustaen salaisen aseellisen järjestön, jonka maltittomat ainekset ampuivat ensimmäiset laukaukset jo aikoja sitten aseettomia maatyöläisiä vastaan Huittisissa. He siis aloittivat verisen luokkasodan ja porvariston johtava kokoomus kantaa edesvastuun siitä. Ja mistä syystä, minkä vuoksi porvariston taholta ammuttiin työläisiä? Minkä hirveän rikoksen nämä olivat tehneet, jonka rangaistukseksi heitä vastaan kohdistettiin kuolettava tuli? — He eivät olleet tehneet pienintäkään rikosta, vaan pitkästä työnraadannasta väsyneinä ja riistännästä nälkiintyneinä lakkasivat työstä vaatien hieman parempia elinehtoja. He pyrkivät sovitteluun taipumattoman isäntänsä, maakapitalistin ja hänen kumppaniensa kanssa, mutta heitä vastaan avattiin salakavala murhaava tuli halkopinojen takaa. He joutuivat äkkiarvaamatta surman suuhun, heitä vastassa oli salaisen lahtarikaartin tuliluikut. Porvariston johtajatkin hätkähtivät tuon kamalan tihutyön takia, hätkähtivät vain senvuoksi, että heidän salaisen järjestönsä tarkoitus paljastui liian aikaisin, nimittäin tarkoitus taistella aseilla voitokasta, rauhallisia keinoja käyttävää sosialistista työväenliikettä vastaan. Sanotaan, että kyllä koira haavansa nuolee. Ja niin teki porvaristokin. Porvarilehtiin ilmestyi valheellisia ja peitteleviä kirjoituksia tapahtumasta. Niissä vääristellen selostettiin, että miten muka lakkolaiset käyttäytyivät "uhkaavasti". Siten aikoi porvarisjohto panna parannuslaastaria puhjenneen mätäpaiseen päälle. Mutta Huittisten verilöyly osoitti päiväselvästi työväestölle porvariston verenhimoiset pyrkimykset. Sitä seurasi samanlaatuinen tapahtuma Porin lähellä sijaitsevassa Vanhassakartanossa, joka lopuksi äkättiin olevan lahtarikaartin hyvin varustettu linnoitus. Nämä ja monet muut toisenlaatuiset tapahtumat osoittivat selvästi, että porvaristo varustautui veriseen luokkasotaan. Aseettomina ollen olisi työväki jäänyt avuttomaksi lahtarikaartilaisten teurastettavaksi. Vasta yhdennellätoista hetkellä, jolloin porvaristolla oli *ympäri maan* aseellisia lahtariosastoja, ryhtyi työväki hankkimaan *puolustusaseita*. Niitä täytyi hankkia työväestön turvaksi, kun muuta keinoa ei enää ollut. Työväestön aseautuminen suoritettiin julkisesti, ja samalla luokkasodan välttämiseksi vaadittiin lahtarikaartin aseista riisumista. Jos porvaristo olisi tahtonut, niin olisi so voinut estää luokkasodan puhkeamisen julistamalla lahtarikaartin hajoitettavaksi. Mutta se toimi päinvastoin ärsyttävästi, vaatien vanhan asevelvollisuuden uudelleen voimaan pantavaksi ja "lujan järjestysvallan" perustamista, Salatakseen ja peitellen todellisia tarkoituksiaan nosti porvaristo sanomalehdissään suuren metakan työväen aseistautumisesta. Pääkaupungin suuret porvarilliset valtalehdet julkaisivat yhä toistuvia sepustuksia "punaisen hirmuvallan" leviämisestä ja mitenkä sosialistit nojaavat "vieraisiin pistimiin". Sosialistit kuljettavat Venäjältä aseita, matkivat maaseudun porvarilehdet. *Se oli porvariston oman asekuljetuksen naamiomislaulu*. Samaan aikaan tuotiin Venäjältä Suomeen porvariston laskuun vaununlastittain aseita ja ampumatarpeita. Ja niitä tuotiin lännestä, aina Saksasta asti tuotiin kiväärejä, tykkejä ja kuularuiskuja. Kiehuva luokkasota on paljastanut sen tosiasian, että juuri Suomen porvaristo itse taistelee "vierailta pistimillä" ja vieraiden maiden ammattitaitoisten lahtarien avulla oman maan työväenluokkaa vastaan. Tämän takia voikin Suomen porvaristoa verrata verenhimoiseen petoon, joka salakavalasti vaanien hyökkää uhrinsa niskaan, yrittäen purra sen valtasuonet poikki. Sellainen katala vihollinen on kukistettava. Kotoiset ja vieraat täällä hirmuvaltaa käyttävät työväen sortajat on lyötävä. Sitten vasta voi köyhälistö rakentaa suojaavan kodin porvarillisen yhteiskunnan raunioille.

Tähän tapaan pakinoitiin vaunun yhdessä nurkassa. Mutta tuskin oli täällä äänet vaienneet, kun toisessa, jonne näytti kasaantuneen joukon kokkasankarit, yhtäkkiä joku hypähti penkille ja nauruhermoja kutkuttavalla saarnaäänellä hihkasi pitäen kädessään jotakin sanomalehteä: — Vaietkaat ja kuulkaat päivän teksti, kuulkaat mitä evankelis-luterilaisen kirkon papilla on sanottavana teille, te pejoonit. Herran nimeen siis:

"Tämä on pyhä sota. Tämä on Jumalan sota perkelettä vastaan. Tämä on Davidin sota kapinoivaa Absalomia vastaan. Tämä on Josuan sota filistealaisia vastaan. Tämän sodan on Jumala siunannut ja siunaa edelleen, sillä Hän on säätänyt esivallalle miekan, että se olisi 'rangaistukseksi pahoille ja kiitokseksi hurskaille'. Tämän sodan puolesta, suojeluskuntalaisten puolesta on niin ihanaa rukoilla. Mutta perkeleen joukkojen, punakaartilaisten aseille ei Herra anna menestystä, vaikka joku yrittäisi sitä niille rukoilla. — Oi siunaa Herra Suomen kansan pyhä vapaustaistelu pikaisella, ihanalla voitolla ja siunaa suomalaiset uljaalla uhrimielellä. Niin Jumalan kiitos — pian on liehuva vapauden viiri Helsingissäkin hallitushuoneiden harjoilla, 'Jumala kanssamme', eteenpäin kohti etelää vapauttamaan vankeina olevat vielä elävät veljemme, sisaremmet ja vainajiemme, marttyyrien silvotut, raadellut ruumiit. — Oi pala kirkkaana sydämissämme pyhän sotamme jumalallinen uhriliekki!"

Aamen, ja se tapahtukoon!

Näin sanoo piskuinen paimen herran öljymäessä, ja jotta ette luulisi, että tämä on ämmäin hörinöitä tai minun omaa keksintöäni, niin voin ilmoittaa tämän hengeltä väkevöidyn nasiirin nimenkin. Hän on *Rentola*, Kuhmoisten pappi, ja on hän tämän korkean-veisunsa painattanut, jotta ei se hukkaantuisi.

Mitä pi'ätte, hä?

Rehevä naurunremakka tärisytti vaunua palkiten hyvätuulisen toverin esitystä. Mitä tuli itse "saarnaan", ei siihen kiinnitetty suurtakaan huomiota. Tiedettiinhan mitä papit ajattelivat. Olivathan nämä "köyhien ja turvattomien puoltajat" myyneet sielunsa perkeleelle, kapitalistiluokalle, ja alentuneet karkukoirona luskuttelemaan niitä, joilta olivat jopa pakolla ryöstäneet viimeisenkin omaisuuden tähteen palkaksi siitä, että olivat tehneet voitavansa tylsyttääkseen puhtaiksi nylkemänsä uhrit kapitaalivastaansanomattomiksi juhdiiksi, ja nyt vihdoinkin yllyttivät muutenkin verenhimoisia lahtareita hurmeeseen hukuttamaan koko proletariaatin, paiskaamaan sen ristille kuin muinen paiskattiin ehkä yhtä viaton Kristus, jonka sanansaattajia näiden väärin profeettain juuri muka piti olla.

— No, sellainen huone kuin hyryläisetkin, tokaisi joku: mitä muut sitä minäkin, tuumivat kristillisen kirkon Rentolat. Mannerheimhan puolestaan on Dagens Nyheterin haastattelijalle juhlallisesti ilmoittanut, että kaikkien meidän "kapinoitsijain ja maanpettureiden" rangaistus on *kuolema*, ja Renvall puolestaan antanut tietää rangaistuksen laadunkin: *hirtto*. Ja keitä ei hän käytyreineen hirtä, heiltä riistää hän kansalaisoikeudet, heistä tehdään pariota.

— Ja olisi tehty sittenkin, vaikka emme olisi nousseetkaan aseelliseen vastarintaan, vakuutti joku toinen.

— Niin, huomautti kolmas, jonka ääni väräsi liikutuksesta, mutta riistoluokan hankkeet olivat liian läpinäkyvät, jotta niiden suhteen olisi voinut erehtyä. Maamme työväenluokka ei miellynyt kurjana raukkana alistua nykyaikaisten Neerojensa pakko-ikeen alle, vaan päätti viimeiseen veripisaraansa puoltaa elämisoikeuttaan, taistella vapaudestaan. Suomalainen työmies on paljastanut päänsä laskeakseen historian vaakakuppiin köyhälistön vapauden hinnan koko maailman silmäin edessä. Eikä mikään vallankumous ole traagillisuudessaan ylevämpi, jalossa uhrautuvaisuudessaan ja lannistumattomassa sankariudessaan ihanampi kuin tämä köyhälistön vallankumous. Tämän vallankumouksen kautta astuu Suomi vasta uudenajan historiallisten kansojen joukkoon, Tämän vallankumouksen kautta lakkaa Suomi olemasta pelkkä idyllinen maa rauhallisille asukkailleen, revontulineen ja keskiyön aurinkooneen, joka vetää puoleensa vain yläluokan laiskoja vetelehtijöitä — turisteja —; se muuttuu pyhäksi maaksi, jossa ulkomaalainen toveri kunnioittaen paljastaa päänsä laskeakseen seppeleen vapauden puolesta kaatuneiden sankarien veljeshaudalle.

Niin, tuskinpa ne toverit, jotka ovat kaatuneet Karjalassa, Savossa, Keski-Suomessa ja Satakunnassa, käsittivät tehtävänsä koko suuruutta ja ääretöntä laajakantoisuutta. Tokkopa he aavistivat, miten syvältä kyntää se historian aura, jonka sarviin tällä hetkellä on tarttunut suomalaisen työmiehen jäntevä käsi? — Niin, ehkäpä ei: — tulevat sukupolvet sen vasta täysin käsittävät, sukupolvet, jotka tästä uljaasta taistelusta parhaimmat hedelmätkin tulevat nauttimaan.

Mutta yksi asia on kuitenkin varma — köyhälistö ottaa kaikkialla vastaan innostuneena taistelukutsun; tykkien jyskeessä, kuularuiskujen rätinässä ja kiväärien paukkeessa kuulee sen korva vapauden kellojen soiton.

Ja siinäpä onkin kyliä. Mitäpä enempää tarvitaankaan. —

Ymmärtää aikansa, totella historian ankaraa käskyä, antaa elämälle, mitä elämä vaatii, enempää ei ihmiseltä voida vaatia. — —

Sanoi, ja hänen sanansa eivät kaikuneet kuuroille korville, sillä hän puhui koko itsetietoisien joukon suulla. Eihän ollut matkalla muodotonta kanuunanruokaa, vaan valveutuneita työläisiä, jotka tiesivät mitä tekivät ja tekivät mitä velvollisuus vaati.

Kuoleman kentillä.

Yöllä pääsivät he perille. Mutta levon sijasta, jota ehkä useimmat olivat ajatelleet, sai vastasaapunut joukko määräyksen heti lähteä puhdistamaan vasemmalla sivustalla sijaitsevaa herraskartanoa, mitä lahtarit pitivät tukikohtanaan häiritessään siiven toimintaa. Nurisematta lähtivätkin tulokkaat kohti tulikastettaan saaden mukaansa ratsuväkeäkin.

Kuu valaisi valkeita hankia ja synkkiä metsiä pitkin maantie varsia, kun monisatalukuinen punakaartilaisjoukko marssi osoitettua kylää kohti. Korvia hiukan kipristi pakkaneen, mutta reipas marssi lämmitti. Tähdet tuikkivat tummalta pohjaltaan kirkkaasti ja ystävällisesti. Lämmin oli miesten mieli. Innostua paloi kansanmiesten silmissä, kun he painalsivat kohti vihollista, etuoikeutetun porvariston kokoamaa armeijaa vastaan. Kaikki heidän kärsimyksensä, heidän vuosikymmeninen puutteensa, hätänsä, kärsimänsä potkut, solvaukset, nöyryytykset, kaikki ne olivat nyt puhjennut yhteiseksi luokkavihaksi loiseläjiä kohtaan, jotka asevoimin yrittivät etuoikeuksiaan suojella ja nälkään näännyttää kansan suurimman osan, sen työväenluokan. Mutta tämä viha, luokkaviha ei puhjennut heissä ilmi vihana yksilöitä kohtaan, sillä miehet, ollen järjestyneitä työläisiä, tajusivat nyt olevan kysymyksessä vanhan riistojärjestelmän tuhoamisen, eikä yksilöllisen vihan tyydyttämisen.

Senvuoksi paisuttikin miesten povia ylpeys, ilo siitä, että he voivat tehdä jotakin saavuttaakseen vapauden kansalle vuosisataisorjuudesta. Komppaniassa oli puolet maalaisväkeä, puolet kaupunkilaisia. Toiset ajattelivat entistä maaorjuuteen lähentelevää elämäänsä, toiset palkkaorjuuttaan, kotejaan, äitejään, vaimojaan, lapsiaan, joiden tulevaisuutta he menivät puoltamaan.

— Tunnussana! kajahti äkkiä metsärinnasta vaatimus.

— Leipäkortti! vastasi päällikkö komppaniansa puolesta.

Marssi jatkui tahdikkaasti, äänettömyydessä.

Päästiin muutamien kilometrien päähän määräpaikasta. Rintama levennettiin. Äkkiä toivat etujoukot kaksi valkokaartilaisista pistimien välissä ylipäälliköiden eteen, jotka parhaillaan neuvottelivat hyökkäyksestä. Miehet olivat puetut valkoisiin villapaitoihin, valkoisiin housuihin ja valkoiseen hiihtolakkiin.

— Kuinka monta miestä teitä on? Kuka on johtajanne? Onko teillä tykkejä?

— Emme ole ilmiantajia, vastasi toinen vangeista ylpeästi. Hän oli ilmeisesti herraspoikaneen, tuskin kahdenkymmenen. Hän esiintyi röyhkeästi ja halveksien. Toinen näkyi olevan työläinen, jonka koko olento tuntui painuvan kokoon häpeästä. Ilmeisesti oli hänet houkuteltu porvariin kaartiin, sillä toisten työläisten näkeminen herätti hänessä omantunnon tuskaa.

Heiltä ei saatu mitään tietoja. Heidät määrättiin seuraamaan rintaman taakse. Vahti, joka heitä kuljetti, yritti omasta alotteestaan tiukata tietoja. Kun ei saanut, huitasi nuorukaista vasten suuta. Mutta samassa iski päällikön nyrkki vahdin maahan.

— Emme ole raakalaisia! huudahti hän kiihtyneenä vahdille, joka kömpi ylös tien vierestä. — Joudut toverioikeuden tuomittavaksi. Sotavankeihin ei saa koskea! Joka sotavangin surmaa, ammutaan!

Aikoi vielä jatkaa, mutta samassa annettiin määräys etenemiseen. Ja hän astui komppaniansa etunenään.

Rintaman täytyi pujotella metsän läpi. Lähellä kylää levisi aukeama. Hannes saattoi jo eroittaa kartanon kylän keskipaikkeilta.

Rät! Rät! Prrrrr!

— Kuularuisku!

Etujoukko heittäysi lumeen. Joukko määrättiin kiertämään kylän oikealle sivustalle, lähemmäksi kartanoa.

Kuului yhteislaulus punakaartin riveistä. Kanuunoita eivät he olleet voineet mukanaan kuljettaa. Ratsujoukko oli jättänyt hevosensa metsään. Askel askeleelta, nousten kumaraan ja laskeutuen jälleen vatsalleen eteni rintama. Nyt jäi musta pilkku lumelle, toinen, kolmas... Ruumiita. Kuularuisku oli tehnyt tehtävänsä.

Toiset jatkoivat etenemistä ampuen, yhä ampuen.

Sillä välin marssi joukko tiukasti eteenpäin. Kylän reuna oli saavutettu, kun äkkiä pamahti laukaus, toinen. Ne eivät osuneet.

— Yhteislaulus! Eteenpäin!

Joukko lähenee juoksumarssissa kylää. Tuhoava tuli kaataa joukosta kymmeniä miehiä. Hanneksen rinnalta kaatuu useita. Toiset komennetaan pitkälleen, jatkamaan ammuntaa. Lähetetään hakemaan lisäväkeä. Kun se saapuu, nousee jälleen hyökkäykseen. Aivan kylän rajalla astuu rakennuksen takaa äkkiä esiin mies, punainen nauha käsivarressaan. Hän haparoi käsillään ilmaa, hänen silmänsä ovat

puhkaistut, korvansa silvotut. Hannes pysähtyy... Se on punakaartilainen! Lahtarien silpoma! Mies kaatuu samassa luodista, ei tiedetä, kummalta puolen se tuli. Raivosta riehuu rintama edetessään kylään.

Kartanosta ammutaan yhteislaukaus. Vasta kun talo on melkein seulana, kohotetaan ikkunaan valkoinen vaate.

Valkoiset haluavat siis antautua!

Luottavasti, arkailematta astuu pienempi joukko, Hannes mukana, taloon.

Mikä näky! Ruumiita ikkunan edessä penkillä. Keskellä lattiaa. Tuvassa seisoo kymmenkunta valkokaartilaista, heidän joukossaan kaksi jääkäriä, puvusta päättäen.

Samassa nousevat valkokaartilaisten pistimet.

— Koirat! ehti päällikkö huutaa nähdessään törkeän petoksen.

Kymmenestä saksalaisesta kivääristä pamahtaa samassa yhteislaukaus ja viisi miestä kaatuu oviaukossa toistensa päälle. Samassa pamahtaa kahdesta ikkunasta laukauksia, ja minuutissa näkyy lattialla vain röykkiö valkokaartilaisten ruumiita ja ovensuussa punanauhaisia. Kuolemankorinaa, huohotusta, vääntelehtimistä.

Kohtalo oli suosinut Hannesta. Hän ei saanut naarmuakaan. Mutta tulikasteensa hän kyllä sai. Muutamissa tuokioissa oli hän saanut kokea sodan hirveimmät kauhut, muutamassa tuokiassa ehti hänestä karista koko hänen entinen vanha minänsä, kuten hänestä tuntui. Elämä, kuolema, sääli, hyväuskoisuus, säveys — joutavia! Ne ovat rauhallisen elämän käsitteitä. Tapa ellet tahdo tulla tapetuksi, petä ellet tahdo tulla itse petetyksi, ei armoa, sillä sitä et itsekään saa — et ainakaan roistoja vastaan taistellesasi. Siinä mietteet, jotka heräsivät Hanneksen sisimmässä ensi järkytyksestä toivuttuaan ja haikein mielin silmäillessään kunnianttomien vastustajiensa uhreina kaatuneiden toveriensa kylmeneviä ruumiita.

* * * * *

Tavantakaa lauloivat tykit, tuon tuostakin räätisivät kuularuiskut ja konekiväärät, ja lakkaamatta vinkuivat kuulat juoksuhaudoissaan Työläis-Suomea puolustavain proletaarisotilaiden tuliputkista. Ja tuolloin tällöin valaisi yöllistä taivaanrantaa pommien sytyttämäin rakennusten valtaisat loimut.

Kahakoitiin vaihtelevalla onnella. Miehiä kaatui kummaltakin puolen. Hannesta yhä edelleenkin luodit kartoivat.

Kerran tapahtui kummaa.

Vihollinen hyökkäsi. Sen taajat ketjut lähestyivät meikäläisten juoksuautoja. Mutta vaikka hyökkääjät ampuivat taajoja yhteislaukauksia, eivät kuulat lentäneet maille halmeillekaan. Joku yksinäinen kuula vain mäsähti juoksuhaudan turpeisiin tai paukahti läheisiin puihin. Taistelun tuoksinassa ei tätä merkittävää seikkaa kuitenkaan keritty sen pitemmälle aprikoimaan. Meikäläiset päästivät vihollisen aivan lähelle suojapaikkaansa. Mutta sitte suuntasivat he murhaavan tulensa hyökkääjiä vastaan. Näitä kaatui luokona ja rippeiden oli paettava henkensä kaupalla meikäläisten syösteissä juoksuhaudoistaan ja itsepintaisesti ajaessa heitä takaa.

Taistelun tauottua vasta arvoitus selveni. Hyökkääjien enemmistö oli ollut työläisiä, jotka olivat *ampuneet ilmaan* ja heittäneet henkensä nostamatta asettaan luokkatovereitaan vastaan, sortuneet naamioidun teloituksen uhreina.

Mitä lausuikaan tästä upouutukaisesta julmuuden laadusta sama kyvykäs kirjailijamme, joka jo edellä luvussa "Työmies ja talonpoika" sai puhevuoron.

Kas tässä mitä hän kipenöivällä kynällään valkoisten naamioittujen teloitusten paraikaa muodissa ollessa kirjoitti:

Naamioittu teloitus — valkoinen pyöveli.

Mikä hirmusanoma Svinhufvudin kauhumailta! Nämä onnettomat, ikänsä herrojen ja isänmaan hyväksi raataneet työläiset olivat niitä, jotka ovat joutuneet samaisten Mannerheimien y.m. toimeenpaneman naamioidun teloituksen uhriksi. Ne oli, toisin sanoen, *väkivallalla pakoitettu*

valkoisten riveihin ja ajettu sitten etulinjalle taistelemaan niitä omia työläisveljiänsä vastaan, joilta he odottivat apua ja pelastusta. Ne työläiset eivät sittenkään pettäneet omia veljiänsä vaan ampuivat ilmaan. Sen kyllä olivat edeltäpäin jo tienneet Mannerheimit, Svinhufvudit y.m. He eivät olleet toivoneetkaan niiltä työläisiltä taisteluapua. He olivat pakoittaneet ne työläiset vain sinne etulinjalle voidakseen ne tuhota naamioidulla teloituksella, ilman muodollista oikeudenkäyntiä. *Tämä kauhuntapaus* ei kuitenkaan ollut ainoa, vaan ainoastaan yksi lukemattomista, jokapäiväisistä tapauksista. Herrojen Svinhufvud-Mannerheimien ja Renvallien pakollinen asevelvollisuus ei ole mitään muuta kuin veristä naamioittua teloitusta. Sen pakollisen asevelvollisuuden nimessä ja varjossa raahaavat samaiset pyövelit joka päivä Suomen hyödyllisiä, paljon kärsineitä työläisiä etulinjoille joukkoteurastuksen, naamioidun teloituksen uhriksi. Kaikkien sotien historiasta en ole tavannut mitään niin hirvittävää, niin pöyristyttävän veristä ja raakaa, armotonta ja sydämmetöntä. Ei voida esim. hunnien kuninkaan Attilan osoittaa tehneen mitään niin kauhistuttavaa, niin liioitellen kuin hänen julmuuksistaan puhutaankin. Ja Attila oli kuitenkin alkukorpien villi henki. Nykyiset sivistyskauden Svinhufvud-Mannerheimit painuivat kyllä ensiksi Lapin läheisiin synkkiin korpiin karatakseen niiltä pimeyden perukoilta työväestön niskaan ja todellakin näkyy, että he ovat niillä perukoilla imeneet muinaisen synkän Lapin raakaa, pimeää ja veristä noidanhenkeä. Ne hyödyttömät herrat ovat lähteneet tuhoamaan Suomen hyödyllistä työväestöä, kauheimman ja syvimmän raakalaiskauden hengessä ja merkeissä.

Ja eihän se ole mitään odottamatonta kun ottaa huomioon, että samaisten kauhuntöiden ensimmäisenä toimeenpanijana on Mannerheim.

Se mieshän on nimittäin kasvanut Venäjällä venäläisen kenraalin hengessä ja kukapa ei tietäisi mitä henkeä venäläinen kenraali on edustanut ja edustaa. Sitä venäläistä kenraalia ovat edustaneet esim. miehet, joille omakin kansansa on antanut kaameat liikanimet: "Puolan pyöveli", "Persian pyöveli" y.m., y.m. ja se samainen venäläinen kenraali on Suomessakin tunnettu Isonvihan kenraaleista kenraaliluutnantti Bobrikoffiin ja Mannerheimiin asti. Onhan tosin Mannerheim saanut kasvatuksensa alun suomalaisessa, suomalaisen työläisen hiellä kustannetussa Haminan kadettikoulussa, mutta varsinaisen sotilaskasvatuksensa hän on kuitenkin saanut Venäjällä, pyövelikenraalien kotimaassa. Lisäksi oli Haminankin kadettikoulu aivan venäläismallinen julmurien kasvatuslaitos.

Kuu hän sitten vielä Venäjällä kävi läpi oikean bobrikoffkoulun, sai siellä lopullisen ja varsinaisen sotilaskasvatuksensa, oli ja kasvoi niiden Mjäsosedoffien y.m. joukossa ja hengessä, jotka järjestelivät verisiä pogrommeja, riehuivat hirsipuunsa ja rosvosivat kenttöoikeuksinensa, niin arvaa, että hän, juuri *hän* on mies paikallaan panemaan toimeen naamioittuja teloituksia. Ei ole siis ihme, että juuri semmoisen miehen kutsuivat tänne Venäjältä Suomen porvarien johtomiehet, Svinhufvudit, Ståhlbergit, Ivalot, Danielsson-Kalmarit, Schybergssonit, Alkiot, Gebhardit, Rantakarit, Virkkuset, Ingmanit ja lukemattomat muut "humaanisuuden" edustajat. Mannerheim ei ole heidän toiveitansa pettänyt. Se on osoittanut olevansa venäläisen pyövelikenraalin perikuva. Sotaoikeuksien turhaa muodollista työtä se on osannut helpoittaa m.m. panemalla toimeen sen naamioidun teloituksen, josta tässä on puhe. Länsi-Europan porvaristo käytti aikoinaan työläisjoukkojen tuhoamiseksi hirmuisia verilöylyjä, Venäjän pyövelikenraalit järjestelivät siinä tarkoituksessa pogrommeja ja niiden pyövelikenraalien verinen perikuva Mannerheim on nyt keksinyt uuden teurastustavan: naamioidun teloituksen. Hänkin näet tahtoi omalta osaltaan rikastuttaa ihmiskuntaa ja sen kulttuuria jollain omalla keksinnöllänsä. Tosinhan muinaisen Lapinkin noitien synkkä henki kauhistuu sen keksinnän edessä, mutta mistä välittää se, joka on rahasta itsensä pyöveliksi myönyt.

On kumminkin elämässä voimia, joita ei voida murtaa tälläkään Mannerheim-Svinhufvud-Renvallien kamalalla naamioidulla teloituksella. On merkille pantava, että Mannerheim eli ja toimi Venäjällä juuri niinä aikoina, jolloin siellä hänen joukkonsa rosvoisi julmimmin kuin koskaan ennen. Juuri niinä vuosinahan Nikolai Verinen, Stolypin y.m. kokivat hirsipuilla ja kenttöoikeuksilla tuhota koko työväen asian. Juuri niinä vuosinahan järjestelivät Mannerheim-Stolypinien pimeät voimat hirmuisia pogrommeja yli Venäjän. He uskoivat voivansa tuhota köyhälistön asian sillä. Mutta miten on käynyt? Stolypiniä ei ole, Nikolai Veristä ei ole ja niiden nöyrä käyri Mannerheim ei totisesti uskaltaisi tällä hetkellä astua jalkaansa Venäjälle, joten hän joutuikin Suomeen joksikin lappalaiseksi tai sanottakoon valkeaksi pyöveliksi. Sen sijaan nyt Venäjällä kukoistaa köyhälistön vapautusasia kukassaan, juo yhä uutta voimaa, kehittyä, kokoaa yleismaailmallisia köyhälistön voimia ympärillensä. Hirsipuut eivät peloittaneet. Ei näy peloittavan Mannerheimin naamioittu teloitukseen Suomen työläisiä. Teloitettaviksi ajettut ampuivat ilmaan, uhrasivat nurisematta oman elämänsä luokkansa vapauden hyväksi. Nyt huutaa se teloitettujen viaton veri. Se lähettää kautta aikojen terveisensä Suomen työläisen sydämeen ja Suomen työläisen sydän tulee tuntemaan velvoituksensa sitä verta kohtaan. Yli naamioittujen teloitusten kohoaa tässä maassa lopultakin työväen voittoa asia, ja Mannerheimien, Svinhufvudien, Renvallien kohtalo tulee lopullisesti olemaan Nikolai Verisen kohtaloa. Kuten ei Venäjä voi olla enää Nikolai Verisen isänmaa, niin ei Mannerheimilla y.m. ole enää tässä maassa isänmaata. Isänmaan multa, joka suo hellän rauhan naamioidun teloituksen uhreille, on kauhistuva Mannerheimien hautoja.

Niiden hautojen yllä tulee kohoamaan aina kansan synkkä kirous, kun taas kansan siunaus on iäti seppelöivä naamioidun teloituksen uhreja. Kun venäläiset kasakkakenraalit olivat tuhonneet veriin Unkarin vapaustaistelun, hirtätti Itävallan pyövelikenraali kolmesta Unkarin sotapäällikköä ja hautautti ne saman hurmeen alle. Siitä kummusta on tullut Unkarin pyhiinvaelluspaikka. Suomenkin porvarien sanomalehdistö on tuontuostakin sille kummulle vaeltanut, ja ennustaja ennusti, ettei tuon Unkarin pyövelin päämies tule saamaan rauhaa, ennenkuin häntä on kohdannut kolmesta suurta onnettomuutta. Se ennustus toteutui. Onko ehkä Suomen porvaristonkin ennen loppuansa kestettävä yhtä monta suurta onnettomuutta, kun nyt teloittavat jo naamioidunkin teloituksen avulla? Eihän kai porvaristo voisi muuta kuin iloita, *jos työväestö alkaisi seurata sen esimerkkiä*, s.o. pakoittaisi kaikki työttöminä kuleksivat virkamiehet ja muut herrat lähtemään etumaisille linjoillensa omiensa ammuttavaksi. "Minä annoin teille esimerkin", sanoi muinoin profeetta. Kun Englanti kohteli vastoin sodan lakeja 17 saksalaista vedenalaisen laivan vankia, antoi Saksa lyödä yhtä monta englantilaista sotavankeuteen joutunutta korkeaa upseeria jalkarautoihin ja Saksaa ihailevat porvarimme eivät voisi muuta kuin iloita, jos käytettäisi heidän jumaloimansa Saksan esimerkkiä. *Elköön sitä kuitenkaan omaakaan kamalaa esimerkkiä seurattako*, sillä totisesti eivät pyöveli-Mannerheimit ole niitä miehiä, joista sopisi esimerkkiä ottaa. Samaisella Mannerheimillä ei muun muassa ole koskaan ollut isänmaata, ei aatetta, jonka puolesta taistella. Hän on niitä palkkapyöveleitä, jotka myövät miekkansa sille, joka vain maksaa ja jommoisia käytti m.m. Rooman maailmanvalta samalla kun niiden käyttäjät niitä mitä syvimmin halveksivat ja inhosivat. Aikoinaan möi samainen Mannerheim miekkansa Venäjän veriselle hallitukselle, oli Japanin sodassa Aasian kansoja, kuten Koreaa orjuuttamassa, kuului sittemmin Persian y.m. orjuuttajiin. Äsken hän kullasta myömällä miekalla soti Saksaa vastaan, kunnes nyt möi miekkansa Suomen työväen orjuuttajille ja taistelee nyt Saksan riveissä, siis entisiä herrojaan ja ostajiaan, Venäjän liittolaisia: Englantia, Ranskaa y.m. vastaan, samoin niitä pieniä kansoja, Serbiaa, Belgiaa, Montenegroa y.m. vastaan, joiden vapauden "hyväksi" hän äsken juhlallisesti miekkansa Venäjän veriselle sortohallitukselle möi. Soveliaampaa päällikköä, sopivampaa naamioittujen teloituksien ja muiden hirmutöiden toimeenpanijaa eivät Suomen porvarien johtajat Ståhlbergista Danielsson-Kalmareihin, pappi Virkkusiin, Schybergssonneihin y.m. asti olisi voineet koko maailmasta löytää. Mainita sopii vielä, että samainen Mannerheim silloin kun hänen miekkansa oli myöty Venäjän veriselle hallitukselle, oli siis sen miekkansa myönyt *Suomen ja sen vapauden tuhoksi*. Hän se, ollen tuon verisen hallituksen ostama kätyri, toimitti siis osaltaan Svinhufvudit Siperiaan ja kymmenet Dagens Pressin herrat Krestyn vankilaan. Häntä vastaan taistellakseen lähtivät jääkärit Saksaan ja tuo kalpansa myönyt kenraali soti silloin Nikolai Verisen palvelijana urheasti päästäkseen nuo jääkärit hirttämään maankavalluksesta, kunnes sitten möi tuon miekkansa jääkäreille, joille niinkin kunnoton kapine nyt kelpasi. Viheliäisinkään juutalainen narikkakaupustelija ei ole myönyt samaa kenkäräjäparia niin moneen kertaan kuin tuo verinen kenraali miekkansa, eikä siis ihme, että hän on siitä tunnustukseksi saanut Nikolai Veriseltä kultamiekan. Samallinen kenraali se Venäjän hirmuvallan palvelijana hirtätti täällä talonpoika Lukkarisen, teloitutti sota-aikana talonpoikia jos muitakin kenttäoikeuksissa ja toimitti niitä laumottain Venäjän vankiloihin, joissa niistä monet "hävisivät" iäksi. Mannerheim-suvut ovat niitä yleismaailmallisia juoksulaissukuja, joilla ei ole missään isänmaata, ei koskaan ihanteita, ei aatteita. Sen ihannemiehen on Suomen talonpoika nyt Alkioittensa, Gebhardiensa ja muiden toimesta saanut tänne johtajaksensa. Sen miekkansa alati kaupiskelleen valkean pyövelin käskystä teloitaa se talonpoika nyt niitä maansa työläisiä, joiden työtä hän niin kipeästi kaipaisi voidakseen elättää nuo miekkansa myömisellä elävät Mannerheim-suvut. Voihan Suomen talonpoika myös ylvästellä, että on häärinyt sellaisessa herrasseurassa kuin entisen pyövelinsä, maansa vihollisen ja hirttäjänsä. Mutta mitäpä siitä. Onhan Savon talonpoikaa opetettu ylpeilemään ja kerskumaan silläkin, että hänellä "on laiha kukkaro ja köyhäks' keksittiin". Profeetathan ajavat aasilla ja herrat talonpojilla. Sopiihan Suomen talonpojan tulevaisuudessa runoissansa ylistää nykyisen johtajansa Mannerheimin nimeä ainakin luettelemalla kuinka monasti tuo valkea pyöveli on miekkansa myönyt. Silloin kun hänen miekkansa oli Venäjälle myöty, iski hän sillä kauppakalullansa tietysti myös Viron, Liettuan, Puolan, Ukrainan ja muiden semmoisten kansojen orjuutuksen hyväksi. Nyt ovat ne kansat vapautuneet hänestä, kuten muistakin Mannerheimin tapaisista kirouksistansa. Sen sijaan ovat työläisten vapauttaman Suomen herrat kutsuneet tuon samaisen kansojen kirouksen Suomeen teurastamaan Svinhufvudien ja Renvallien apuna työläisiä ja perustamaan tänne venäläismallista helvettiä hirsipuinensa, naamioittuine teloituksinensa ja muine valkean pyövelin hirmuinensa. Sekä Japanin sodassa että nykyisessä tuotti samainen pyövelinmieikka onnettomuutta ja kirousta Venäjälle. Tuon siten kaikkialla selkäänsä saaneen ja tappiolle joutuneen venäläisen hirmukenraalin raahasivat nyt Suomen herrat tänne koettamaan tappeluunneaan suomalaisen työläisen ja talonpojan kukkarolla ja verellä. Juudas Iskariot oli suuri, mutta sittenkin on Mannerheim Juudas Iskarioteista suurin, sillä hän kantoi maksun siltä, jonka petti. Onhan siinä Suomen talonpojalle ja ylioppilaalle ihannemiestä johtajaksi ja esikuvaksi. Missä vain nyt ne porvarilliset runoilijat, Ahot ja muut, jotka sen miekkansamyöjän ylistykseksi runonsa myövät, jonka kauppakalulla nyt talonpoika ja ylioppilas maansa työläistä teurastaa.

Mutta te, pyövelien naamioidun teloituksen uhrit! Varman kuoleman edessä seisoesanne te ette pettäneet työläisveljienne toivoa, ette kavaltaneet aatettanne. Te ette lähettäneet omaa elämääne

pelastaaksenne luotejanne veljienne sydämeen vaan taivaan tuuliin. Kauniimpia sankaritekoja ei voida tässä maailmassa tehdä. Hiljaisempia, sankaritöitä ei voida koskaan suorittaa. Siinä sankarityönne hiljaisuudessa piilee ihmiselämän runous kaikessa syvyydessään. Te astuitte teloituslavalle ääneti, apua huutamatta, valittamatta, kosta toivomatta. Teidän hiljaisessa uskollisuudessanne on jotain niin suurta ja syvää, että kaikki Vänrikki Stoolin tarinoiden sankarit jäivät sen rinnalla varjoon. Te olette hiljaisella uskollisuudellanne osoittaneet, että Suomen työmies sittekin edustaa sitä suurta, syvää, hiljaista ja jaloa, jota eivät mitkään maailman runot kykene täysin kuvaamaan. Tekonne ihanuus ja suuruus on kätketty sen suuren koruttomuuteen, siihen hiljaiseen, vaatimattomaan rauhallisuuteen, jolla olette sen suorittaneet.

Sankarit ja miehet! Ette myöneet miekkaanne rahasta, vaan uhrasitte elämänne oikeuden hyväksi. Humiskoot Pohjolan tuulet iäti teidän kunniaanne! Paljastukoot päät aina kun tekoanne mainitaan. Yhtä hiljaisina, koruttomina ja onnettomina kuin olette astuneet tässä maassa halki ikänne työhön ja vaivaan luomaan huolettomia päiviä niille, jotka teidät nyt naamioidulla teloituksella teloittivat, yhtä koruttomina astuitte elämänne syvän tragiikan, sen naamioidun teloituksen eteen. Ja kuinkahan kylmät tulevatkin tässä maassa olemaan sen työläisluokan päivät, jonka hyväksi ääneti itsenne uhrasitte, kuinkahan pitkät ja pimeät tulevatkin olemaan sen yöt, aina tuo vuodatettu verenne sille luokalle suuren viestin niiltä kentiltä, joilla te ääneti itsenne uhrasitte. Aina on se työläisluokkanne myös lausuva muistollenne niin suuren siunauksen kuin vain voi lausua ihmissydän. Teidän tekonne on suuria, koruttomia runoja, jotka ymmärretään ilman sanoja. Se on niitä liikuttavia lauluja, jotka halki aikojen etsivät tien ihmissydämeen.

Viha ja rakkaus.

Hiljaista.

Oli aivankuin tykit, kuularuiskut ja kiväärit olisivat torkahtaneet. Vain silloin tällöin kuului jostakin kaukaa yksinäinen kiväärinlaukaus.

Luonnossa oli kevään ailahdus. Pihka oli alkanut tuoksahtaa nenään ja päivisin varisi sulava lumi kevättä hiljaa huokaavien kuusten oksilta. Mutta yöt olivat täyttä talvea.

Hannes seisoi vartiossa etu-asemalla. Miesten puutteen takia olivat palvelusvuorot venyneet luonnottomiin. Sanottavaa nurkua ei kuitenkaan ollut havaittavissa, mutta väsymys tahtoi väkisinkin vallata ruumiin ja mielen.

Tiedustelijat olivat ilmoittaneet, ettei vihollisten puolella ollut havaittavissa pienintäkään liikettä, Kärsityt paikalliset tappiot olivat vieneet niiltä aloitekyvyn. Mitään hyökkäystä ei ollut odotettavissa.

Otollista tilannetta hyväkseen käyttäen olivat Hanneksen toverit vetäytyneet lepäämään. Myöskin oli kuultu, että rintaman takana toimivaan kenttäsitomoon oli saapunut uusi henkilökunta, uusia tyttöjä; mene tiedä mikä oli saanut hoki väsyneet ja virkistykseen puutteessa olevat pojat vetäytymään paikoiltaan.

Ja niinpä huomasi Hannes olevansa ypyöksin. Jostakin loitompaa vain vierä hillittynä jonkun proletaarisotilaan laulunhyrinä, kunnes sekin lakkasi.

Yksinäisyys kirvoitti Hanneksen ajatukset. Mielikuvitus loihti silmien eteen kotikylän, omaiset ja mielitietyn. Miten herttaista olisikaan saada kyllikseen levätä, levätä omassa kodissaan, nukkua omalla vuoteellaan, nauttia täysin ahmauksin ehjästä kotitunteesta: elää ihmisiksi, tuli hän huokaiseeksi. Ja mikä riemu saada olla lähellä Maria, vaihtaa helliä sanoja ja hyväilyjä, saada ja antaa rakkautta. Rakkaus! Se se sentään köyhimmälle ja kurjimmallekin oli ainoa palssami elämän toivottomassa nälkäärjessä, ainoa joustin, joka kannusti ponnistelemaan, joskohtakin tuloksetta. Rakkaus — siinä se fata morgana, joka loi petteviä harhakuvia kärsimyksen tiellä läähättävän proletarin väsymyksestä sumeisiin silmiin, harhakuvia, niin, mutta vailla niitä olisi kädestä kärsään eläjän elämä vieläkin hehkevampi helvetti. Rakkaus, se se kehitti voimat äärimmilleen, paiskasi jo loopen uupuneen orjan vielä henkitoreissaankin mahdottomuuden muuria vastaan, yllytti, käski: yritä, yritä! Aherra, raada itsesi, omaistesi, lemmittysi, vaimosi, lastesi takia! Raada! — —

Ja Hanneksen mieleen juolahti yön hiljaisuudessa monta elämänsä, sydäntä hivelevää lemmenkohtausta. Ne tuikkivat hämärästä kuin valoivat tuvanikkunat öisestä kylästä.

Ja häntä rupesi niin hellyttämään. Ihan kyöneleitä lykki silmiin. Ja mielikuvituksen yhä kiihkeämmin askarrellessa unohti Hannes tykkänään missä oli. Petäjää vasten nojautuen hän siinä vain yksinään unelmoi ja ikävöi, ja korven humina kuulosti hänen oman apean sydämensä alakuloiselta hyminältä.

Hän joko torkahti tai olivat hänen silmänsä muistelton mailla kulkiessaan kotvaseksi painuneet umpeen, niin ettei hän huomannut, kuinka vastakkaiselta suunnalta muudan musta hiihtävä varjo vähin erin liukui häntä kohti. Vasta kuu varjo oli vain muutaman askeleen päässä hänestä, havahtui hän tulijan somman rasahduksesta, avasi yhtäkkiä silmänsä, tarttui kivääriinsä ja ponnahti pantterin joustavuudella eteenpäin syöstäkseen pistimensä vaanivan vihollisensa rintaan. Tämäkin huomasi nyt vasta vastustajansa — hän oli vain umpimähkään punaisia päylen liikkunut hämärän suojassa, kunnes äkkiarvaamatta seiso i silmä silmää vasten vihollisen kanssa. Salamannopeasti tarttui hän vyöllä olevaan pistooliinsa ja suuntasi sen kohti punaista sotilasta. Mutta juuri kun hän painoi sormensa liipasimelle, juuri laukauksen pamahtaissa työntyi Hanneksen pistin kuin alkuvoiman painamana hänen rintaansa. Henkitoreissaan, veren purskahtaissa hänen suustaan ja sieramistaan tupertui hän selälleen hangelle ja hänen tuskan vääristyttämät silmänsä näkivät jotakin, mitä hän ei olisi odottanut, ja hänen korvissaan kajahti kuin viimeisellä tuomiolla:

— Siinä palkkasi, *konna*.

Sillä hän, jonka pistin hänet oli passittanut helvettiin, jonne hän kuului, ja jonka jääväämätön kirous seurasi häntä manalan majoille, oli hänen — veljensä. Ruma oli veljen kuva Hanneksen sydämessä ollut, mutta näky, mikä nyt oli hänen edessään, oli kahta kauheampi. Kauhu ja tuska vääristi kuolevan jääkärin muutenkin inhottavat piirteet ja Kainin leimana irvisti veren värjäämä, lapsuuden aikainen arpi tämän poskessa rumentaen kohtalonsa tavanneen epäkelvon muodon sitäkin hirveämmäksi.

Hannesta pöyristytti. Mitään katumusta ei hän tuntenut, päinvastoin oli hän hiljaisuudessa toivonut tämän suuntaista jälleennäkemistä. Mutta ihmisiä ei miellytä rumuus, ja milloin sitä on yhteen ihmiseen kiteytynyt näin runsaasti kuin nyt siinä kuolleena viruvaan luokkansa pettäjään, peririkolliseen, ja kun tämä lisäksi on veli, lihallinen veli, saman työläisperheen jäsen, niin on se jo enempi kuin mitä normaalityöläinen jaksaa sulattaa.

Hannesta puistatti. Nyt hän vasta myös huomasi, että hänen olkapäähänsä koski ja että jotakin lämmintä valui alas pitkin hänen käsivarttaan. Hänen silmänsä pimenivät ja voimattomana lyyhistyi hän kuolleen Juudas-veljensä viereen hangelle.

Sitten oli hän kuulevinaan joitakin epäselviä ääniä, hälinää, ja lopuksi hänestä tuntui, että hänet kohotettiin ylöspäin, että hän ikäänkuin keinui tyhjässä ilmassa. Sen jälkeen hänen sieluntoimintansa herkesi.

* * * * *

Tietysti se oli unta. Mutta yhtäkaikki sanomattoman somaa.

Hän lepäsi vuoteella. Mutta Mari istui hänen luonaan, hyväili varoen hänen kättään ja kuiskasi helliä, ihania sanoja hänen korvaansa. Hän ei kyennyt niitä eroittamaan, mutta hän oli varma siitä, että ne olivat niitä samoja, joita hän oli tottunut Marin suusta kuulemaan milloin lemmensyleilyyn vaipuneina oli unohdettu koko ulkopuolinen maailma ja vain eletty toinen toisilleen kahden sielun sydäntä hivelevässä sopusoinnussa, sanoja, joita ei hän kuitenkaan mielestään ollut pitkään, pitkään aikaan kuullut. Mutta mitäs, hän olisi voinut vaikka vanhoa, että hänen korvissaan helisi:

— Rakas!

Ja tajuttomalla voimanponnistuksella kohotti hän verkkaan silmäluomiaan ja, aivankuin olisi pelännyt näkevänsä vain tyhjän avaruuden tai jonkun ventovieraan ihmisen, loi hän epäluuloisen, kysyvän katseen suuntaan missä hän mielestään oli kuullut tuota rakasta kuiskutusta. Ja kuka muu istui hänen vuoteensa ääressä kuin Mari itse, Mari ilmi elävänä, luuna ja lihana. Ah, mikä ihana herääminen ja mikä ääretön tyydytys, ettei kaikki ollut vain kuumeisen unta, ilkeää, haihtuvaa harhaa.

Mutta miksi jatkaa? Miksi koettaa kuvata sellaista, mistä kynä voisi loihtia ilmi vain murto-osan, miksi lainkaan puuttua tuohon ikuiseen arvoitukseen, jota tuhannet ja taas tuhannet taiturit ja nerot ovat kautta aikojen kilvan käsitelleet koskaan pääsemättä pitemmälle kuin: *on*, mutta voimatta koskaan tyydyttävästi selittää: *mitä* ja *miksi*?

Riittääköön meille, kun saamme tietää, että myös Mari oli päättänyt kantaa kortensa yhteiskekoon, päättänyt hänkin tehdä voitavansa luokkansa vapaustaistelun hyväksi, ja hän oli tämän päätöksensä tehnyt jo ennen kuin Hannes oli kotoaan lähtenytään mutta mielinnyt odottaa siksi, kunnes tämä oli ymmärtänyt velvollisuutensa ilman, että siitä piti "syrjäisen" huomauttaa. Siinä syy miksi hän oli Hannekselle sanonut: "Jos olisin mies, niin tietäisin kyllä mitä tekisin", ja sen takia hän myös eron hetkellä oli niin näennäisen huolettomasti virkahtanut: "Näkemiin!"

Kohta Hanneksen lähdettyä oli hänkin rientänyt kaupunkiin, liittynyt Ensi-Avun itsensäuhraavaan

joukkoon, ja tässä oli hän nyt sieluineen ja ruumiineen mukana keventämässä miestovereidensa kärsimyksiä. Ja Hilma, Hanneksen sisko, oli seurannut hänen esimerkkiään, mutta joutunut jollekin toiselle suunnalle.

Niin että siinä sen nyt Hannes kuuli, ja kuuli samalla, ettei hän ollut saanut mitään vakavampaa vammaa; vaarattoman naarmun vain olkapäähänsä, mutta liikarasitus ja mielenjärkytys olivat käyneet yli hänen voimiensa. Laukauksen kuultuaan olivat kauempana olleet toverit rientäneet paikalle ja vieneet tajuttoman Hanneksen kenttäsaaraalaan, missä tämä nyt heräsi uuteen elämään rakastettunsa hoivissa.

Kelpaa vapaussankarin siten herätä, ja kelpaa sorretun luokan silloin taistella kalleimmastaan, kun sen yksilöjen pyyteet sulautuvat yhteiseen pyrkimykseen; kun jokaisen köyhälistön jäsenen sekä rakkaus että viha kannustavat samaan suureen päämääliin: sorrettujen vapautukseen. — —

Mutta luokaamme katsaus siihen maailmaan, missä uuraat, väsymättömät ja rakkautta uhkuvat punaiset laupeudensisaret liikkuvat. Antakaamme yhden heistä omin sanoinsa kertoa sydäntä särkevästä, mutta samalla proletariaatin ennen aavistamatonta suuruutta kuvaavista havannoistaan:

Aatteen uhrit.

Siinä he nukkuvat, nuoret, lapselliset kasvot, ja vanhat, aatteen ja työn uurtamat keski-ikäisten miesten piirteet valkoisilla patjoilla.

Minulla on yövuoro haavoittuneiden sairaalassa.

Punaisen paperin ympäröimä sähkölamppu valaisee himmeästi sairaalan salia.

Ensi vuoteella lepää tuon tuostakin hieman valittaen vaaleakiharainen suomalainen. Hänen suuria sinisiä silmiään peittävät tummenneet silmäluomet. Hän on ollut ensimmäisenä ryntäämässä, hän on vaikeasti haavoittunut ja vaikean taistelun, vilustumisen, valvomisen ja syömättömyyden aiheuttama väsymys on nostanut kuumeen hänen nuorille, kauniille poskilleen.

Hänen vieressään makaa tyynenä keski-ikäinen työmies. Suomalainen sitkeys ja pelottomuus kuvastuu hänen vakavissa, vaaleissa kasvoissaan. Hänen käsivartensa on pahoin ruhjoutunut, vaan hän ei koskaan valita. Hänellä on vaimo ja lapset, mutta, köyhälistön onni on ollut hänelle heitä rakkaampi ja hän on hetkeä miettimättä pannut henkensä alttiiksi yhteisen kansansa edun vuoksi.

Minä seison kauan hänen vuoteensa ääressä ja ihailen suuremmoista puolta kansani luonteessa, tyyneyttä, rehellisyyttä ja kestävyyttä.

Hänen vieressään lepää ihan lapsellinen poika. Muistan miten hän nauraen sanoi päivällä:

— Äitimuori kielsi minua menemästä rintamalle, vaan minä karkasin.

Herttainen, aurinkoinen hymy valaisi hänen tätä sanoessaan noita pyöreän pehmeitä, poikamaisia piirteitä.

Tuon lapsen rinnalla nukkuu iloinen hymy huulilla reipas keski-ikäinen mies. Hän on salin ilopilleri ja politikoitsija. Sauvansa varassa hän kulkee kaiket päivät viereisissä huoneissa synnyttäen hanakoilla sanasutkauksillaan kaikkien kasvoille leveän hymyn.

Minun täytyy hymyillä, kun katselen hänen hauskoja kasvojaan hänen nukkuessaan siinä rauhallisena.

Salin toisessa päässä voihtii kaunis, kalpea, tumma nuorukainen. Hänellä on hirveä haavakuume, hän hourailee. Vähän välistä hän mutisee: — ruutia on, kaikki on kunnossa, ampukaa noita vietävän valkokaartilaisia!

Hän on kolme viikkoa ollut yhtämittaa rintamalla. Hänen käsivartensa on ihan mäsäksi ammuttu. Se täytyy leikata poikki. Hoitajat seisovat ääneti hänen vuoteensa ääressä. He eivät voi hänen tuskiaan lieventää. Kyyneleet nousevat kuumina silmiini. Tuo nuorukainen on minusta kuin pyhä. Hän on uhrannut itsensä kuin ihmiskunnan vapahtaja elämän hymyillessä kauniimpana hänen verevillä nuorilla poskillaan. Nyt on hän kalpea ja laiha, mutta minusta hän on entistä kauniimpi. Kärsimykset ovat jalostuttaneet hänen kasvonsa.

Yhä edelleen kuljen vuoteen äärestä vuoteen ääreen. Näen samat tyynet, kärsivät kasvot, samat nuoret, tuskien uurtamat piirteet. Toiset hikoilevat poltoissaan, sähkövalossa näkyy kimmeltäviä

hikipisaroita heidän ylevillä kasvoillaan. He ovat taistelun kruunaamia ylimyksiä, nuo ihmiskunnan tulevaisuuden onnen puolesta uhrautuneet työmiehet.

Toisessa salissa nukkuvat suomalaisen köyhälistön avuksi rientäneet lättiläiset.

Peitteiden alta näkyvät pitkät komeat vartalot, valkoista patjaa vastaan välkkyvät heidän tuuhea, tumma tukkansa.

Tuossa lepää haavoittunut nuorukainen, jonka kasvot ovat kauniit kuin kreikkalaisen jumalan kuvapatsaan. Tuossa on pyöreäpiirteinen veikeä kuularuiskunhoitaja, tuossa solakka tarkkampuja ihanine huulineen. Tuossa on välkkyvän ruskea kiharatukka, tuossa pieni, laihahko ukrainalainen, panssarijunan hoitaja, jonka mustat kulmakarvat ovat tuskaisina yhteen puristetut. Hänellä on haava päässä ja se vaivaa häntä kovin.

Hän hymyilet! väsyneesti päivisin tummien viiksiensä alta. Hän on kuin suuri haaveksiva lapsi, itämaalaisine mustine silmineen, raskaine pitkine silmäripsineen.

Minä muistan persialaisia kuunvalaisemia hiekka-aavikkoja, loppumattomine taivaanrantoineen, kuulen kumeata barbaarista soittoa ja salaperäistä aavikon tuulen huminaa. Minä kuvittelen rajattomia, kun katselen häntä valkoisten haavasiteitten ympäröidessä hänen norsunluun väristä otsaansa ja kalpeita poskia.

Siinä on ihmeisiin uskova itämaa, satuihin luottava lapsi, mielikuvitus ja usko, marttyyrisuus ja itämaalaisen fakiirin kuolemaa pelkäämättömyyttä! Venäjä on jo itämaata, arvaamattomien tapahtumien ja mahdollisuuksien maa, suuremmin kiihkossään, pelottava vaihtelumahdollisuuksissaan, kiehtova, houkutteleva, puistattava kuin öinen aavikko jalopeuroineen, tukahduttavia hiekkapilviä nostattavina etelätuulineen, ihmeisien yrttien ja huumaavien kukkien maa, mustimman taantumuksen mutta myös maailman vallankumouksen kehto!

Tätä kaikkea aattelen katsellessani ukrainalaisen, aromaanelapsen tummia, säännöllisiä kasvoja.

— Nukkukaamme yhdessä, sanon minä leikillä ja nojaudun hänen lähelleen.

Haavoittunut hymyilee heikosti.

— Minäkin olen väsynyt, lisää minä leikillisesti.

Hän tarttuu minun käteeni, ja me istumme käsi kädessä, hymyillen ja vaieten.

Hänen kasvonsa ovat tuskan hiessä: Minä pyyhin niitä. Se liike näkyy rauhoittavan häntä ja hän sulkee silmänsä.

Katselen hänen sulkeutuneita silmiään. Minä tiedän, että hänestä on tuleva täydellinen rampa. Liikkumishermosto on pilaantunut.

Hän on tullut vieraalta maalta, vieralle maalle, sen maan vapautta puolustamaan. Hänen kansallisuuttaan ovat vuosisatoja venäläiset taantumukselliset yrittäneet hävittää pois maailmasta asettaen sen viimeisessäkin maailmansodassa Riian rintamalla tahallaan kuolemaan ilman ampumatarpeita, ilman muonaa. Tietäähän koko maailma, että Kaledinit ynnä kumppanit möivät rahasta Riian kaupungin ja sen osan Kuurinmaata saksalaisille.

Kuljen pitkän tyhjän salin läpi, eteisen poikki yksityiseen huoneeseen.

Nuori kaksikymmentäkolme vuotta vasta täyttänyt lättiläinen viruu siinä tautivuoteella.

Hänen säärihermonsa on poikki ammuttu. Näen hänen korkean otsansa kastanjaruskeine suortuvineen. Hänen nenänsä on voimakkaan kaareva, suu ilmaisee miehekkyyttä ja mielenlujuutta. Päivällä, kun tuskat joskus lauhtuvat, muistan hänen rohkean hymynsä ruskeitten, sirojen viiksien alta, kun hän sanoo: "Ei mitään hätää."

Hän ei voi tuskiltaan nukkua öisin. Nytkin hän valvoo. Kumarrun hänen ylitsensä ja kysyn:

— Särkeekö jalkaa kovin?

— Hieman, hän vastaa huoaten,

— Koettakaa nukkua!

— En voi.

Hieron hänen kipeää jalkaansa.

Hänen rinnastaan nousee helpoituksen huokaus.

Sivelen viileällä kädelläni viihdyttäen hänen kuumaa otsaansa. Hän sulkee silmänsä.

— Pitää nukkua, sanon minä hyväillen kuin pienelle lapselle.

— En voi.

* * * * *

Uneksin sanoin kuvaamattoman kauniita unelmia tuon jalopiirteisen lättiläisen vapaustaistelijan vuoteen ääressä. Venäjän ihanimpia ilmiöitä näen ruhjoutuneena ja miten monta tuhatta ja miljoonaa on tuota ihanaa kansaa sorrettu ja tapettu vuosina 1905-1918!

Lättiläisten verilöylyt ovat maailman kuuluisat julmuudessaan.

Oi sinä elämän kuningatar, sinun sydämettömyytesi on ollut rajaton. Miksi sinä haaskaat ihmiskunnan hyvettä ja autat eloon vaan rumuutta ja alhaisuutta?

Haavoittunut lättiläinen nukkuu kuin hyvä lapsi.

Minä irroitan käteni hänen kädestään ja hiivin hiljaa pois.

Eteisen penkille istahdan ja itken, itken ääneti ja ahdistavasti.

Kauhea on ihmiselämä!

Ei mitään kaunista, ei mitään uutta synny ilman hirveitä tuskia ja verenvuodatusta.

Istun kauan kasvot käsien varassa.

Välskäri tulee tohveleineen suuresta salista eteiseen.

— Mitä mietitte?

— En mitään, sanon ja tukahdutan tunnelmani.

— Se on minulle niin kaunis, etten voi sitä jokaiselle kertoa.

Ei sinun pidä tappaman.

Leirillä pakinoitiin. "Leiri" käsitti tunkkaisen maalaispirtin, jonne punaiset sotilaat olivat sulloutuneet kuin silakat suolaan; siellä oli epämukavaa, ahdasta, mutta kiitti kun sai oijasta huokaamaan edes kostealle ja likaiselle pirtinlattialle ja kuvitella olevansa ihmistenilmoilla ja levätä tuokion neljän seinän sisällä — taivashan sitä oli saanut jo pitemmän aikaa tehdä katon virkaa ja hankipöykky patjan — siellä taistelulinjoilla.

Pakinoitiin, niin.

Toiset olivat vilkkaasti seuranneet sanomalehtiä — Punaisen Suomen punaisia lehtiä.

Joku oli juuri lukenut punaisen prokuraattorin varoituksen väkivallanteoista.

"Tietäkööt sellaisten roistontöiden tekijät, sanottiin julistuksessa, etteivät he välttä rangaistusta, vaan heidät ennemmin tai myöhemmin tullaan rankaisemaan vallankumouslakien kaikella ankaruudella".

— Eihän niissä lehdissä enään muuta näy olevankaan, tokaisi luetun johdosta muudan ärtyinen punasotilas tirskauttaen pitkän syljen: tänään varoittaa prokuraattori, eilen Kansanvaltuuskunta, toissapäivänä ylipäällikkö ja niin edespäin ja niin edespäin. Oikein minua ihmetyttää, että annetaan edes lähettää kuula päälle hyökkäävään lahtariin. Sanoi ja sylkäisi uudelleen.

— Ei se ole mikään leikin paikka, puuttui puheeseen muudan jumalattoman kookas asetoveri, varsinainen ryysy-Zeus, jonka ulkomuodosta päättäen olisi luullut oikeaksi hirmuksi. Eihän voida kieltää, ettei jotkut muka meikäläiset eri seuduilla maata olisi puuttuneet kerrassaan surkuteltaviin tekoihin, suorittaneet kostomurhia j.n.e. Ja meidän taistelummehan ei tarkoita yksityisten henkilöiden poistamista, vaan kapitalistisen järjestelmän muuttamista. Paitsi sitä, että yksityisten, aseettomien henkilöiden murhat ovat hyödyttömiä, vahingoittavat ne lisäksi taisteluamme sillä, että ne vieroittavat puoleltamme ymmärtämättömät heiluvat ainekset.

— Heiluvat ainekset! Heiluvat ainekset saavat minun puolestani heilahtaa vaikka helvettiin, kivahti äskeinen puhuja. Sanon, että noiden tihutöiden takana ovat juuri "heiluvat ainekset", kaikellinen sakka, ja sitte laitetaan erinäisiä manifestejä ja julistuksia *meille*, ikäänkuin me muka olisimme mitä hummerijoukkoa, joka mikä silmänräpäys tahansa on valmis päästämään päiviltä kilttejä, ylevämielisiä, jaloja ja hyvänahkaisia porvareita. Piru, noilla jokapäiväisillä marinoilla ei tehdä muuta palvelusta kuin että lopulta saadaan koko punakaarti uskomaan itsestään paljasta palturia. Sähisi ja sylkäsi.

— Niin tähdellisestä seikasta ei koskaan puhuta liiaksi, huomautti tähän kolmas, muudan kärsivän ja väsyneen näköinen asetoveri, nähtävästikin käsityöläinen, jolle tällainen aarnioelämä ilmeisesti kävi liian raskaaksi. Kyllä se on sillä lailla, pojat, ettei meidän sovi olla julmia kuin raamatun Jehova, joka Egyptissä tapatti kaikki esikoiset faaraon esikoisesta orjan esikoiseen asti. Nouskaamme tätä porvarien jumalaa ylemmäksi. Meidän on voitettava kostontunne sydämässämme. Niin ryysypekkoja kuin olemmekin, on meidän esiinnyttävä aikakautemme ritareina. Nyt taistellaan yhteiskunnan, ei yksityisen tekemää vääryyttä vastaan. Ja me olemme nyt vastuussa siitä, mitä yksityinen meikäläinen tekee. Parhaat ovat panneet koko elämänsä takaukseen yksityisten teoista. Sen uuden maailman, johon me pyrimme, voi voittaa ainoastaan se, joka jaksaa voittaa koston maailman. Rakentakaamme kynnyksemme niin korkeaksi, ettei mikään matala halu voi astua sen yli näinä Suomen köyhälistön suurina päivinä.

— Rakennetaan vain minun puolestani, jankutti jälleen edellinen. Mutta ensiksikään ei käy kieltäminen, että porvaristo nykyään vain nauttii "pahojen tekojensa huonoista hedelmistä". Mistä näitä kaikenlaisia hulikaani-aineksia sitten on ilmestynyt? Mistä muualta kuin varjoista ja liepeiltä, jonne porvarillinen yhteiskuntamme on ne viskannut. Nälkä ja kurjuus ja alennus ja pilkka niitä on siittänyt. Ja kuka tietää sanoa, kuinka monella niistä, jotka näinä melskeisinä aikoina ovat satuttaneet kätensä noihin ylen kelpoihin porvareihin, kuinka monella niistä mahdollisesti on ollut aivan *erikoinen* aihe iskeä, kun tuli tilaisuus. Kuka voi väittää, etteivätkö he joskus ja usein sitäpaitsi olisi joutuneet kärsimään jostakin aivan tavallisuudesta poikkeavasta, luonnottomasta vääryydestä, ja sen takia kasvaneet kieron, niin kieron, ettei kaunopuheisimmatkaan manifestit ja julistukset voi heitä oikaista — kun ei sitä ole voineet papit eivätkä lukkarit, eivät nimismiehet eivätkä poliisit, ei Lappeenranta eikä kuritushuone.

Ja toiseksi: tuntuu aivan kuin lähdettäisiin siitä, että me, että vain alaluokan hulikaanit ovat roistoja, joista ei koskaan voida olla varmoja mihin verkasen työhön ne ryhtyvät, ja että porvaristo, herraskaiset, aatelliset ja koko tuo petkuttava ja pirullinen kopla, että ne ovat niitä varsinaisia hyveen lapsia. No, onhan sitä jotakin puhuttu heidänkin "erehdyksistään", ovathan he "vahingossa" tulleet ampuneeksi meidän punaisenristin tyttöjämme ja haavoittuneitamme, takoneet rautanaulalla jäsenkirjoja vangiksi saamainsa punakaartilaiden päihin j.n.e., mutta pää-asiassa ollaan heidät jätetty niin edulliseen valoon, että oikein ällöttää. Kun sen sijaan olisi pitänyt kruuvata heitä, kruuvata niin että olisi lähtenyt halu juonitella selkämme takana. Ja siksi toiseksi: tiedämmekö me sitten, mitä jälkeä valkoiset itse oikeastaan ovat rintamansa takana jättäneet?

— Mutta minäpä tiedän! kuului samassa vaisu mutta vakuuttava ääni ovensuusta. Sinne oli kahden punakaartilaisen saattamana ilmestynyt outo, raihnas mies sisäänpainunein, melkein kuumeisina hehkuvin silmin: ulkomuodostaan ja asustaan päättäen — miehellä oli "nilkastahirtettävät" ja naapukka — oli hän pohjalaisia. Saattajat osoittivat hänet lieden ääreen, sen edessä lojuilevat kaartilaiset vetäytyivät syrjään, toivat tulijalle jakkaran ja tarjosivat virkistyksekseen höyryävää teetä. Sanattomana ja konemaisesti hän istuutui, otti vastaan tarjotun teen ja nieli sen niin nopeasti kuin kuumuus salli. Saattajat sillä aikaa selittelemään tovereille, että mies oli lahtarien rintaman lävitse onnistunut ihmeellisten, viikkoja kestäneiden harhailujen jälkeen pääsemään tänne; kuului puolueeseen ja oli kotoisin Oulun puolesta. Nyt siis saataisiin tietää jotakin "valkoisesta" Suomestakin, Odoteltiin uteliaina.

— Mistä täällä niin kiihkeästi keskusteltiin? tutkasi tulija pitkän tovin ikäänkuin voimia kooten ääneti istuttuaan.

— Punaisesta terrorista, sutkautti äskeinen inttjä ilkeästi.

— Onko sitä sitte sellaista?

— Vakuuttavat olevan. Kerrotaan, että siellä ja täällä on murhattu joitakin porvareita.

— Niin, mutta tekoja ei voida panna punaisten tilille, vaan harmaiden, hulikaanien, huomautti joku.

— Hulikaanien, hymähti pohjalainen. Täällä on siis asianlaita aivan päinvastainen kuin "valkoisessa" Suomessa. Siellä murhaavat herraskaiset, sivistyneet, paremmat ihmiset, "kulttuurin esitaistelijat", "oikeuden ja totuuden apostolit".

— Murhiako siis sielläkin?

— Ei murhia, jumala paratkoon, vaan verilöylyjä, ei joitakin tihutöitä siellä ja täällä, vaan joukkoteloituksia, ei apuharvennusta vaan puhtaaksiniittämistä. Sanon teille toverit, että se, mitä olen siellä osin omin silmin nähnyt, osin kuullut, on jotakin sellaista, mistä ette te täällä ole uneksineetkaan. Mitä pidätte esim. siitä, etteivät valkoiset tyytyneet edes kylmästi ampumaan työläisiä, vaan raatelivat heitä kuin metsäkarjut: ruhjoivat pyssynperillä pääkalloja, raatelivat pistimillään ruumiit, silpoivat jäseniä, viskasivat muodottomiksi runtelemat uhrinsa avantoihin, eivätkä vain joitakuuta, vaan joukottain, kuten tapahtui Rovaniemellä. Mitä pidätte siitä, että esim. Kemissä, jossa on tapettu ainakin hyvän joukon toista sataa työläistä, porvarit kokoontuivat rouvineen ja lapsineen nauttimaan teilajaisista. Mitä pidätte siitä, että ei koko valkoisessa Suomessa löydy paikkakuntaa missä proletaareja ei olisi lopetettu kuin eläimiä, seuduilla sellaisillakin, joissa työväki ei milloinkaan ole edes ajatellut mitään punakaartia ja aseellista toimintaa. Mitä ajattelette siitä, että esim. Varkaudessa on tapettu 4-500 työläistä, Pietarsaareissa — ja mitä eläimellisemmin — satakunta, Vaasassa, Torniossa, Kokkolassa, Kajaanissa, Kannuksessa, Ylivieskassa ja muualla joukottain, ilman mittaa ja määrää, ja *Seinäjoella*, verikenraali Mannerheimin loistovaunun seinustoilla, niinikään kymmeniä, sata, ehkäpä enemmänkin. Pohjoisessa eivät valkosudet ole tyytyneet murhaamaan vain "joitakin", ei, siellä on tehty puhdasta jälkeä, tapettu työläisiä tuhansittain kylmästi harkiten, nauttien, jopa valokuvaamalla ikuistuttaen tappajaisia.

Niin, ja siinä ei suinkaan ole kaikki. Työväen yhteinen omaisuus on rosvottu. Ei ole "valkoisessa" veri-Suomessa työväestöllä enää ainoatakaan taloa — ja monet niistä olivat kuin kirkkoja! — eikä liioin mitään muutakaan omaisuutta. Kaikki on rosvottu, kaiken ovat tuomarit, papit, porhot, gulashit ja muut roistot riistäneet. Yksinpä työväen kirjapainokin hävitettiin Oulussa. Taistelun jälkeen, kun jo oltiin tehty rauha, ryntäsivät "kulttuurin esitaistelijat" kirjapainoon ja tuhosivat kaiken, hävittivät kaiken suorastaan hekumoiden raakalaismaisuudella.

Eikä siinäkään vielä kaikki. Ei tyydytty yksin tappamaan tuhansia proletaareja, vaan teljettiin tuhansia myös epäinhimillisiin vankileireihin, joissa nälkä, kurjuus ja syöpäläiset tekevät kuulain virkaa.

— Ja me täällä, me punaiset "murhamiehet, rosvot ja varkaat", puuttui nyt puheeseen äskeinen äkeä "kruuvaaja", me emme täällä tiedä miten sulostuttaisimme valkoisten ihannevankeimme elämää. Itse saamme me elää täällä rintamalla kuin siat, mutta he, he viettävät huolettomia päiviä loistorakennusten aurinkoisissa suojissa, joissa he saavat talon puolesta paremman ravinnon kuin *me* ja sen lisäksi kiltit porvarirouvat ja -neidit suorastaan upottavat heidät herkkuihin ja virvokkeisiin. Niinhän kuuluvat Kirkkonummenkin lahtarit elävän "vankeudessaan" kuin paratiisissa, ja Ruotsin konsuli on "hyväntahtoisesti" ottanut huolehtiakseen, ettei heiltä makeanleivänpäivät lopu. Kuinka sanoikaan hän raportissaan maansa hallitukselle: *Täydellinen sopusointu vallitsee hänen ja Punaisen Kaartin ylipäällikön välillä*; — sillä lailla sitä pitääkin! Yksinpä vallankumouksessakin ovat herrat herroja etuoikeuksineen, mutta me, työläiset, — no, eihän kannata puhuaakaan.

— Niin, mutta, puuttui nyt joku juohea ääni puhumaan, samainen konsulihan lupasi pyytää maansa hallitusta pitämään huolta, *että Ruotsin konsuliviranomaiset Pohjois-Suomessa käyttäisivät samaa kontrollia punaisiin sotavankeihin nähden*. Eikö siellä sitten ole pantu rikkaa ristiin?

— Mitäs sitä turhia. Ja kuitenkin Oulussakin käännettiin siinä suhteessa paikallisen konsuliviranomaisen puoleen, joskin tietysti tuloksetta.

— Niin, mutta kysymyksessä eivät siellä olleet herraskaiset, vaan työläiset. Ja se on *aivan eri juttu*. Työläiset syökööt vaikkapa täitään, kunhan vain kirkkonummelaisilla ja muilla herraskaisilla on pidot pinteessäkin. — Ei ainakaan mitkään prokuraattorit ole siellä haittana.

— Mutta, jatkoi pohjalainen, joskin siellä näin, kuulin ja koin sanoin kuvaamatonta surkeutta, hirmuja sellaisia, joita ei kieli voi toistaa, niin näin siellä toki muutakin, näin köyhälistöluokan siellä kohoavan sellaiseen sielunsuuruuteen, sellaiseen kaikkuihraavaan jalouteen, että siitä on maamme aikakirjat kertova miespolvesta miespolveen.

Mitähän, lisäsi hän, sytyttäen tarjotun savukkeeseen ja luotuaan sisäänpäin kääntyneen katseen harmaaksi häipyvään hiilokseen, mitähän jos kertoisin siitä teille pienen tarinan, niiltä ajoilta, jolloin vangeille siellä vielä *sai viedä* ruokaa:

* * * * *

Kaupunki oli valloitettu.

Nälkäisten, väsyneiden, harjaantumattomain mutta ei sitä vähemmän urheiden työläisten vastarinta oli murrettu.

Ryysyiset luokkataistelijat oli ahdettu vankilaan, poliisikamarin kellareihin ja muihin kidutuskammioihin kuin elukat karsinoihin.

Ja valkoiset vandaalit suorittivat santarmitoimia: nuuskivat asuntoja, pidättivät miehiä, naisia ja lapsia, varastelivat, tuhosivat ja röyhkeilivät.

Kaulusraakuus, herraselämellisyys vietti riemujuhlaansa, paistatteli päivään ujostelemattomassa alastomuudessaan.

Yhteiskunnan monikirjavat, eriasteiset loiset ja kuhnurit hekumoivat uhriensa parahduksilla.

Työläisen henki ei maksanut mitään. Lapsenkengissä teikaroiva herrasnulkki yhtä hyvin kuin yhteiskunnallista arvonantoa nauttiva sotarosvo, nälkäkeinottelija, gulashi, kuritushuoneen kokelas sai mieliään myöten riistää kunnialliselta työläiseltä hengen. Se oli jopa pyhä velvollisuus. Sitä saarnasivat valkoiset sanomalehdet, papit, opettajat ja huoripukkirunoilijat, Rämsänrannan Rasputiinit.

Työläiset elivät ruumiillisten ja henkisten tuskien helvetissä.

Onnellinen, ken edes toistaiseksi onnistui katoamaan näkyvistä pelastaakseen henkensä ja päästäkseen näkemästä etuoikeutettujen nilviäisten tortyyrihekkumaa. — —

Tolkuttomana, onnettomana ja epätoivoisena olin illalla saapunut tuntemattomaan työläismajaan. Ja kuitenkin: kuinka tuttuja sentään kohta olivat kaikki! Minut otettiin vastaan kuin ylin ystävä. Ei mitään selitellyjä. Ei mitään kiemurteluja. Kaikki ymmärrettiin heti. Ja varsinkin pääasia oli heti selvillä. Olin meikäläisiä. Olin hoivan tarpeessa. Siinä mitä pitikin tietää. Ja niin olin rakkaiden, ymmärtävien, auliiden ja hyväsydämisten tovereiden hoteissa.

Työläissolidariteettia.

Heräsin aamulla pitkän, virkistävän, tervetulleen unen jälkeen. Sitä tervetulleemman, kun tuskin kokonaiseen viikkoon olin saanut unta silmiini. Jännitys, epätoivo, aseiden kalina, taistelu, kaikki oli ollut omiaan häiritsemään lyhyintäkin torkahdusta.

Katselin akkunasta maantielle. Ohi vyöryi vauraiden elintarvekiskurien ihmistäydet reet.

Siinä menivät hyvinvoivat isäpapat, emännät, pojat ja tyttäret kaupunkiin riemuitsemaan "totuuden ja oikeuden voitosta", ja onnittelemaan valkonauhaisia kaupunkilaisomaisiaan "jalosta työstään" ja kiduttamaan telkien takana olevia "roistoja" ivapuheillaan, loukkauksillaan ja halpahintaisen voiton julkeaan hyväntuulenmareeseen vetämällä naamoillaan.

Mutta riensi myöhemmin ohi muitakin.

Sitä mukaa kuin työläistupiin ehti tieto verisen murhenäytelmän päättymisestä työläisten tappiolla, sitä mukaa kuin kaukaisempiinkin majoihin saapui sanoma onnettomuudesta, joka oli kohdannut heikäläisiä, sitä mukaa kuin äidit ja tyttäret saivat tietää omaistensa joutumisesta kidutusluoliin, sitä mukaa alkoi liikenne maantiellä muuttaa väriään ja muotoaan.

Ja sinä ja seuraavina päivinä sain nähdä sellaista mitä ei saata unohtaa.

Niitä meni yhtenä jonona.

Hiihtäviä naisia nimittäin.

Pussit selässä liikkui siinä kohti kaupunkia kalpeita, huolen uurtamia, repaleisia työläisnaisia, vanhoja ja nuoria, ajan, nälän ja orjuuden koukistamista vanhoista vaimoista nuoriin rippikouluikäisiin tyttöihin asti — kaikki yhden ja saman tunteen ja intohimon kannustamina: koettaa lievittää valkoisten petomaisuuden uhreiksi joutuneiden poikainsa, miestensä, veljiensä kohtaloa viemällä ruokaa, ruokaa ja — palavia terveisiä kodeista, missä "punaroistoja" ei suinkaan tuomittu, vaan joissa tappiosta ja suuresta, yhteisestä, kaikkia kohtaavasta onnettomuudesta huolimatta heitä ihailtiin ja jumaloitiin.

Mutta ennenkaikkea — viemällä ruokaa, niin.

Mistä?

Jokaisessa työläiskodissa, jokaisessa mäkituvassahan oli jo viikko-, kuukausi- ja vuosikaupalla nähty nälkää. Elintarpeitahan oli enään ollut vain kuhnureilla, riistäjillä, keinottelijoilla.

Ja nälkä, hirvittävä nälkähän se juuri oli syössyt työläiset taisteluun.

Mistä siis leipää nälkäisten, vankeina viruvien omaisten suihin?

Kotona olevien suista.

Rakkaus, suuremmoinen, ylevä, kaikki uhraava rakkaus sitä loihti esiin, teki ja leipoi.

Jokainen antoi viimeisensä. Kodit sanalla sanoen "ryöstettiin" puhtaiksi. Ja missä ei ollut, siellä koetettiin lainata. Saatiin rahtu sieltä, toinen täältä. Missä oltiin viikkokausia oltu tykkänään leivättä mutta juuri saatu niukka neljännes- tai puoliannos, siellä sälytettiin se koskemattomana kaupunkiin lähtijän pussoseen. Olihan jo kärsitty nälkää niin kauan. Kärsittäköön siis vieläkin. Parkukoot lapset! Ovathan ne saaneet tehdä sitä muutenkin. Kaikkilahan on nälkä. Kaikki tarvitsisivat leipää. Mutta suu kiinni! Ei mitään nurinaa *nyt*.

Sillä vankina olevat isät, miehet ja pojat tarvitsevat välttämättä ruokaa. Helvetillisessä piinassa nääntyvät, nälkäiset sankariomaiset tarvitsevat hoivaa, rakkautta, ruokaa, ruokaa.

Heille siis. Heille siis.

Ja niin liukuivat silmiäni ohi kalpeat, huolien uurtamat, repaleiset naisjonot, hiihtäen kaikki samaa päämäärää kohti, kohti kidutusleirejä, kaikilla kannustajana sama ihana tunne: auttaa herrasraakuuden uhreja, hoivata uljaita, kaikkensa alttiiksi antaneita luokkataistelijoita, tukea punaisen lipun alla voitettuja omaisia.

Ja siinä maantielle tuijottaissani ymmärsin, ettei työväenluokkaa suinkaan vielä oltu nujerrettu ja ettei sitä voidakaan nujertaa. Luokkaa, jota elähyttää niin palava yhteenkuuluvaisuuden aate, rakkaus ja uhraushalu, ei lahmata kuin kellastuneita korsia rauta-anturan alle.

Se kestää, nousee, uhmaa ja taistelee yhä uudelleen, kunnes se on murtanut ikeensä, kostanut kohlunsa ja vapauttanut maailman.

Olkoon, että työläisrintama tällä kerralla olikin murtunut ja että valkoinen vandalismi riehui ujostelemattomassa alastomuudessaan vaatien tuhansia työläishenkiä verenhimonsa tyydykkeeksi.

Hämähäkki kutoo verkkoaan.

Ja siltä aikaa kun Punaisen Suomen naurettavan säveä proletariaatti ja sen valtuutetut pitivät huolta, että tuhansien vangiksi otettujen valkoseikkailijain päivät olisivat olleet niin miellyttävät kuin suinkin; sillä aikaa kun sotajohto ja ylempät sekä alemmat hallinto-elimet laativat sydäntäsärkeviä julistuksia "punaista terroria" vastaan, jonka *puutteensa* juuri valkoiset saivat punaisten alueella tehdä lähes mitä mielivät, sillä aikaa kun Suomen Kansanvaltuuskunta "sääti lakeja ja järjesti maan oloja" sekä "oli valmis jättämään valmistamansa kansanvaltaisen valtiosäännön yleisellä kansanäänestyksellä ratkaistavaksi" (tietysti oli saatava äänestää niidenkin, jotka olivat painaneet puukon proletariaatin kurkulle!) — kun ajateltiin "koko yhteiskunnan" parasta, kansalliskokousta, mutta ei kiinnitetty läheskään riittävää huomiota aseelliseen toimintaan, punaiseen armeijaan, jonka varassa koko proletariaatin joko voitto tai täydellinen menetys *sillä haavaa* oli — sillä aikaa kun proletariaattiarmeija kasvoi sankaruudessa, mutta ei lukumäärässä, teki kouliintuneiden upseerien ja asetottumuksen puutteesta huolimatta uskomattomia urotekoja mutta vuodatti hiljakseen verensä kuiviin, näki nälkää ja kurjuutta — sillä aikaa valkoinen hämähäkki salonkivaunussaan Seinäjoella täydenteli verkkoaan yhdessä rytäkässä sotkeakseen siihen ahnain silmin vaanimansa punaisen "rauhanhäiritsijän", proletariaatin.

Vapaaehtoista körttiläis- ja seikkailija-armeijaa vahvistettiin, kuten sanottu, pakollisen laittoman asevelvollisuuden kautta hankituilla voimilla. Tuo Renvall-hallituksen katala teko ei ollut kauneimpia valkoisten luokkasodan aikana suorittamista konnuuksista. Työläiset nostettiin työläisiä vastaan. Vähät välittivät nämä mustat sielut kansainvälisten sotalakien pykälistä. Maailmankodassakaan, missä eläimelliset intohimot vyöryivät valtoineen yli siveyskäskyjen, ei sentään koskaan *pakotettu vastapuolta sotimaan omaa väkeään vastaan*. Mutta tähän ryhtyivät Renvallit ja Mannerheimit. Ken ei mielisuosiolla astunut valkoisten riveihin, hän pakotettiin siihen asevoimalla, kun hänen vastarintansa ensin oli poliisiputkissa ja vankileireillä heikennetty nälällä ja rääkkäyksellä; ken ei sittenkään alistunut hän sai lyhyen tuomion. Valkoisten murhaaman työläisen veli tai poika sai monen monessa tapauksessa luvan astua samaisten murhaajain riveihin. Mutta mitäpä siitä. Valkoisten voimat varttuivat sitä mukaa kuin punaisten hupenivat.

Eikä ne varttuneet yksinomaan asevelvollisuuden avulla. Lahtarien avuksi riensi myös ruotsalainen prikaati, joka käsitti pääasiassa palkkamurhaajaluontoisia ja moraalisesti vajamittaisia olentoja; suoranaista rikollistyyppiä sanotaan tuossa vain joitakin satoja käsittävässä lahtarilaumassa edustaneen jopa pariinsataan nouseva bandiittijoukko. Eikä käy kummasteleminen, jos "Suomen Ystävien Seura

käydessään audiensilla Kuningas Gustafin luona värväyksen helpoittamiseksi pyysi amnestiaa kaikille rangaistuksen alaisille sotilaille, mutta ei ainoastaan sotilasrikoksiin vaan myös yleistä siviililakia vastaan tehtyihin rikoksiin nähden! Tiedettiin, missä piirissä oli parhaat värväysmahdollisuudet!" [Ture Nerman: Svarta Brigaden.] Ei siis ollut syrjäisten syy, ettei brigadistien maine Suomessa parantunut; päinvastoin: "rosvotakseen ne tänne tulivatkin", vakuuttelivat suomalaiset valkoiset jälkeensä, siten vain konstateraten tietyn tosiasian mutta myös vierittääkseen omia raskaita syntejään näiden laajalle omalletunnonle.

Näiden lisäksi keräsi Mannerheim armeijaansa joukottain venäläisessä armeijassa palvelleita vastavallankumouksellisia suomalaisia upseereja. Kukkuraksi haalivat vielä venäläisiä, ruotsalaisia ja saksalaisia päälliköitä.

Ja yhtä kuumeisesti kuin hääri Mannerheim valkoisella puolella, toimivat hänen kätyrinsä punaisella. Vehkeilevä porvaristo harjoitti laajaa provokationia ostaen aseita ja jopa kokonaisia taistelusuunnitelmia kornilovilaisilta upseereilta, jotka muka kumouksellisina olivat liittyneet kumousarmeijaan. Ei varoja eikä vaivaa säästetty koetettaessa kylvää proletaarisotilaissa erimielisyyttä ja epäluuloa päälliköitään ja Kansanvaltuuskuntaa kohtaan.

Lisäksi osoitti Ruotsi "puolueettomuuttaan" sillä, että lähetti retkikunnan "ihmisystävällisistä" syistä valtaamaan Ahvenanmaata. Siten estettiin punakaartit valvomasta kulkua Pohjanlahdella ja valkokaartilaiset saivat vapaasti temmeltää Turun saaristossa.

Mutta tämäkään ei vielä riittänyt. Pian saivat ruotsalaiset väistyä saksalaisten tieltä Ahvenanmaalta. Maata kaupitteleva hallitus oli Svinhufvudin välityksellä lopullisesti solminut ennen suunnitellut kaupat Saksan kanssa, ja saksalaisia retkikuntia lähetettiin eri paikoista yrittämään maallensuua Suomeen. Kauppoihin kuului Suomen kytkeminen Saksan imperialismin alaiseksi vasallivaltioksi, saksalaisen prinssin tuleminen Suomen kuninkaaksi j.n.e. Mutta pääasiana tietysti oli maan köyhälistön verinen masentaminen.

Ja vaikka Seinäjoen valkoisella pyövelillä olikin ylivoima sekä miesten ja upseerien lukumäärään että teknillisiin apukeinoihin katsoen, ei Punainen Suomi olisi sitä säikähtänyt. Eikä se aluksi säikähtänyt saksalaisiakaan. Mitä ajatteli Työläis-Suomi tietojen saapuessa Renvallien maankavalluksen ja saksalaisten rankaisuretkihankkeiden johdosta, käy ilmi seuraavasta usein lainaamamme kirjailijan horjumaton luottamusta proletaariarmeijaa kohtaan uhkuvasta mielipiteen ilmaisusta:

"Helpompi on lannistaa valtamerien voima kuin kansojen vapautumisen ja työväen asia.

"Ja niinpä meidän silmämme nyt yhä toivovammin kääntyvät oman punaisen sotilaamme puoleen. Mitähän tuleekin, niin niiden punaisten vapaudensankarien veri on se vastalause, jota täytyy tulevaisuuden nöyränä kuunnella ja kerran se laskuissansa täydestä kirjoihin ottaa. Vilppula, Mäntyharju, Antrea y.m. ovat niitä historian uusia nimiä, joiden rinnalla jäävät varjoon muinaiset teurastuskentät. Muinaisilla kentillä teurastettiin kansoja yksinomaan rosvoavien valtioiden ja rosvoavien luokkien asian hyväksi, sillä niissä taisteluissa sotivat orjuuttajat orjista. Vilppulan, Mäntyharjun, Antrean y.m. kentillä on punainen sotilas ensikertaa astunut kirjoittamaan verellensä uuden ajan historiaa. Sillä hetkellä, jolloin punakaartilainen polki jalkansa niiden kenttien lumeen, saivat ne historiallisen hohtonsa. Niiltä kentiltä lähtevät nyt ne uudet tiet, joita myöden on lähdeävä kulkemaan kaiken uhalla, kestäen synkimmätkin yöt, pisimmätkin taipaleet, nousten ylös verisimmistäkin haudoista. Punakaartilainen on niillä kentillä astunut historian tekijäksi ja vaikkapa sen ensi rivit sortuisivat verisiin hautoihinsa, ei sen joukko enää sorru, vaan vie halki suurimpienkin vaivojen asiansa lopulliseen voittoon, vie kuin riemukulussa, kuten seppelöidyt sankarit, joiden asia on koko ihmiskunnan asia. Ei siis vielä hätää, vaikka porvarit möivätkin maansa ja kansan. Se kauppakirja ei kuitenkaan ole enää laillinen, ei tule pysymään, sillä siitä puuttuu tärkein, nimittäin kansan ja punakaartilaisen puumerkki. Taistelu tulee ehkä olemaan pitkä, sen muodot vaihtelevat. Verisiltä kentiltä se ehkä siirtyy — ehkä useinkin — rauhallisille, luoville työmaille. Ehkä on niillä rauhan työmaillekin ostettu monet voitot kalliilla hinnalla ja ehkä ne verettömien, joskin raskaiden taistelujen voitot tulevat olemaan ratkaisevimpiä sanoja, mutta niiden rauhan taistelujen punaisen armeijan silmiin tulevat aina kuvastumaan nykyiset punaisen sotilaan verellä punatut kentät. Uudet nimet, Vilppula, Mäntyharju ja muut ovat niitä pyhiä paikkoja, joilta nousevat polvet hakevat rohkeutta ja voimaa taistelussa, joka mitenkä sen muodot nimittelevätkin, ei lakkaa ennenkuin on tehty mitättömäksi sekin kauppakirja, jolla porvaristo möi Saksalle maansa, kunniansa ja kaiken."

Mutta, samoin kuin porvaristo, niin, ja koko maailma piti Saksaa voittamattomana, samoin oli myös Suomen proletariaattiin juurtunut pelonsekainen kammo saksalaista rautanyrkkiä kohtaan, mikä ei suinkaan vähentynyt siitä, että se juuri oli pakottanut Neuvosto-Venäjästä mitä raskaimpaan rauhaan, ja mikä kammo nyt, kun Punaisen Suomen kaikki elävä voima oli sidottu kauas sisämaan rintamille ja selkäpuoli siten jäänyt aivan turvattomaksi, piankin oli kasvava välttämättömän häviön varmuudeksi.

Kas tässä mitä juuri lainaamamme kumoustoveri kirjoitti vain viikon kuluttua äskeisestä:

Tuho on ovella.

Ovella on se tuho, joka ei tullut kutsumatta. Portilla seisoo saksalaisen vallan hahmossa se turma, jonka porvaristo tänne hakien haki. Vihollinen on jo aivan muurien edessä.

Sillä yhä enemmän selkenee se, kuinka syvän haavan on porvaristomme leikannut kansan sydämeen sillä kauppakirjalla, jolla se alistui maansa Saksan poliittisen holhouksen alaiseksi juuri vapauden päivän aamuhoidteessa. Sen sopimuskirjan vaikutukset ovat niin syvät, että ainoastaan harvat jaksanevat sen tajuta. Aivan viime päivinä, kun Saksa sai Venäjän allekirjoittamaan sen pakkosopimuksen, joka jätti Itämeren-maakunnat, Viron, Liettuan ja Kuurinmaan, Saksan armoille, lausui Saksan keisari: "Se saavutus on meille *saksalaisille* niin suuriarvoinen, että ainoastaan jälkeentulevat polvet jaksavat sen arvon täydellisesti käsittää." Ja kuitenkin se poliittinen saavutus ei vielä ollut niin luja ja syvä kuin se, jonka Saksa saavutti sillä kauppakirjalla, jolla Suomen porvaristo möi maansa. Itämeren-maakuntien kansat eivät olleet hakeneet Saksaa orjuuttajaksensa. Siellä oli jäänyt kansan protesti kaikkia niitä asiakirjoja vastaan, joilla Saksa laski siellä isäntävaltansa perustuksen. Toisin on Suomessa. Täällä porvaristo suorastaan *pyysi* Saksaa juurruttamaan täällä poliittisen valtansa. Yhden ainoan kerran on maailmassa tapahtunut niin tuskallisen syvä maanpetos. Se tapahtui silloin, kun Irlannin viimeinen parlamentti, sitten kun sen jäsenet oli lahjottu englantilaisella kullalla — sehän oli kolmekymmentä miljoonaa — möi maansa, julistaen Irlannin Englantiin yhdistetyksi. Mitä Irlannin kansa sen kaupan takia on saanut kestää, kärsiä ja kokea, sen tienivät kaikki, samoin kuin senkin, millä katkeralla kirouksella se muistelee noita maansa kavaltaneita edustajiansa.

Mutta sen sijaan on maailmassa hyvin paljon, jopa aivan tuoreita esimerkkejä siitä, kuinka joku suuri kansa on alkanut toisen kansan valloituksen juuri siten kuin Saksa nyt alkoi Suomen valloituksen. Johan Rooman maailmanvalta käytti ajoittain samantapaista menetelyä, s.o. hankki valloitettavassa maassa joitain poliittisia tai taloudellisia oikeuksia ja käytti sitten niitä oikeuksiansa hyväkseen kehittääkseen valtaustansa ensin rauhallisesti ja lopulta niiden oikeuksiansa turvaamisen nimessä sekaantui kansan asioihin asevoimalla, päättäen siten valloituksen. Aivan samaa tietä on myös Englanti toteuttanut esim. Indian orjuutuksen. Saapuihan Indiaan Englannin valtauksen edelläkävijänä n.s. englantilainen Itä-Indian Kauppakomppania, joka laski Indiassa Englannin vallan perustuksen rauhallisilla keinoilla, provoseerasi lopulta kapinan ja niin toimitti Englannille näennäisesti oikeutetun tilaisuuden lähettää aseellisen voiman tuon Kauppakomppaniansa oikeuksien valvonnan nimellä päättämään valtauksen täydellisesti.

Ja edelleen: Vain muutamia vuosia sitten jakoi Venäjä ja Englanti Persian n.s. vaikutuspiireihin, s.o. molemmat sopijat myönsivät toisilleen oikeuden valvoa etujansa — etupäässä taloudellisia — omassa vaikutuspiirissään. Näennäisestäihän oli siinäkin sopimuksessa kyllä jätetty Persian itsenäisyys koskemattomaksi, maa näennäisesti suvereeniseksi, mutta kaikki kyllä tiesivät, että se itsenäisyys oli enää ainoastaan näennäistä, oli ainoastaan kummitus, joka kummitteli vain valtiollisissa asiakirjoissa. Tehtiinhän asiassa esim. Saksan valtiopäivillä välikysymys, jossa hallitusta pyydettiin ilmoittamaan tietääkö se, että Persia on nyt jo valloitettu ja jaettu ja hallitus kyllä myönsi sen tietävänsä, mutta samalla ilmoitti, että Persian itsenäisyyden hyväksi ei tulla uhraamaan yhdenkään saksalaisen sotilaan sääriluuta.

Ja taaskin on huomattava, että Persian silloinen murhenäytelmä ei ollut niin syvä kuin nykyinen suomalainen. Taaskaan ei orjuutus tapahtunut Persian kansan suostumuksella, vielä vähemmin sen pyynnöstä, kuten Suomen orjuutus. Lähettihän kyllä Venäjä kohta sopimuskirjan tehtyä veriset retkikuntansa valvomaan sopimuksella saamiensa "oikeuksia", hirtättihän se vielä yksinpä Persian ylimmäiset papitkin, mutta sittekään ei kansa taipunut. Se kansa tahtoi olla itsenäinen ja taaskin on kansan protesti osoittanut elinvoimansa: Persia kulkee nopein askelin vapautta kohti. Venäjän valta on siinä maassa enää kamala muisto, Englannin valta kuolemamisillansa, sopimuskirjat arkistotavaraa. Se kaikki tapahtuu Persiassa juuri niinä päivinä, jolloin Suomen porvaristo myö myömällä maatansa, kutsuu saksalaisia "rauhottajia", vaikkapa itkikin Persian kohtaloa silloin, kuu Venäjä lähetti sinne "rauhottajansa".

Tuho on ovella. Suomen porvaristo on kutsunut talonpojan tuvanharjalle turman, maahan vieraan vallan rauhoituksen nimessä. Samoissa nimissä kutsui Indian englantilainen Kauppakomppania Indiaa orjuuttamaan Englannin aseelliset voimat. Samoissa nimissä samosivat Persiaan Venäjän sortohallituksen veriset kasakkalaumat. Vain joku vuosi sitten koki Japani aivan pääsemällä päästä palauttamaan järjestystä Kiinaan. Suomenkin porvarien sanomalehdet, varsinkin Suometar, silloin aivan itkivät Kiinan kohtaloa, selittäen, että jos Japanin sallitaan maan rauhotuksen nimessä viedä

aseelliset joukkonsa Kiinaan, tietää se Kiinan itsenäisyyden ehdotonta loppua. Nyt ovat samat porvarit aivan kutsumalla kutsuneet vieraan maan aseelliset voimat Suomeen ja juuri saman rauhoituksen nimessä. Mieleeni on jäänyt kuinka noissa porvariemme kirjoituksissa toivottiin, että Kiinan kansa tulisi käsittämään, mikä tuho sitä uhkaa vieraan kansan aseellisen sekaantumisen johdosta ja että sen siis on tehtävä kaikkensa estääkseen Japania sekaantuminen. Aivan samat porvarit nyt rukoillen rukoilevat Saksaa sekaantumaan Suomen asioihin. Kiinalaiset eivät myöneeäkään maataan. Suomen porvaristo sen möi. Ja Juan-shi-kain hallitus teki kaikkensa estääkseen Japanin sekaantumisen, niin kovin kuin se olisikin sitä Japanin näennäistä apua tarvinnut. Vaasalaiset Renvall- ja Svinhufvud- y.m. pikku Juan-shi-kait kulkevat omia pimeitä polkujaan.

Tuho on ovella. Miten syväntuhoisa porvarien kauppakirja on, sen todistaa esim. Turkin kohtalo. Olihan kyllä Turkkikin teoreettisesti itsenäinen, mutta todellisuudessa ei. Ja miksi ei? Siksi, että se oli erästen pakotettujen, kapitulatsiosopimusten johdosta joutunut suurvaltojen suhteen aivan samanlaiseen holhottavan vallan asemaan, johon porvarien kauppakirja nyt on polkenut Suomen Saksaan nähden, ja kuitenkin ei noiden suurvaltojen valtiovalta ollut tunkeutunut Turkin valtiovalan elimistöön niin syväälle kuin nyt tunkee Saksan valtiollisen vallan holhous ja teho Suomen valtioon, Niiden suurvaltojen valta ei ulottunut Turkissa toki elämän kaikille, vaan rajoitetuille ja määrätuille aloille, eikä koskenut asioita, joissa ei joku asianomistajista ollut suurvaltojen alamainen. Lisäksi oli Turkki Suomeen verraten edullisemmassa asemassa sen johdosta, että sillä oli turvanansa melkoinen aseellinen voima, jota pienellä Suomella ei voi koskaan olla, joten toinen sopimusvalta, Saksa, voi sopimuksensa tulkinnessa ja kehittämisessä harjoittaa täyttä mielivaltaa. Kaiken lisäksi oli Turkin suojana se, että sopimus, sekaantumisoikeus ei koskenut yhtä ainoaa valtaa, vaan monta keskenään vaikutusvallasta kilpailevaa, joten ne jo pelkästä kateudesta ja epäluulosta joutuivat olemaan Turkin suojana toistensa pahimpia pyyteitä vastaan. Suomella ei ole mitään näitä etuja ja miten onnettomaan asemaan pieni kansa voi joutua suuren n.s. suojelijansakin, saati sitten holhoojansa suhteen, siitä on esimerkkinä m.m. Bulgaria, jota Venäjä "suojeli". Kävihän se Venäjän "suojelus" Bulgarialle niin raskaaksi, niin tukahduttavaksi, että koko kansan pyrkimysten päämääränä on aina Stambuloffin ajoista lähtien ollut siitä "suojelijasta" vapautuminen. Ja kuitenkin ei Venäjällä ollut mitään kirjallisia suojelusoikeuksia, ei sekaantumisoikeuksia, kuten on nyt Saksalla. Venäjän alamaisilla ei ollut Bulgariassa valtiollisia oikeuksia, kuten nyt porvaristo myönsi Saksalle. Poikkeuksena oli vain kirkon ylin johto, mutta se ei ollut mikään valtio-oikeudellinen oikeus, vaan samantapainen kuin on paavin valta kaikissa roomalaiskatolisissa maissa. Se, että Saksa takaa sopimuksissansa Suomen integriteetin, ei merkitse mitään, sillä olihan Venäjäkin taannut Bulgarian integriteetin ja kuitenkin tunsii Bulgaria olevansa epäitsenäinen kansa. Olivathan suurvallat taanneet saman Turkille ja kuitenkin luettiin Turkki riippuvien kansojen joukkoon kuuluvaksi. Takaahan Saksa kyllä siirtomaittensa integriteetin ja kuitenkin ne siirtomaat ovat kaukana itsenäisestä valtiosta. Takasi Saksa kyllä Belgiankin integriteetin, jopa suvereenisuudenkin, mutta sodan alkaissa saman Saksan Lontoossa oleva lähettiläs ilmoitti siitä takuusta Englannin hallitukselle sanasta sanaan, että: "Sehän on vain paperilappu".

Tuho on siis ovella. Mitä tehdä? Kukaanhan meistä ei voi, ei saa jäädä kylmäksi kansan ja isänmaan asialle, sillä se on yli kaiken jo siitäkin syystä, että isänmaan orjuus tietäisi sen kansan orjuutta. Olemme olleet kylliksi orjina. Saksan kuristamina me tukehtuisimme, sillä Saksan luona ei ole ilmaa, eikä elämää. Sen ovat Saksan orjuuteen joutuneet kansat saaneet kokea.

Kun nyt hätäkello soi, kun vihollinen on portin edessä, niin minä uskon, että Suomen työmiehen altis sydän avautuu kolkuttamatta. Mutta sen työväestön kädet ovat nyt sidotut veristen Mannerheimien, Renvallien ja muiden takia. Isänmaa elää nyt syvimmän murhenäytelmänsä verisiä päiviä. Vihollinen on portilla ja kansan turva, plebeijit poissa kaupungista. Missä apu? Jos ihme avaisi vielä niiden sydämet, jotka ovat kansan parhaita, niin ei toivo olisi tyyten poissa. Jos tämä suuri murhenäytelmä saisi talonpoikaisväestön korvat tajuamaan, mitkä hätäkellot nyt soivat, niin siinä olisi sen sisällisen rauhoittumisen avain, jota tarvitaan vihollisen seistessä porttien edessä. Jos vain ne, jotka vihollisen ja tuhon kutsuivat, jäisivät yksin, niin olisi ehkä kaikki vielä pelastettavissa. Vielä eivät olisi kaikki tiet poikki hakatut. Vielä eivät ole viimeiset sanat sanotut. Vieläkin voisivat esim. kansainväliset sanat ja varsinkin köyhälistön sanat nousta yläpuolelle Saksan sanojen. Poliittiset, uudet konstellatsioonit ovat aina ja loppumattomasti tarjolle. Niinhän on tapahtunut sangen monien kansojen elämässä. Mutta se uusi sana ei tule, elleivät jää yksin ne, jotka kutsuivat tuhon ovelle. Ehkä ei tarvittaisi mitään äärimmäisiä. Yleensähan maailmassa silloin, kun vihollinen ja tuho on ovella, ovat sovinnon sanat helpot. Ne aivan rukoilevat päästä sisälle. Muinoin Rooma haki kaupungista tyytymättöminä poistuvia plebeijiänsä takaisin suostumalla niiden vaatimuksiin. Kun muinoin Unkaria tuho uhkasi, niin Unkarin kuningatar, Maria Teresia, lapsi sylissä kääntyi Unkarin magnatien puoleen, vetosi niiden sydämiin ja ne toivat avun. Ei vielä monta kuukautta sitten täällä Ad interim-lehden miehet, Saksan hirmutöistä kauhistuneina tekivät omalta osaltansa kaikkensa estääksensä Saksan voiton ja Saksan siitä johtuvan hegemonian ja hirmuvallan valtaan pääsyn. Missä ovat ne Ad interim-lehden miehet nyt, kun heidän omat porvarinsa ovat Saksan hirmuvallan tänne kutsumalla kutsuneet? Vaikenevatko he jo sen

hirmuvallan pelosta, vai vetävätkö muutoin ristin sen silloisen lujan vakaumuksensa yli? Niiden miesten joukossa oli muutamia naiseikin. Missä on heidän joukossansa nyt se Maria Teresia, jonka sydän kuuli hätäkellojen hiljaisen soinnun ja joka silmät kyyneleisinä astui omiensa eteen ilmoittamaan: saksalainen valta on muurien edessä, tuho on ovella tulossa. Isänmaan nimessä siis: *oikeutta plebeijeille!*

Vilppulasta Tampereelle.

Helvetillinen tykkituli oli jatkunut herkeämättä yötä ja päivää — kummaltakin puolen. Mutta ylinnä jylisivät punaisten kanuunat; erä erältä saatiin lahtarien tulikitoja vaikenemaan.

Oli kysymyksessä pohjanmaan lukon Vilppulan valtaaminen.

Pynnösten kylä oli juuri valloitettu.

Taannoisesta väsymyksestään toinnuttuaan sen nopeudesta kiitos Marin hellien kätösten ja hehkuvain suudelmain! — oli Hanneksesta mielestään tullut kuin toinen mies. Eipä silti, että hän tähänkään asti olisi luoteja pelännyt tai koettanut karttaa kahakoita, mutta nyt tuntui hänestä aivan kuin hän olisi saanut kokonaisen komppanian voiman ja tarmon ja ikäänkuin hänestä mieskohtaisesti olisi riippunut koko vapaussodan ratkaisu. Tietysti hän taisteli luokkansa kanssa luokkansa puolesta, mutta vähimmän ei hänen urheuttaan kentiesi ylläpitänyt se seikka, että rintaman takana, vain jonkun kivenheiton matkan päässä hääri ja hyöri laupeudentyössä hänen sydämensä valittu, hänen kalleimpansa, ja jos punainen rintama pettäisi, jos valkosudet pääsisivät ryntäämään työläismuurin puhki, niin, mitenkä kävisi silloin *hänenkin?*

Kenttätykistön tuleen yhtyi panssarijunien, kuularuiskujen ja konekiväärien korvia huumaava jyske ja rätinä.

Nyt annettiin jalkaväelle hyökkäyskäsky valkoisten puolentoista kuukauden ajan varustamia asemia kohti.

Ensimmäisten joukossa nähtiin kuolemaa halveksiva Hannes.

Tuuma tuumalta — saa sanoa —, jalka jalalta, syli syleltä liikkuvat punaiset ketjut eteenpäin. Vastustajan herkeämätön kuularuiskutuli harvensi hyökkääjien rivejä. Mutta reservit täyttivät aina uudelleen aukot. Yli kaatuneiden toverien ruumiiden, ohi verissään viruvien haavoitettujen, läpi vihollisen kuula-esiripun yhä vain eteenpäin tunti tunnilta!

Mitään tähän verrattavaa kamppailun sitkeydessä ja verisyydessä ei Hannes vielä tähän mennessä ollut nähnyt.

Ja niinpä vihdoin — kahden vuorokauden herkeämättömän taistelun jälkeen valkoisten vastarinta murtui. Näiden ensimmäinen juoksuhautalinja vallattiin. Perääntyvä vihollinen jo tyhjänsi Vilppulaa.

Mutta juuri tällöin tapahtui jotakin kauheaa. Juuri kun vihdoinkin oltiin puhkaisemassa tie pohjanmaalle, juuri kun oltiin korjaamassa runsas sato viikkojen verisestä kylvöstä, juuri silloin saapui käsky: *peräytykää!*

Lahtarit näet olivat samaan aikaan suunnattomin ylivoimin toteuttamassa strategista suunnitelmaansa, Se käsitti molempien pohjoisen rintaman sivustojen murskaamisen sekä Länkipohjan että Suodeniemen suunnalla ja Vilppulassa hyökkäävien joukkojen saartamisen katkaisemalla näiden etappiyhteys. Tiedettiin jo ilmoittaa lahtarien joukkojen olevan selän takana Orivedellä.

— Peräytykää!

Mikä hirvittävä sana niille, jotka epätoivon hurjuudella olivat verissäpäin saavuttaneet kauan janoamansa, ikävöidyn voiton, mikä tyrmistyttävä "mene tekel" niille, jotka juuri uskoivat kamppailleensa koko luokkasodan uuteen, ratkaisevan voiton vaiheeseen!

Ja kuitenkin: peräytykää! — Oli peräännyttävä.

"Raskas oli sinä, maaliskuun 17-18 päivien välisenä yönä — kirjoitti jälkeinpäin Vilppulan rintaman päällikkö — vastata joukon kysymykseen: miksi peräännyttään, kun voitto kerran olisi käsissä? — Sanoin rehellisesti totuuden: takana on sivustamurtoja ja tie jo poikki. Joku sanoi: päällikkö, olemmeko menettäneet kaikki? — Tällä kertaa ja tällä paikalla kyliä, mutta toisessa paikassa yritämme sitä tiukemmin. — Onko siitä meille tai toisille hyötyä? kysyttiin. — On, ellei juuri tällä hetkellä, niin joskus myöhemmin; — Emme saa tuottaa häpeää joukoillemme, tovereillemme. Sillä vallankumous voitaa

sittenkin; sen täytyy voittaa, ennemmin tai myöhemmin! — Joku lisäsi tällöin: ja nyt on yritettävä! Nyt yritetään! toisti joukko."

Ja niin alkoi tuo kohtalokas perääntyminen Tampereelle. Saksalaisten mairinnoisuhuhujen ja porvarienvintaman takana harjoittamasta provokationista epäileviksi käyneet mielet osassa joukkoa valtasi sairaloinen kauhu. Yhtä urhea kuin moni vielä äsken oli ollut, yhtä pelkuriksi tai tylsäksi hän nyt yhtäkkiä muuttui.

Mutta eivät kaikki. Kun tuli kysymys, kutka lähtevät selkäpuolta avaamaan, oli Hannes ensimmäisten halukkaiden joukossa.

Ja paluutie avattiin. Mutta ne taistelut, joita käytiin Oripohjassa, Orivedellä, Kangasalla ja Vehmaisissa, ne kertovat sanoin selittämättömästä uljuudesta, uljuudesta, jota osoittivat valkoisten monesti kaikilta tahoilta piirittämät miehet kiilankärkenä raivatessaan tietä tovereilleen, joiden tarmo ja miehuus oli pettänyt.

Kas tässä äskeisen päällikön kuvauksesta:

"Painamme eteenpäin — — rapina alkaa — kestää tunnin — — puolitoista. Kuuluu: antautukaa. — Vastaus: tulkaa ottamaan! Ja taas eteenpäin. Joku joukosta alkaa puhua antautumisesta. Pidän puheen, ja nousen veturille. Valmiit! komennan kuularuiskumiehille. Lähdettiin — tiedustelijat ovat kilometrin edellä. Ruiskut ratisevat aivan lähellä tultaan suitsuttavia lahtareita kohti. Vetureista uhkaa loppua vesi — toinen tuli kelvottomaksi. Lahtarit ehdottelevat rauhaa ja lähtee miehiä, mutta otetaan vastaan — myrskyisellä tulella."

"On jo klo 9 ja ihan pimeä. Haavoittuneet voitottavat. Niitä hoidetaan. Valitettiin patruunain loppuvan. Jaetaan Oriveden saalista. Saavat lahtarit maistaa omistaan. Taas eteenpäin. Koko aava kenttä yhtenä tulimerenä. Kuularuiskut kuumenevat. Vaihdetaan miehiä niihin. Jäisimme Vehmaisiin, mutta emme tiedä, kellä on Messukylä. On siis painettava eteenpäin. Ampuminen heikkenee. Pian kuuluu: keitä siellä? — Punaisia! — Mitä punaisia?! — Tulee ratsumies tutkimaan: Omia ovat!"

Ja junan ryömiessä halki hävityksen kauhistuksen seisoi Hannes paikallaan, latasi ja ampui, latasi ja ampui herkeämättä ja kuurona ja sokeana kaikelle muulle, paitsi päällikön käskyille ja sydämensä valitulle, jonka lähimmäksi suojelijaksi sokea kohtalo oli hänet tällä hirvittäväällä matkalla viskannut.

Mari nimittäin oli eräiden toisten Ensi-Avun tyttöjen kanssa mukana junassa, ja osa, jota he tällä raskaalla retkellä näyttelivät, ei ollut helpompi eikä vähemmän kunniakas kuin heidän taistelevain miestovereidensa. Sillä junan milloin seistessä, milloin verkkaan vierieissä eteenpäin ja valkoisten tulen tehdessä tuhojaan urhoollisten punasoturien joukossa vaalivat ja hoitelivat punasiskot uskomattomalla kylmäverisyydellä verissään voitotelevia henkensä uhalla koettaen lieventää näiden kärsimyksiä. Kokonaista seitsemän tuntia kesti yhtämittaista, helvetillistä kuularuisku- ja kivääriltulta, vaunu oli melkein palasina, ja yhtä monta tuntia hoitelivat vapisemattomat, hellät työläissankarittarien kätöset kalleimpansa puolesta kamppaileiden haavoja.

— Onko tyttömme hengissä? kysyikin päällikkö ensimmäiseksi tulesta päästyä.

Ja kummaa olikin, etteivät kuulat olleet koskeneet kuin yhden käsivarteen näistä. "Ehkä oli niillä jotakin kunniantuntoa meitä kohtaan silloin vielä; nimittäin kuulilla, ei lahtareilla", huomauttivat myöhemmin tytöt.

Noita uljaita tyttöjä! Onnellinen se runoilija, jolle kuuluu heidän sankariutensa laulaminen, ja vielä onnellisempi se luokka, jonka tyttäret eivät ainoastaan ja'a veljiensä kärsimyksiä, vaan vieläpä voittavat heidät uljuudessa ja uskollisuudessa.

Sillä naistemme kunto ei kestänyt koetusta ainoastaan rakkauden työssä — hoivatessaan niin hyvin punaisia kuin *valkoisia*, jotka jälkimmäiset jo sodan kestäessä mutta varsinkin sen jälkeen niin katalasti palkitsivat heidän laupeudentyönsä — vaan myös milloin he tarttuivat aseisiin. Suurempaa näytettä urheudesta eivät luokkasodan aikana näyttäneet urheimmatkaan miessoturimme kuin tyttösemme monin paikoin maata. Lukemattomat kuvaukset vahvistavat tämän tosiasian.

Niin, ja sitte myöhemmin kun uljuutta oli osoitettava pyöveleille, millä ylevyydellä kävivätkään he kuolemaan.

Sankarittaria, sankarittaria!

Tampereen tragedia.

Tampereen romahdusta kuvailee muudan piirityksen aikana kaupungissa ollut toveri tähän tapaan:

Oli päästy jo maaliskuun puoliväliin. Kaikki näytti lupaavalta. Taistelut olivat olleet menestyksellisiä. Kaikkialla Punaisen Suomen alueella pyrittiin kuumeen tapaisella innolla järjestämään yhteiskunnallista ja taloudellista elämää säännölliseen kulkuunsa — uudistetulla koneistolla.

Mutta keskellä kuumeisinta työskentelyä alkaa kuulua ääniä, että pohjoinen rintama on murtunut. Kuinka? Miten se on mahdollista? Mitä erilaisempia kysymyksiä tehdään, ja koetetaan arvailla syyt tähän onnettomuuteen, jonka jokainen kumouksellinen sotilas ja siviiliharrastuksissa hyöriä työläinen huomaa koituvan vakavaksi vaaraksi, jopa tuhoa ennustavaksi koko vallankumoukselle. Viestit varmenevat päivä päivältä. Rintama on todellakin murtunut. Kaameaksi ja alastomaksi totuudeksi ilmeni, että porvarien sytyttämä, kulovalkean tavoin riehuva epäluottamuksen tuli oli leimahtanut ilmieliekkiiin joukoissamme. Ja valtoinaan roihuavaa tulta on vaikea sammuttaa. Sitä yrittivät meidän valiojoukkomme, nuorisoliittolaiset ensimmäisinä. Nuoruutensa hehkuvalla innolla riensivät he Tampereelta tukemaan paniikin vallassa peräytyviä joukkoja. Mutta kuloa eivät he saaneet sammumaan. Lieska ahmasi yhä uusia alueita. Näillä riensivät lahtarit rientomarssissa eteenpäin, kohti Tamperetta, Työläis-Suomen lukkoa. Luulivat jo vaivatta murtavansa sen, etenkin, kun heidän onnistui aivan piirityksen alussa katkaista Etelä-Suomeen johtava rata. Mutta vielä eivät työläiset olleet sanoneet viimeistä sanaansa.

Samat joukot, jotka olivat koko pohjoiselta rintamalta peräytyneet täydellisen hajaantumisen tilassa, vailla luottamusta päällikköihin ja omiin voimiin, vailla itse- ja joukkokuria, tulivat vasta kaupungin edustalla järkiinsä huomaten mihin vaaranalaiseen tilaan he sekasorrollaan olivat saattamassa koko vallankumouksen, Tällöin virisi uusi into joukkoihin, ja nyt alkoi epätoivon hurjuudella käyty, kaksi viikkoa kestänyt kamppailu Tampereesta.

Maarianpäivästä alkaen pommittivat lahtarit lakkaamatta tätä linnoittamatonta kaupunkia. Näiden sytytyspommit sytyttivät tuleen kymmeniä etukaupunkien taloja (joiden polttamisesta myöhemmin syytettiin ja teloitettiin joukottain työläisiä!). Nämä järjestelmälliset murhapoltot suoritettiin tavallisesti yöseen aikaan, jotta siten olisi herätetty työläisissä pelkoa ja kammoa ja siten murrettu näiden vastarinta.

Mutta myös punaisten tykistö oli kiihkeässä toiminnassa. Ja tykistönsä suojassa taisteli punainen jalkaväki. Kaupungilla liikkuesssa sai lakkaamatta kuulla sekä oman tykistön, kuularuisku- ja kivääritulen ääntä että vihollisen pommien ja granaattien hirveää räiskettä.

Alussa, jolloin tykistöllämme oli riittävästi ampumavaroja, torjuttiin useat kerrat loistavasti lahtarien tekemät hyökkäykset. Niinpä aloittivat nämä eräänäkin yönä tykistötulen koillisesta, idästä ja etelästä yhtäaikaan. Tähän ulvoivat vastaukseksi kaikki meidän 32 tykkiämme. Herkeämättä syöksivät ne kidoistaan tulta ja terästä. Maa huojui ja huoneiden ikkunat helisivät. Puoli tuutia vain kesti tätä hirveätä musiikkia. Mutta siinä olikin kyllyksi. Lahtarien hyökkäysketjut särkyivät. Silmitön kammo ja pelko valtasi valkoiset joukot; ne perääntyivät, ja vasta ruoskilla ja aseilla saatiin ne myöhemmin järjestykseen.

Mutta tätä tilapäistä voittoaan eivät punaiset kyenneet käyttämään hyväkseen. Ja tykistöltämme loppuivat ampumavarat. Niitä ei mistään saatu lisää, kun sen sijaan vihollinen sai aina uusia loppuvien tilalle. Ja jälleen alkoi se pommittaa kaupunkia tullen tykkitulensa suojassa yhä likemmäksi.

Lopuksi päättyi tykkitaistelu. Mutta sitä kiihkeämmin alkoivat kiväärit ja kuularuiskut laulaa. Ammuttiin lakkaamatta yöllä ja päivällä.

Välillä lähettivät valkoiset airueensa ehdottamaan kaupungin antautumista. Nämä vaativat, että heille luovutettaisiin puolustusarmeijan päälliköt sekä ase- ja ampumavarastot. Miehistölle luvattiin taata vapaus. Näihin antautumisehtoihin vastasivat joukkomme taistelulla. Ehtoja ei katsottu voitavan hyväksyä.

Taistelujen lähentyessä itse kaupunkia alkoivat myös siellä piileskelevät lahtarit nostaa vähitellen päätään. Toimitetuista ase-etsinnöistä ja takavarikoimisista huolimatta oli näille kuitenkin jäänyt aseita ja ampumavaroja. Nyt alkoivat nämä tulla vilkkaaseen käytäntöön. Kuta lähemmäksi kaupunkia piirittävät joukot ehtivät, sitä kiihkeämmin alkoi sataa luoteja työläisten selkään. Näiden taistelu muodostui näin ollen tavattoman vaikeaksi, kun vihollisia oli sekä edessä että takana. Mutta eivät vieroneet paikalliset salakytät muitakaan keinoja. Väärillä punakaartin jäsenkorteilla tunkeutuivat he punaisten majoituspaikkoihin tekemään myyräntyötään. Myrkyttivät kerran kaartilaisille valmistetun ruu'an. Lahtarien provokatoristen tekojen aiheuttamasta sekasorrosta kärsi kaupungin puolustus, mikä ei ampumavarojen puutteessa enää voinut pitkälle jatkua.

Lopuksi alkoivat katutaistelut kaupungissa piileskelleiden valkohyeenain ottaessa julkisesti niihin

osaa. Nämä taistelut olivat äärimmäisen kiihkeitä. Yksityiset työläissoturit suorittivat unohtumattomia urotekoja; hurjimmin taistelivat ehken aseisiin tarttuneet punatyöt. Lakkaamatta lauloivat kiväärit ja kuularuiskut, räjähtelivät käsigranaatit.

Hyökkääjien oli valloitettava kaupunki talo talolta. Menipä kaupungintalon valloittamisessa kokonainen päivä, jolloin sen puolustajat antautuivat siellä suojaa etsineitten vaimojen, vanhuksien ja lasten hartaista rukouksista. Puolustajain lukumäärä oli vain 30-40, niistä puolet *naisia*.

Kaupunki oli valloitettu. Mutta osa sen puolustajajoukoista oli murtautunut piiritysketjun läpi.

* * * * *

Tampere oli romahtanut ja se merkitsi koko kumouksen romahdusta.

Läntinen armeija oli pakotettu perääntymään, Käytiin vielä tulisia taisteluita. Mutta saksalaisten valloitettua Helsingin ja riennettyä sisämaassa vertaan vuodattavain työläisarmeijain selkään kävi näiden asema toivottomaksi.

Tampereen katastrofi toistui monin verroin valtavampana Lahdessa. Viipurin vuoro oli ollut jo muutamia päiviä aikaisemmin, ja niin oli proletariaatti lyöty. Yli-inhimillisimätkään yksityisten joukkojen ja yksilöiden uroteot eivät voineet tapausten kulkua muuttaa.

Turhaan nousi siellä ja täällä ihailtavia työläis-Orleanssin Neitsyeitä. Tampereen sankaritarilla oli seuraajansa muualla. Esimerkiksi Helsingissä kokosi muudan nimetön punatyttö ympärilleen taistelujoukon, jota ratsun selässä johti kahakasta toiseen.

Turhaan myös ilmestyi miehiä, joiden veroisia tähän asti on tavattu vain tarinoissa.

Oletteko jo kuulleet niinkään nimettömästä viipurilaisesta kuularuiskumiehestä? Kas tässä mitä muudan *valkoinen* luutnantti tiesi kertoa:

"Muutamia kilometrejä Viipurin ulkopuolella Papulan puolella oli punikeilla kuularuiskuosasto eräällä pellolla ojan suojassa, joka enemmän kuin vuorokauden ajan torjui kaikki hyökkäysrytyksemme mitä suurimmalla valppaudella. Joka kerta kun yritimme ketjussa edetä ja kun poikamme suojuksistaan hyppivät uusiin suojuspaikkoihin, alkoi kuularuisku laulaa, suunnaten kiivaan tulen jokaista paikkaa kohtaan, missä oli vähänkään liikettä. Monta ankaraa rynnäkköämme torjui tämä kuularuiskusilmä takaisin. Olimme vakuutettuja, että takana on kokonainen suurempi joukko-osasto, joka viimeiseen mieheen asti on päättänyt torjua kaikki hyökkäyksemme. Kun emme onnistuneet kivääri- ja kuularuiskuammunnallamme saamaan tätä valpasta silmää vaikenemaan, ohjattiin tykkituli sitä kohti, jonka jälkeen teimme väkiryynnäköön saartaen tämän patterin. Hämmästyksemme oli mitä suurin, kun näimme, mikä näky edessämme oli. Ojassa oli tykinluodin särkemä kuularuisku, jonka molemmin puolin kohosi suuret röykkiöt tyhjiä hylsyjä ja nauhoja. Niiden takana makasi kuolleena yksi ainoa punikki ampumatarpeittensa keskellä. Mies oli yksinään toista vuorokautta valppaasti hoitanut kuularuiskuaan torjuen enemmän kuin yhden hyökkäysrytyksemme. Vasta tykistö sai tämän sitkeän punikin vaikenemaan."

Peli oli *täydellisesti* menetetty. Hidastuneen evakuoimisen ja perääntymisen johdosta jäi melkein koko punainen elävä voima kansainvälisten lahtarijoukkojen käsiin, lähes sataantuhanteen nousevasta vallankumousjoukosta lienee vain 4-5000 päässyt pakenemaan Venäjälle.

Suurena oli työväenluokka noussut. Yhtä suurena se myös laski aseensa, aavistamatta minkälaiden villipetojen kanssa se oli tekemisessä.

Nähkää vain mitä testamenttinaan kirjoitti sen yhtä suuri ja hyväuskoinen ystävä, joka jo niin monesti on saanut kuvauksessamme sananvuoron, niin, mitä kirjoitti hän pää-äänenkannattajamme *viime* numerossa juuri, kun kaikki oli luhistumisillaan, ja vähää ennen kun hän itse sai hengellään maksaa kilvoituksensa kunnialla kestäneen rakkautensa työväenluokkaan. Tässä hänen joutsenlaulusaan ilmenee niin selkeänä sen Suomen työväenluokan käsitys, jonka silloin oli alistuttava välttämättömän pakon edessä, ja *senkin*, joka sittemmin Mannerheimin ja Svinhufvudin koulussa kuitenkin oppi syvemmin oivaltamaan väkivallan autuaaksi tekevän opin.

Näin kirjoitti tuo aseeton sankari marttyyrikuolemansa kynnyksellä:

Omin voimin.

Kun kaikki tiet päättyvät, täytyy ajatella matkan jatkamista. Kun illan tuntu ennustaa yön tuloa, täytyy ryhtyä järjestelemään huomispäivän elämää ja töitä. Raskaimman yön aikana, suurimpienkaan onnettomuuksien hetkillä ei saa antaa epätoivon hiipiä mieleen hetkeksikään, vaan mitä pimeämpi on yösydän, mitä syvempi uhka ja onnettomuus, sitä uhkaavammin on vaeltajan nostettava päänsä pystyyn. Joka niin tekee se ei sorru, häviä. Tulevien päivien suurin elinvoima voidaan koota juuri sinä hetkenä, jolloin kaikki näyttää ulkopuolelta hajoavan ja häviävän. Se elinvoima voidaan niinä kovina hetkinä koota siten, että häviön, onnettomuuksien ja kaiken hajoamisen keskellä seistään, ei ainoastaan tyyninä, vaan uhmaavinakin, mielessä yksi ainoa rohkea päätös: Teiden, jotka nyt näyttävät päättyvän, täytyy itse asiassa vasta alkaa, painon, joka nyt aikoo iäksi laskea, täytyy nyt itse asiassa nousta. Joka sillä lujalla mielellä seisoo onnettomuuksiensa keskellä, hän ei koskaan seiso kuolemansa edessä, hänen tiensä, teittensä loppu on niiden alku. Ja yö hänen yllänsä on vain kiiruhtaen ohi kulkeva rientolainen.

Tätä lujaa ja rohkeaa uskoa tarvitsee näinä päivinä Suomen työväenluokka. En tarkoita sitä muinaisen taikauskosen ajan uskoa tähtiin ja kohtaloihin, vaan uskoa omaan itseensä, luottamusta omiin voimiinsa. Ainoastaan se usko, usko omaan itseensä kestää ja on turva ja tuki. Kaikki muut uskot särkyvät. Tähtiin uskojan apu on liika etäinen ja joka uskoo kohtaloonsa eikä itseensä, hän jättää kohtalonsa tuuliajolle. Maailmassa ei ole muuta auttajaa kuin oma käsi. Maailmassa täytyy kaikki tiet kulkea omin voimin. Se tie, jota ei voida kulkea omin voimin, jää aina kulkematta.

Ja niin toivottavaa kuin olisikin, että n.s. sivistynyt aines ymmärtäisi kärsivän työväestön hätää ja sydäntä, niin toivottavaa kuin se olisikin, että se sivistynyt aines yhdistäisi kohtalonsa työväestön kohtaloihin, nousisi sen noustessa, kaatuisi sen kaatuessa, niin sittenkin on työväestön ainoa apu ja voima ainoastaan omassa itesssänsä. Mikä ei ole työväkeä itseään, se on siitä irrallaan. Ne irralliset pysyvät kyllä sen työväen luona kun päivä paistaa ja perhoset lentelevät kukissa, mutta jo yön tulo saa ne värisemään. Ja kun elämän koko kovuus astuu työväen eteen, niin ne karisevat pois. Niillä ei ole voimaa kaatua yhdessä, alistua, jakaa kohtalot erehdyksissäänkin, seisoa jokaisen harha-askeleensakin takana käsiään pesemättä.

Omin voimin — siinä siis Suomen työväestön suurin ja perustavin tunnussana niitä tulevia aikoja varten, jolloin jo elämä on puhdistettu nykyhetken tapahtumista ja voidaan lähteä matkaa jatkamaan. Ainoastaan oma käsi on elämässä se ystävä, joka ei suurenkaan hädän hetkenä petä. Ainoastaan oma käsi on se käsi, joka ei erehdyksissä tai onnettomuuksien uhatessa pesumaljaa etsi. Mutta samalla kun Suomen työväenluokka karistaa itsestensä pois irralliset akanat, sikäli on sen työväenluokan entistä lujemmin kokoonnuttava yhdeksi. Sen luokan täytyy nousta ja kaatua yhtenä miehenä. Sen täytyy yhtenä kokonaisuutena astua jokaisen harha-askeleensa taakse. *Sen joukossa ei saa missään vaiheissa olla ainoatakaan käsiensä pesijää, sillä semmoinen on petturi.* Koettelemuksen hetkinä etsivät vesimaljasta pelastusta ainoastaan ne raukat, joiden sisällisenä rikkautena ovat ruumenet ja akanat. Vesimalja on pieni ja ainoastaan pieni mahtuu pienestä pelastusta etsimään.

Niin. Siihen pienoiseen vesimaljaan hukkumaan ei saa lähteä Suomen työväenluokka nyt, ei koskaan, jos se tahtoo elää ja nousta yläpuolelle erehdyksiensäkin. Ehkä joku yksityinen siihen vesitilkkaan hukuttautuukin, niin koko luokan täytyy sittekin sitä yhtenäisempänä joukkona lähteä pois vesipisaran äärestä, marssia uljaana valtamerien kulkijana suuria päämääriänsä kohti. Kariskoot pois heikot. Hukuttautukoot vesipuroon ne, jotka vesimaljasta pelastustansa ja pientä henkeänsä etsivät. Se on vain joukolle voimaa, sillä se karistaa pois sairaat aineet. Omat voimat vain silloin puhdistautuvat ja voimanhan täytyy olla tervettä sillä, joka ei kule kerjäläisyydillä, vaan omin voimin.

Omin voiminhan sitä työväestö astuu senkin askeleen, joka on muodostanut viimeisten suurien kuukausien sisällön. Kunnia niille muutamille, jotka eivät varsinaisesti kuulu työväen luokkaan, mutta jotka kuitenkin jaksoivat lähteä mukaan silloin, kun epätoivoinen kansa näki olevansa pakoitettu hakemaan pelastustansa äärimmäisillä keinoilla. Ehkähän moni niistä silloin näki ja tajusi, mitä on tulossa, mutta on lohdullista nähdä, että he eivät sittenkään erottaneet kohtaloonsa epätoivoisen työläisluokan kohtalosta, jopa asettuivat sille näkyvälle paikalle, jossa oli pantu alttiiksi kaikki. Omin voimin on työväestön alettava taas uusi tiensä siitä, missä entiset polut loppuvat. Omin voimin on sen jaksettava olla tyytymätön kunkin päivän saavutuksiinsa ja riennettävä huomenna eteenpäin. Sen on nyt kaadettava maahan kaikki vesimaljat ja etsittävä taaskin uutta tietä omasta voimastansa eikä pelastusta käsiensä pesijän vesipisarasta. Mitkä ne päämäärät ovat, joita kohti työväenluokka tulee vaeltamaan, sitähän ei tarvitse tässä selostella ja varmaa on, että ainakaan luokkatietoinen työläinen ei tule Saarijärven Paavon rikollisella nöyryydellä polvistumaan, syömään tässä maassa pettuleipää sen rikkaan luokan edessä, joka elämänsä joutilaisuudessa runoilee tuon samaisen polvistujan rikollista nöyryyttä, itse eläen sen hartioilla herkkujen höyryssä. Sen Saarijärven Paavon rikollinen nöyryys on oman luokan pettämistä, sen mielen painamista pettuleivän ääreen, työläisluokan nujertamista polvilleen riiston eteen. Saarijärven Paavot ovat niitä sairaloisia lisäkkeitä, jotka omistava luokka on kavalasti istuttanut työläisruumiiseen turmelemaan sen luokan terveyden. Ne Paavot edustavat nöyrän orjan henkeä, eivät sen työläisluokan suurta ja vapaata henkeä, joka tietoisena joukkona kulkee omin voimin. Jos työväenluokka aikoo vapautua, ei se saa ottaa esikuvakseen rikollisen nöyriä, matelevia orjia

ja niiden sorrosta tartuttavaa henkeä, vaan se vapaan miehen luja henki, joka kaiken sortuessaakin uskaltaa katsoa eteenpäin ja joka ei etsi voimaa kuivista kerjäläissauvoista, vaan ehtymättömistä omista voimista.

Mutta kun on kysymys työväenluokan vapautumisesta, niin on samalla kysymys muustakin kuin siitä onnellisesta pettuleivästä, johon tyytyvät Saarijärven Paavot. Työväenluokkahan on aina ja kaikkialla ravittu henkisestikin pettuleivällä ja juuri siitä huonosta ravinnosta on johtunut sen luokan suurin heikkous siinä suuressa vapautumistaistelussa, johon se on astunut. Työväen luokan asiaa ei näet lopullisesti ratkaista ruumiillisilla vaan henkisillä voimilla. Käsivarren voima on siinä työssä liika tehoton, se on työläisluokan aina muistettava. Kun nyt siis vanhat polut levittyvät uusiksi teiksi, on Suomen työväenluokan lähdekarttamaan niitä henkisiä voimiansa entistä suuremmalla tarmolla. Se ei saa enää henkisen ravinnon alalla tyytyä niihin hallanpanemiin kauran akanoihin, joita sille on tähän asti omistava luokka viskellyt. Sen on tartuttava omin voimin isoon leipään, kartutettava voimansa tullakseen henkisesti niin voimakkaaksi, että kykenee suoriutumaan niistä lukemattomista suurista tehtävistä, jotka tuleva, sosialisoinut yhteiskunta sen luokan hartioille sälyttää. Ilman sitä henkistä voimaa tulee käsivarrenkin voima olemaan tehoton. Se tuleva sosialistinen yhteiskunta tuhansine vaatimuksinensa on mutkikas laitos, vaatii hoitajaltaan paljon henkistä tavaraa. Se sosialistinen yhteiskunta tulee ainoastaan henkisesti rikkaan luo, sillä henkisesti köyhän majassa sillä ei tulisi olemaan pitkäaikaista asuinsijaa. Asioita on katsottava rohkeasti silmästä silmään, muutoin joudutaan itsepetoksen tuhoisille poluille. Ja työväenluokkaa on jo kylliksi pettänyt nerokkaiden armoton maailma, ei sen siis tarvitse enää lähteä itse itseänsä pettämään. Sen luokan on ennenkaikkea koottava niitä henkisiä rikkauksia, joiden turvin se jaksaa kulkea omin voimin.

Omin voimin. Aina vaan omin voimin. Pois kerjäläissauvat! Kauas vaivaisavut ja joulupatojen viheliäiset ja myrkylliset almut! Säpäleiksi kaikki kerjäläiskelkat ja omat sukset uljaasti jalkoihin! Sillä *missä oma voima lakkaa, siinä alkaa kuolema ja hauta*. Silloinkin kun kaikki näyttää ympäriltä häviävän ja hajoavan, kun hauta näyttää ympäröivän joka taholta, on tartuttava rohkeasti kiini ainoastaan omaan apuun. Jos sen suurimmankin hädän hetkellä vieras tarjosi apuansa, ei kuten oma, vaan ylväs almun antaja, on hänelle lausuttava lyhyt ja kuiva: pois luotamme! Sillä kerjäläissauvalla ei koskaan ole voitu luoda, ei voida koskaan luoda mitään. Kerjäläissauva on kuivunut puu, josta ei koskaan puhkea ainoatakaan vihreätä lehteä. Se kerjäläissauva on yhteiskunnallisen rikoksen ja sairauden kammottava tuote, rikkaan luokan ainoa lahja riistetylle työläisluokalle ja jos maailmassa on jotain tarpeetonta ja väärää, niin on se juuri kerjäläissauva.

Miten liekin. Ajat ovat raskaat. Tunnen sen itsessäni. Mutta kaikesta huolimatta on rohkeasti rakennettava elämää. Köyhyyden ja turvattomuuden ajatuskin on lyötävä miehekkäästi pois luota ja sitä mukaa kuin kaikki mennyt kiittää vinhaa vauhtia häviötänsä kohti ja sekasorto riehuu kaikkialla, sitä mukaa on sen kaiken keskellä rohkeasti ja omin voimin tartuttava kiini uuteen elämään. Kaatuneiden veri, kaikki nyt velvoittaa. Tuhon, kaiken lähetessäkin on työväen luokan rohkeasti nostettava kohtalonsa omille hartioilleensa, kuinkahan kovia ne kohtalot lienevätkin. *Elämän alle ei sorru koskaan se, joka kulkee omin voimin*. Haudassakaan ei ole kuolemaa sille, joka uskaltaa luottaa omaan itseensä. Tapaukset vyöryvät nyt kyllä omalla voimallaan. Niiden kulkua ei jakseta hillitä, mutta oman elämänsä, oman kohtalonsa herrana seisoo tälläkin sekasorron suurella hetkellä Suomen työväenluokka, jos se vaan tahtoo uskoa omaan itseensä ja kulkea ja elää omin voimin.

Siinä tunnussana. Aina, raskaammassakin vaiheissa omin voimin. Ainoastaan sen voiman nimessä on työväenluokalle taattu tulevaisuus, voitto ja elämä.

Kirje ruumiskasoilta.

Rakas äiti.

Kohtalo on tehnyt minusta pahaa pilaa. Sen sijaan, että se olisi lähettänyt kohdalleni armeliaan granaatin tai asianmukaiseen kohtaan sattuneen kiväärinkuulan — ja siitä, etten niitä Tampereen piirityksen aikana karttanut, siitä saat olla vakuutettu — sen sijaan pakotti kohtalo minut ei ainoastaan kärsimään kaupungin menetyksen tuottaman katkeruuden vaan myös kokemaan kaikki sitä seuranneet kauhut.

Ihmettelen, etten ole tullut hulluksi. Mutta ehdinhän vielä — vieressäni juuri joku nälkään nääntynyt, tuntematon toveri tekee lähtöä tästä maailmasta, ja leirimme seinustalla pamahti paraikaa yhteislaukaus: lahtarit siellä murhaavat aseettomia työläisiä; ehdinhän vielä, sanon, sillä kaikki tämä jatkuu. Ollaan ehkä vasta alussa. Mutta siksi toiseksi ei kukaan tiedä, koska tulee hänen vuoronsa. Tänä tai huomenna voi tulla minun, ja niinpä siten pelastunen tulemasta mielipuoleksi.

Sitä ennen mielin kuitenkin kertoa sinulle *siitä kauheasta*. Niin, tokko tiedätkään, ettei Hilmakaan enää ole elävien kirjoissa?

Vaikka eihän nyt pitäisi nostaa melua yksilöistä: kaikki työläisethän varsinkin tällä haavaa ovat kärsimysissaria ja -veljiä, uhritovereita. Ja kuitenkin — no, ymmärrät kun kerron.

Tietenkin jo olet kuullut, että lahtarit heti kun saivat kaupungin haltuunsa, alkoivat näyttää mitä laatua "kulttuurin esitaistelijoita" olivat. Tappoivat ensi aluksi umpimähkään kaduilla ja porttikäytävissä joukottain työläisiä: ampuivat, iskivät pyssynperillä, raatelivat pistimillä, riistivät ihmishenkiä silmittömän vihan vallassa yhtäkkiä, mutta myös hiljaksen kiduttaen, harkitsemalla kuoliaaksi rääkäten. Ensi murhapuuskastaan päästyään kokosivat meidät torille. Meitä oli siinä kaikkiaan 8-9 tuhatta epätoivon ja kauhun menehdyttämää kurjaa olentoa avoimella torilla, missä saimme seistä toista vuorokautta syömättä, juomatta, kuularuiskujen saartamina ja lahtareiden herjaamina ja uhkaamina. Jos horjahditkaan väsymyksestä paikaltasi, olit vaarassa joutua ammutuksi.

Sitten ajettiin meidät kuin teuraskarja — tosiaankin teuraskarja! — rautatiemakasiiniin, sullottiin tuohon metallilevyistä tehtyyn rakennukseen kuin mikä muu tavara hyvänsä. Siellä oli niin ahdasta, ettei voinut ajatellakaan nukkumista, ja ahtaudesta huolimatta niin kylmä, että hampaat kalisivat suussa. Ja lahtarit kävivät vieraisilla. Eivät tuoneet mukanaan mitään ulkomaan konsuleja katsomaan, viihdyimmekö hyvin, ah-ei! Tulivat hakemaan työläismaalitauluja makasiinin seinustalle: ensin kaikki "ryssät" — perkele, koskahan noidenkin satojen uhriteuraiden puolesta kostetaan! — sitten meikäläisiä. Mutta tulivat myös besorgaamaan. Vaikeata oli hillitä raivoaan, kun näki, kuinka valkoiset sotilaat: herraapelkäävät körttiläiset, koulupojat, ylioppilaat ja muut paremmat ihmiset puhdistelivat taskujamme, veivät viimeiset pennokset, taskukellot, sieppasivat saappaat jaloista, veivätpä jopa kokonaisen vaatekerran päältä, jos kellä sattui olemaan uusi tai ehjä.

Ja sitten tämä nälkä, ja sitten nämä syöpäläiset!

Mutta tästä kaikesta en oikeastaan aikunut puhua, vaan siitä kauheasta.

Joukko vankeja vietiin hautaamaan "kaatuneita" tovereitamme. Minäkin jouduin mukaan. Nälkä ja onnettomuus oli tosin tehnyt meidät niin heikoiksi, että tuskin pysyimme pystyssä. Mutta revolveri ja pistin — ne ovat aika ankaria työnteittäjiä.

Olin jo useita tunteja hääriänyt valtaisan "haudan" pohjalla ottaen vastaan ylhäältä ojennettuja alastomiksi ryöstettyjä ruumiita. Haudan reunalle saapui hevoskuorma kuorman jälkeen, missä ne kumottiin kuin lantakuormat. Ah, noita silvotuista, ruhjotuista, ryöstetyistä ihmisruumiista kerääntyneitä röykkiöitä! Kammon tuottama hermopuistatus, voimainponnistuksista johtunut väsymys ja nälkä olivat lyhyhistyttäjä läjään. Mutta uhkaava pistin ja vartiosotilaan kiroukset — ne pakottivat ponnistelemaan edelleen.

Kätteni kautta oli jo vyörynyt kymmeniä "ryssiä", punakaartilaisia, miehiä ja naisia, kun taas ojennettiin minulle puolialaston naisen ruumis, jonka pään lahtarien dum-dumkuula oli lähes muodottomaksi ruhjonut. Konemaisesti olin jälleen suorittaa "järjestelytyöni" — kekseliäät valkoiset olivat antaneet määräyksen, että "ryssäin huorat" oli haudassa asetettava näiden kanssa määrättyyn asentoon — kun sattumalta tulin luoneeksi väsyneen katseeni uhriraukan runneltuihin kasvoihin.

Ja mitä näinkään! Käsivarsillani lepäsi oma sisareni, kuolleena, kylmänä, valkopetojen eläimellisesti raatelemana, vielä kuollessaankin häväistynä. Mielenliikutus vei hetkiseksi voimani. Horjahdin haudan seinustalle poloista ruumista rintaani vasten puristaen ikäänkuin sen alastomuutta verhotakseni. Ennätin seistä siinä suunniltani typeryneenä korkeintaan jonkun sekunnin. Mutta mitä mietteitä ennättikään herätä aivoissani! Viha raakalaisia kohtaan vavisutti joka hermosäiettäni, ja sisimpääni tulvahti ääretön, ennentuntematon, koskaan sammumaton viha, jonka toivon johtavan minut tästä valkoisesta helvetistä elävänä voidakseni kostaa, kostaa, kostaa! Mutta en tuntenut yksin vihaa, vaan myös hellyyttä. Kuinka sanomattoman mielelläni olisin toivonut, että hän, ruhjottu sisko-parkani, olisi tuntenut, millä hellyydestä vapisevalla kädelläni suorin hänen veren ja lian tahraamia suortuviaan, millä veljellisellä vakavuudella koetin kääriä hänet vaatteidensa riekaleiseen, jotta eivät valkosudet haudan partaalla olisi voineet tyydyttää luonnotonta riettauttaan hänen alastomuudellaan. Mutta pyövelin piilun alla ei käy tunteileminen.

— Lopeta jo halaileminen, nauraa hohotti lahtari haudanpartaalla; ryssät voivat panna pahakseen!

* * * * *

Tiedät, äiti rakas, etten koskaan ole ollut halukas ensimmäisenä nakkaamaan kiveä. Mutta jos silloin siellä raatokuopassa joku olisi sanonut, että lahtari ja yleensä porvari on ihminen, niin en olisi voinut pitää sanojaa täysijärkisenä. Ainakin syntyi silloin päässäni oma uusi ajatukseni heistä. Ja se on kannustava askeleitani ja *määräävä tekoni*, jos oikukas kohtalo joskus sallisi minun päästä vapaaseen

elämään.

Sisko-raukka!

Taikka oikeastaan: uljas sisko!

Sain nimittäin myöhemmin kuulla, kuinka kaikki oli käynyt:

Kuten Mari, täytti myös Hilma, joka hänkin oli perääntyväin joukkojen mukana ajautunut omalta suunnaltaan kaupunkiin, viimeiseen asti velvollisuutensa. Sanon, että sellaiset tytöt ovat kunniaksi luokallemme! Palavista taloista, granaattien lennättämien sorakasojen alta, kaikkialta etsivät ja hoivasivat he toisten Ensi-Avun tyttöjen kanssa haavoissaan viruvia punakaartilaisia.

Tapasin heidät monesti luotituiskussa — ja muualla ei ollut aikaa kohdatakaan.

No, niin. Kaupunki oli jo lähes antautunut. Viimeisiä katuja juuri puhdistettiin. Miehiä meni kuin heinää. Keskellä muuatta katuja kaatuu yksi monista. Kaatuu, yrittäen turhaan nousta jaloilleen. Taistelun temmellyksestä välittämättä rientää paikalle punaisenristin tyttö. Kumartuu haavoittuneen puoleen. Katu "puhdistuu". Veren päihdyttämät lahtarit ryntäävät paikalle.

— Kädet ylös! huudetaan.

Mutta punainen tyttö on kuin toisella planeetalla. Hoivaa vain haavoittunutta, kohottaa tämän päätä. Se retkahtaa tahdottomana tytön rinnalle. Kuolema on lopettanut poloisen kärsimykset. Tyttö vain pitelee poloisen päätä ja tuijottaa kuin unessa kuolevan silmiin ikäänkuin katseellaan tuudittaen tämän ikuiseen rauhaan, ikuiseen lepoon!

— Kädet ylös! ulvovat valkoiset.

Mitään käsiä ei nouse. Nousee sen sijaan surun sortama impi, mutta nousee suorana ja ylväänä luoden pelkäämättömän, uhkaavan katseen valkoisiin. Mutta käsiään ei kohota.

— Ampukaa! näyttää luja katse lausuvan.

Kehotusta noudatetaan. Sivistyksen esitaistelijain dum-dumkuula kaataa sankarittaren. Murskatuun päin vaipuu hän iljanteiselle kadulle kylmenevän urhoa viereen.

Siinä siskoni, ja toverini — Kallen tarina.

Mutta älä itke, äiti. En minäkään itke. Kyyneleet ovat huonoja lohduttajia; niiden sumuun peittyvät surumme syyt.

En itke, vaikka minulla olisi siihen syytä viljemmältikin.

Mari nimittäin on kadonnut jäljettömiin. Kukaan ei ole häntä nähnyt elävänä, mutta ei myöskään kuolleena.

Häpeä sanoa, mutta epä tieto hänen kohtalostaan kalvaa minua enemmän kuin ympärilläni liikkuva kuolema, kuin kaikki kauhut. Vielä teilauslavallakin on ihminen näköjään oma itsensä hyveineen ja — heikkouksineen. Annettakoon minulle se anteeksi.

Mutta yötä ja päivää jyskyttää aivoinani: missä hän?

Hirveätä.

Ja kuitenkin on ympärilläni niin ääretön määrä kauheutta.

Korvissani korahtaa. Äskeinen vierustoverini heitti henkensä.

Lähetä pian tietoja kotoa.

Poikasi

Hannes.

Jälkikirjoitus: En saanutkaan kirjettäni kulkemaan. Sen sijaan ennätin saada sinun Jobin-postisi. Kärsimyksen malja täyttyy.

Siis myös isäkin. Aavistelisin sellaista, vaikka en uskaltanutkaan pohtia ajatusta loppuun saakka.

Isäkin siis! Tuo kelpo, ajatuskannalleen uskollinen proletaari.

Mitä auttoikaan nyt häntä parlamenttaarisuutensa ja "rauhallinen kehityksensä".

Seinää vasten!

Ei suojele vaalilippu lahtarien kuulalta. Se olisi hänen pitänyt ymmärtää. Mutta ei. Vanhat, hengettömät lauseparret olivat juurtuneet liian syvään hänen mieleensä. Ja niin sai hän hengellään maksaa kauniin, mutta hedelmättömän periaatteensa. Valkopedot saivat himoamansa viattoman veritilkan. "Rauhallinen kehitys" vyöryi yli työläisruumiin.

Surullista, surullista, surullista!

Näen sinut siellä, äiti, sairaana ja avuttomana ja yksinäisenä. Näen sinun surun ja koettelemusten uurtamat piirteesi. Näen sinut unettomana yön aaveiden ympäröimänä oihkivan vuoteellasi, jonka ääressä ei kukaan valvo.

Enkä kuitenkaan voi auttaa sinua. Kuinka julmaa!

Mikä enää siis kannustaisi elämään? Kosto!

Siinä ainoa mikä elähyttää onnetonta

Poikaasi.

* * * * *

Historian hengetär on palaava Tampereen mainekentälle. Runotar siellä on jo lihoitellut. Ruotsalainen toveri, *Ragnar Jändel*, on ikuistuttanut proletaarisoturin ja tämän vaimon, jotka "astuivat levollisesti valleille, jossa heidät ammuttiin, astuivat käsi kädessä kohti kiväärinputkia — melkein hymyillen odottaen kuulia."

Näin helisi hänen kanteleensa:

Työläissankarit.

Suu hymyssä, kuin karkeloon käy toiset, astuitte
päin kivääreitä murhaajain te käsi kädessä, oi.
Niin ylpeinä kuin sankari, jot' oottaa seppele,
te vartositte kuolemaa, kun pilkka pöyhkään soi.

Mit' aattelitte, tunsitte te pyssyn paukahtain?
Kaikk' entinenkö eessänne kuin tovin taulu vain?
Kaikk' iloitenko kannoitte te kirot murhaajain,
näin kokeneet kuin oisitte vain auvot unelmain?

Ma tiedän, että joukossa myös niiden unelmain,
joit' ilmi loihti lempenne riehuissa taistojen,
ol' ihanin ja valtavin unelma saada vain
yhteinen hauta sankarten, jos tie vei tuonehen.

Ja seistessänne — tiedän sen — eessä iäisyyden yön
te rinnoissanne tunsitte vain onnen autuaan.
Pois olihan kaikk' ahdistus, kuu kuolo päätti työn,
ja lupaukset ylvähät, ne täytyihän nyt vaan.

Ja hymyten niin kuolitte te käsi kädessä, oi,
ja yhteen vuoti verenne punaisna pulputen.
Ja pilveen piili aurinko, vaan kevätuuli soi:
Ma kuolostanne kauniista, oi urhot, laulelen!

Sa Suomi sorja, kurja maa, jo etkö ymmärrä,
vain että parhaat lapsesi näin kuoloon käydä voi
ja ett' on heidän voitto, nyt vaikk' ui he veressä,
sill' elo itse urhoikseen se heidät aateloi.

Ma sauvahan oon tarttuva ja pyhiin pyrkivä,
oon käyvä, kussa Golgata on työläisurhojen,
ja hurmeisesta hukasta sen kummun etsivä,
mi muistuttavi töistänne, töist' aatteen urhojen.

Ja väsyneenä silloin pään ma taivuttava oon

ja kummultanne noutava uljuutta uutta näin
ja jälleen vaiti hymyillen käyn niin mä taisteleen,
käyn mainetöihin uskaltain kuin tekin pystypäin.

Mutta ruotsalainen runoilijatoveri ei tietänyt, että tältä valkopyövelien uhriksi joutuneelta pariskunnalta jäi jälkeen pikku punikki, parin vuoden vanha poika; muuten olisi tämä varmaan myös saanut häneltä säkeistönsä.

Tälle tulevalle vanhempiensa kostajalle on suomalainen runoniekka sen sijaan laulanut laulusensa.

Kas tässä:

Koston perijä.

Kova kohtalos, piltti sa pienoinen, niin nuornahan orvoksi jäit sä. Ajan melskeisen, verihohteisen, periturmion luokkasi näit sä. Oli nuorna jo kauhu sun saattos: sudet valkoiset raateli taattos ja äitisi armahan.

Verin värjätyt kunnaat Tampereen sun rakkaimmistasi puhuu, työn urhoista aikahan vastaiseen punapaadet hurmeiset huhuu. Taru kertova on miten ylhä oli sankarikuolema jylhä sun työläisvanhempais.

Käsi kädessä kuinka astuivat tuliputkia vastaan he innoin ja kuinka uljaina kaatuivat he vertavuotavin rinnoin elon luokkansa lunnaaksi antain, erän kalleimman uhriksi kantain ajan alttarill' ankean.

Taru kertova on miten julmurit sukukuntaasi sortivat kurjaa, miten kahleita kantoivat sankarit, tuta tuskaa saivat hurjaa tai vanhempaisi lailla elon oikeutta vailla manan maille he hädettiin.

Vert' tihkuva, kaamea on taru tuo, joka vainovuosista haastaa, kuvan synkän se vaiheista vaikeista luo, joka työläisrintaa se raastaa, vaan tulena *sua* se hiiltää, jota miero ja orpous viiltää, jota huuhteli hurmevuo,

Sotakutsuna kaikuen sulle se soi, verivelasta muistuttaa se. Se maksa ja tee tili tuikea, oi, pois sortaja valta sa laase! Isäs, äitisi poikana vartu ja työläisurhona tartu sa kalpahan kostajan!

Valkoinen terrori: verilöylyt.

Mielenkiintoisessa analyysissään "Vallankumouksen koulu" lausuu toveri *O.V. Kuusinen*, kosketellessaan Suomen luokkasodan jälkeistä aikaa, m.m. näinikään:

"He (porvarit) saivat sen (orjavoudin) paikan ja ruoskan käteensä. Eikä koskaan maailmassa ole veristä orjanruoskaa sen katalammalla pedonhimolla heilutettu, kuin Svinhufvudin voutikauden aikana Suomessa on tehty, herkeämättä päivästä toiseen, nyt jo kuudetta kuukautta. Suomen porvariston koston hekuma on vallankumouksen jälkeen vaatinut suuremman määrän kuolonuhreja turvattomista vangeista, kuin mitä koko kolme kuukautta kestänyt ankara luokkasota työväeltä uhreja vei. Järjestelmällisesti jatkettulla tovereittemme joukkoteurastuksella on Suomen valkoinen lahtarivalta aivan kuin koettanut hermoja järkyttävällä räikeydellä osoittaa kaikkien maiden työväelle, mikä koston hurjastelu heitäkin voi uhata, jos he eivät heti valtaan päästyään pane omaa maansa porvaristoa rautaisen diktatuurinsa alaiseksi, vaan noudattavat sekä vapaina että vankeina olevain luokkaviihollistensa suhteen samallaista herkkätuntoista ihmisellisyyttä, kuin meidän vallankumoushallituksemme Suomessa noudatti. Paitsi joukkoteurastuksia, otti Suomen porvaristo alun pitäen kostokeinonaan käytäntöön myös vankien tappamisen nälkään. Se on nähtävästi jumalata pelkäävän monarkistisen osakeyhtiö-pääoman heikumallisinta joukkokostoa: kun työläiset, jotka ovat ylpeinä tunteneet olevansa kaiken rikkauden luoja ja oikeita omistajia, nyt vangittuina nälän kouristuksissa väännelevät, sinertyvät ja toinen toisensa jälkeen henkensä heittävät, niin sitä nähdessään hieno osakepääoman valtiain parhaiten sulattelee rasvojaan, kiihoittaa ruokahaluaan ja nauttii yli-inhimillisestä valastaan... Nauttii niin liiksikin, että siksi kertaa miltei unohtaa — kuten kaikki huijarit — että elävää työvoimaa enää tarvitaankaan, kunnes joku yksityiskapitalisti, kuten vapaaherra Linder, havahtuu humalasta nähdessään tilojensa ja tehtaittensa jäävän työvoimista aivan kylmille, sanoo kohmelaisen totuuden: 'tämä on kunniantonta', sekä kehottaa svinhufvudilaisia ammattiveljiään suurempaan kohtuullisuuteen kostonnautinnossa."

Niin.

Edessäni on valtaisa valkoisten verihekumasta puhuva todistusainehisto, ja sen nojalla saa todellakin sen käsityksen, että porvarit jo luokkasodan aikana — omalla alueellaan — mutta varsinkin een jälkeen hullujen koirien tavoin raadellessaan valtaansa joutunutta työväenluokkaa tykkänään unohtivat, "ken pitää rikkaat leivässä".

Nähtiin, ettei ollut kaikunut kuuroille korville saarnatuoleista ja porvarillisissa sanomalehdissä annetut suorat kehoitukset murhiin. Turhaan eivät kirjailijat sellaiset kuin *Juhani Aho*, *Ilmari Kianto* y.m. olleet ärsyttäneet lukijakuntansa, porvarieläimistön alhaisimpia viettejä.

Työläisiä tapettiin kaikkialla, tapettiin kuin kaniineja, tapettiin sellaisia, jotka olivat tarttuneet aseisiin, mutta tapettiin myös tuhansittain muita, tapettiin yksinäisissä maalaiskylissä, väestökeskuksissa, kaupungeissa. Kokonaisten kuukausien aikana ei yksikään järjestöihin kuuluva työläinen ollut varma hengestään, ei varsinkaan luottamushenkilö. Kuka koulupoika, ylioppilas, pappi, porvari tai maanpöso tahansa oli oikeutettu murhaamaan työläisiä. Tuhansia tragedioita on näytelty yksinäisillä salomailla, jolloin valkosudet ovat tulleet ja muutta mutkitta vieneet viimeiselle retkelle: metsänreunaan, köyhän perheenisän tai pojan tai molemmat. Mutta jylhimmät murhenäytelmät, taivaaseen asti kosta huutavat kauhuesitykset suoritettiin kuitenkin väestökeskuksissa sekä seuduilla, joissa suurempia punakaartilaisjoukkoja saatiin vangiksi. Siellä "monarkistisen osakeyhtiön" lihamyllyt rouskuttelivat kokonaisia vuoria työläisruumiita, siellä valkoiset pedot valtoinaan piehtarivat työläisveressä ja -niljassa.

Niin, mikä onni, että löytyy lukemattomia näiden pyörityttävain joukkomurhain silminnäköjoutia ja seuraajia, jotka itse ihmeen tavalla ovat säästyneet joutumasta valkoisten verikoirien ihmislihanälkäisiin hampaisiin. Onni siksi, että näiden tapausten kuvaajilta säästyy kaikki vaiva lähteä harhailemaan mielikuvituksen maille, missä yksinäiset puut estäisivät näkemästä koko kauhujen korven — rikkainkaan fantasia ei kykenisi luomaan kylliksi valtavia kuvia valkoisten määrättömistä veriteoista.

Saadaksemme siis jonkunlaisenkaan käsityksen niistä tutustukaamme tässä vain joihinkin mukana olleiden kuvauksiin.

Alkakaamme vaikkapa Vaasasta, missä työläiset eivät olleet lainkaan aseissa. Täällä vangittiin heti kansalaissodan alussa paljon työläisiä ja venäläisiä sotilaita, joita alettiin vähin erin ja kaikessa hiljaisuudessa joukottain teloittaa. Tarkoitus oli, etteivät murhat koskaan tulisi päivänvaloon. Sen takia tapahtuivat teloitukset öisin meren-jäällä. Ampumisen jälkeen sidottiin uhrien jalkoihin kivi ja ruumiit upotettiin jään alle. Tiedetäänpä, että useita olisi upotettu elävänäkin.

Varkauden tapahtumia taas kuvaa muudan toveri näinikään: "Ei milloinkaan olisi voinut kuvitellakaan mitään sellaista mitä sitten antautumisemme jälkeen tapahtui. Valkoiset verikoirat janosivat verta, työläisten verta. Kerran siihen makuun päästessään eivät he tunteneet mitään rajoja, vaan alkoi mitä hirvittävin verilöyly. Ensi aluksi meistä eroiteltiin *joka kolmas mies*, ja ammuttiin armotta. Näin tapettiin yli 300 toveriani, parhaita toveriani, parhaita työläisiä. Meistä jällelle jääneistä karsittiin ja ammuttiin sen jälkeen vielä joka kymmenes, ja vielä myöhemmin kahdessa erässä, ensin 40 ja myöhemmin 80. Lahtarien kuularuiskuista sai surmansa myös *usea vaimo ja lapsi*. Kaikki ruumiit, joita ei suuren lukumääränsä vuoksi viitsitty haudata, heitettiin virtaan tai painettiin avantoihin."

Tähän tapaan menettelivät valkoiset alueellaan (huom.! Kemi, Tornio, Rovaniemi, Kokkola, Pietarsaari, Seinäjoki, Kannus, Ylivieska, Kajaani j.n.e.) jo silloin, kun punaisen Suomen alueella veisattiin sydäntäsärkeviä jeremiaadeja siellä sattuneiden, kylläkin valitettavien väkivallantekojen johdosta, jotka kuitenkin supistuivat valkoisten tekemien murto-osaksi.

Tampereella taas teloitettiin kaikki venäläiset ja joukottain suomalaisia työläisiä aivan vankileirin seinustalla. Ammuttujen yltä riisuttiin kaikki vaatteet ja "jätettiin puolialastomat ruumiit virumaan siihen *korkeaksi kasaksi, jonka päälle uudet teloitettavat pakotettiin kiipeämään*. 'Telotushuvinäytelmää' pysähtyivät viereiselle sillalle katselemaan suuret joukot porvareita — kaikki vähänkin sosialidemokrateiksi tunnetut oli vangittu — ja kuului monen suusta yllyttäviä ivahuutoja. Varsinkin tuntuivat monet hienot rouvat ja herrasneidit olevan ihastuneita tähän raakaan murhaamiseen." — Näin jauhoivat Mannerheimin myllyt Tampereella 600 työläistä.

Hollolassa tapettiin Pyhäniemen pyöratehtaan *koko työväestö*, ja muuten kaikkiaan, maalaispitäjään nähden, kerrassaan tyrmistytävä määrä, *1,335!*

Hennalan naisvankien kohtalosta tietävät punaisenristin työtö kertoa seuraavaa: "Joka aamu noin kello neljän ajoissa ilmaantui sotaherra ovellemme huutaen kuuluvalla äänellä joukon nimiä, joiden sitten käski seurata itseään. Sitä jatkui säännöllisesti kahden viikon ajan, ja työtöt tottelivat reippaina, luullen pääsevänsä kotiin. Mutta kun kutsutut eivät koskaan palanneet, aloimme aavistaa niiden

huutojen kamalan tarkoituksen. Ja kylmä hiki nousi yli koko ruumiimme, kun taas aamun sarastaessa kuulimme oveltamme tuon raa'an, juopuneen äänen, — — Myöhemmin saimme lähemmin kuulla noiden urhoollisten siskojemme kamalasta kohtalosta. Pystyssä päin, vallankumouslauluja laulaen olivat he käyneet kohti hautausmaata, missä *itse kaivoivat kuopan, jonka reunalla sitten saivat surmaniskunsa*. Ja kun murhaajat kielsivät heitä laulamasta, korottivat he vain äänensä sanoen: Antakaa meidän laulaa; kauanhan emme enää teitä häiritse. Ja niin katkaisi vasta pyövelin kuula heidän laulunsa. Edellä kerrotulla tavalla *murhattiin satoja naisia välittämättä siitä, olivatko nämä pakolaisia, punaisenristin väkeä* tai sotilasnaisia — ja ilman minkäänlaista tutkintoa."

Helsingissä saksalaiset ja paikalliset valkoiset kaupunkia valloittaessaan *rakensivat barrikaadeja elävistä työläisistä*.

Lahdessa oli ruumistuotanto niin tavaton — noin 2,000 — ettei kaikkia uhreja keritty kunnollisesti lopettaa: "hautaan heitettiin niin haavoittuneet kuin kuolleetkin. Ei ole siis ihme, että jotkut murhatuista nousivat haudoista."

Hämeenlinnan vankileiristä kirjoitti muudan toveri: "Jouduin lahtarien vangiksi Kosken pitäjän Riihimäen talossa 12 toverini kera. Talon kartanolla ammuttiin meistä heti 8. Loput meistä vietiin eräeseen saunaan, jossa ennestään oli vankina 34 meikäläistä. Seuraavana aamuna teurastettiin meistä taasen 11. Jällelle jääneitä lähdettiin nälkiintyneinä kuljettamaan Hämeenlinnan lähellä olevaan Harvialan kartanoon. Nälkiintyneet vangit eivät lahtarien mielestä jaksaneet kyllin nopeasti kulkea tätä monipenikulmaista taipaletta, jonka vuoksi nääntyneimmät teurastettiin välillä. Perille pääsikin 27:stä vain 8 voimakkainta. — — Jouduin Hämeenlinnan vankileiriin. Kolme päivää siellä oltuani vietiin leiriltä 60 vankia ja ammuttiin ne eräällä rämeellä. Ja siihen tapaan jatkui 2 kuukauden ajan," — "Me punaiset olimme valtamme päivinä aivan ylenpalttisen lempeitä. Ihmiskunnan siunaukseksi olisi pitänyt poistaa alueeltamme nykyään vallassaolevat verihurtat", huomauttaa lainaamamme toveri kuvauksensa lopussa.

Mutta voiton kaikista veivät *Viipurin* verilöylyt. Siellä viettivät Mannerheimin pyövelit pyörryttävimmät orgiansa. Kaikkiaan *tiedetään* siellä teurastetun 3,000 työläistä, mutta todennäköisesti on tuo määrä aivan liian pieni, "Joka päivä aamun sarastaessa toimeenpantiin teloituksia — satakunta ammuttiin aina kerrallaan kuularuiskuilla ja kivääreillä. Uhrin vietiin eräälle eläinten hautauspaikalle, jossa he ensin saivat kaivaa hautansa, jonka jälkeen teloitus suoritettiin. Tätä joukkomurhaamista jatkui koko toukokuun. Punaisten rauhanneuvottelut hylättiinkin juuri siksi, että saatiin tilaisuus suhdattomaan, jopa kerrassaan mielipuoliseen murhaamiseen."

Mutta "paras" viimeiseksi. Juuri tätä kirjoitettaessa on julkisuuteen saatu seuraava Viipurissa sattunut tapaus, joka antaa häikäisevän kuvan valkoisten murhaamiskiihkosta: "Eräänä iltana oli kaupungin hienostolla juhla, seikka, josta vangitkin olivat saaneet vihiä, ja useimmat heistä olivat selvillä siitä, että tuleva yö toisi heille kamalia ylistyksiä. Aavistus, mikä toteutuikin, sillä tuskin oli saapunut vielä puoliyö, kun joukko sikahumalassa olevia upseereja naisineen saapui leirille hauskutellakseen ampumalla vankeja. Pidettiin kiirettä ja otettiin erästä kopista kaikki vangit sekä vietiin hietakuopan reunalle, missä heidät kaksitellen ammuttiin puolipäihtyneiden naisten hohonauraessa, suosionsa osoittaessa ja kallistellessa maljoja mukana tuodusta samppanjasta. Kaksi seurueessa olevaa porvarisnaikkosta pyysi saada koettaa taitoaan aseiden käytössä, ja he käyttäytyivät kuin ilmi perkeleet heidän laskuunsa valittuja uhreja kohtaan. Päihtyneinä kun olivat, eivät he kyenneet enempää tähtäämään kuin muutenkaan kunnollisesti käyttelemään asetta, jonka takia vartijan oli täydennettävä murhatoimitus ampumalla armolaukaus. Sinä yönä murhattiin yhdeksän työläisiä muiden vankien kauhuksi, nämä kun saattoivat ikkunoistaan seurata tapausta."

Tällaisia kauhuja Viipurissa. Mutta ettei luokkatietoinen työläishenki vankileirillä niistäkään hämmentynyt, näkyy kirjeestä, jonka muudan kidutusvanki sieltä on lähettänyt. Paitsi muuta, lausuu hän: "Mainitsemisen arvoista on, että kaikki tapettaviksi tuomitut ovat mitä reippaampia ja toivorikkaimpia jälkeenjääneiden tulevaisuuteen nähden. Kuolemaan mennessään lausuvat he, että he tietenkään mielellään näkisivät uuden ajan koiton, mutta kun kerran ovat kuolemaan tuomitut, niin ottavat he sen vastaan tyynenä tietäessään kuitenkin olleensa mukana vapaan työläis-Suomen luomistyössä. He ovat jättäneet jälkeensä runoja ja kirjoituksia, joissa kuvastuu tämä ajatus samalla kun he tuovat ilmi järkähtämättömän kostonajatuksensa. *Kosto kolmanteen polveen!* ovat toverimme huutaneet koirahaudoilla kuollessaan, ja sitä huutoa ei Suomen köyhälistö ole unhoittava, ennenkuin veljien veri on kostettu. Ja se aika ei liene kaukana, sen humina jo kuuluu avaruudessa."

Vielä ei ole saatu läheskään selvyyttä kaikista näin ympäri maata pääasiassa ilman lain varjoakaan murhatuista. Erästä oikeusasiakirjasta kuitenkin käy selville, että yksistään 73 maalaiskunnassa on tapettu 6.796, 19 kaupungissa 8,800 ja sellaisissa pitäjissä, joissa on surmattu vähemmän kuin 10, 231 eli yhteensä 15,817. Mutta kokonaan *puuttuu tietoja 250 maalaiskunnasta ja 17 kaupungista*.

Kun sen sijaan "punaisten ennen kuulumattomien hirmutekojen" uhrien lukumäärä pysähtyy satoihin

(642 tapausta on porvarien taholta todettu) ja näistäkin kuului suuri osa "suojeluskuntiin", siis suoranaisiin vihollisiin, joskin murhatapausten sattuessa olivat aseettomia. Kuitenkaan ei *näitä* tekoja punaisten johdon taholta hyväksytty, vaan tuomittiin ne mitä jyrkimmin. Jopa saivat jotkut punakaartilaiset hengellään maksaa omavaltaisuutensa.

Mutta miten oli laita porvariston? Paitsi sitä, että sekä valkoisten sotajohto että yleinen mielipide peittelemättä *käski ja yllytti* työläismurhiin (joihin liittyi *lukemattomia ryöstötapauksia*), annettiin niiden toimeenpanijoille vielä "yhteiskunnankin" tunnustus selittämällä nämä *armahdetuiksi*. Annettiin näet armahdusmanifesti, joka kuului: "Henkilöt, jotka maan laillista järjestystä vastaan nostetun kapinan kukistamisen tarkoituksessa tai estääkseen kapinan levenemistä taikka palauttaakseen järjestystä ovat teoissaan menneet yli sen, mitä mainittujen tarkoitusten saavuttamiseksi olisi ollut tarpeen, *jätettäkään niistä syytteeseen panematta ja rankaisematta.*"

Mikä viehättävä tapa kartanonomistajalle päästä vähemmän suotavasta torpparistaan, työnantajalle suoriutua "uppiniskaisesta" työläisestä ja suurmurhaajalle ja -rosvolle seurausten pelotta tyydyttää intohimoaan. Ei muuta kuin joko tapoit itse tai ilmoitit toivomuksesi "kenttäoikeudelle" tai "valtiarikosoikeudelle" — vedit tukasta tai parrasta, aina oli tulos sama: kuula työläisen kalloon!

Kuvaava on monesti julkisuudessa mainittu tutkinto-asiain päällikön, majuri *Gustaf Aminoffin* kiertokirje "valtiarikosoikeuksien" syyttäjille, missä kiertokirjeessä hän ilmoitti *armeijan tahdon ja toivomukset* m.m. seuraavasti:

"Kuolemanrangaistusta on vaadittava johtajille, sotilaspäälliköille, sota-agitaattoreille, murhaajille, ryöstäjille ja muille roistoille."

"Mitä taas tavalliseen punakaartilaiseen tulee, ei ole syytä suinkaan kenenkään kuvitella, että he olisivat taistelleet *minkään aatteen* puolesta."

Ja valtiarikosoikeudet täydensivät verilöylyjen sarjan "laillisesti" julistamalla 450 kuolemantuomiota, joista yhdeksän sosialistisiin valtiopäivämiehiin kohdistuvaa. Niistä ei kuitenkaan liene enää pantu täytäntöön enempää kuin 150, valkoisten verenhimo kun jo oli saanut niin viljalti tyydykettä ja ulkomailla aljettiin kiinnittää kiusalliseksi käypää huomiota näihin uskomattomiin hirmutekoihin.

Kuten sanottu, vielä ei varmuudella tiedetä murhattujen työläisten lukumäärästä, sotilas- ja siviiliviranomaiset kun ovat tehneet kaikkensa kaihtaakseen "kulttuurin esitaistelijain" veriset jäljet.

Sen sijaan tiedetään, kuinka paljon lapsia on jäänyt orvoiksi. Virallisesti ilmoitetaan näiden lukumäärä 25,000:ksi.

25,000 orpoa.

— Mitähän, jos mä mainitsisin tuostakin? tuumii kiltin valkoisen porvarilehden vielä kiltimpi ja valkoisempi toimittaja, joka on saanut vapaudenristin kirjoituksista "Pois tarpeeton hentomielisyys" tai "Punainen helvettikö vaiko valkoinen vapaa, suuri Suomi" j.n.e., joskaan ei sen kummemmista sankariteoista, — Mitähän, jos mä panisin tuonkin lehteen? tuumii hän, kuten sanottu, selaillessaan nippua yleisiä uutisia ja erikoisesti silmäillessään muudatta, jossa varsin lyhytsanaisesti ja viileästi huomautetaan, että "kapinan" johdosta on sattunut sellaistaakin, että 25,000 lasta on joutunut orvoksi.

Oikeastaan ei asia liikuta häntä vähääkään, sillä työläiskakaroitahan ne ovat, ja hänestä on saman tekevää onko näillä sattumalta vanhempia tai ei, Mutta kun lehdessäkin nähtävästi on tilaa, kertomukset valkoisten ihmesankarien uroteoistakin kun alkavat olla niin samanlaisia: kuinka "meidän pojat" löivät pakosalle kymmenen kertaa vahvemman roistojoukon, kuinka yksi ainoa valkoinen vangitsi koko punaisen komppanian ja kuinka vapautetun kylän asukkaat ottivat vapauttajat ilokyynelin vastaan (mutta perivät leivästä 5 markkaa ja maitolitrasta toisen mokoman) j.n.e., joten niitäkään ei ilkene enää panna lehteen muuta kuin muodon vuoksi, niin — miksipäs ei palstan täytteeksi yhtähyvin noitakin 25,000 orpoa kuin jotakin muutakin vähemmän tärkeätä?

Ja sitten ottaa hän tuon vähäpätöisen uutisen, varustaa sen yhtä vähäpätöisellä otsikolla, ja niin on lehden valkoinen valioyleisö seuraavana päivänä pakotettu vilkaisemaan siihenkin.

— Hm; tuumii se, vai on niitä orpojakin 25,000. Kylläpä on noita pahuuksen punaisia *kaatunut*. Mutta arvasihan sen, kun *meidän* sakki kerran otti ja näytti. Hm.

Ja sitten käännetään lehteä ja ne 25,000 jätetään herran huomaan. Lehdessä on niin paljon tähdellisempääkin.

Mitä siis niistä 25,000 rakkaripenikasta. — —

* * * * *

Mutta entä mitä itse nuo 25,000?

Mitä tuumivat he? Mitä tuntevat he? Minkälaisia johtopäätöksiä vetelevät he?

Ovatko he tolkulla koko pykälästä?

Heistähän vielä monet lepäävät äitinsä kuihtuneilla rinnoilla tai ovat enemmän tai vähemmän hyvänsuovan "hoitajan" hoteissa. Ja iäkkäämmät tokko heistä ovat sen kehittyneempiä, mihin ajatustoimintaan mokomista. Kunhan vain saavat huutaa, telmiä, tehdä pahaa ja — —

Siinäpä se pulma juuri onkin: jotakin myös suuhunsa. Niin.

Saattaa olla, että he kukatiesi olisivat piankin unohtaneet kadottaneensa isänsä ja vanhemmat veljensä, äitinsä ja vanhemmat sisarensa, niin, myös nekin. Tietysti se oudostutti aluksi, kun tupaan tulleet valkoiset miehet veivät omaiset, eivätkä nämä sitten enää koskaan palanneet. Kammotti tietysti kuulla, että isä ja veljet oli ammuttu jossakin metsänreunassa taikka että he oli viety johonkin kauas ja siellä kuolleet. Vanhakos sitä tarvitsee olla ymmärtääkseen sanat "kuollut" ja "tapettu" sekä kauhun ilmeet jälkeenjääneiden omaisten tai tuttavien kasvoilla. Tietysti kävivät vilun väreet pitkin selkäpiitä sitten jälkeinpäin nähdessä valkoisten liikuskelevan kotoisissa askareissaan ja esiintyvän aivan kuin ei olisi mitään tapahtunut, vaikka olivat tappaneet niin ja niin monta isää, veljeä, äitiä ja siskoa. Kummastutti jopa vallan tavattomasti, itse kakarat kun nimittäin olivat aina olleet vaarassa pienimmästäkin pahanteosta saada selkäänsä. Ja kuitenkin ei *näille* ollut tapahtunut mitään. Päinvastoin olivat ikäänkuin entisestäänkin herrastuneet ja ylpistyneet. Ja jopa toisien rintaan oli ilmestynyt jokin korukin, jokin himphamppu, jota vanhemmat sanoivat kunniamerkiksi. Kunniamerkki isän, äidin, veljen ja siskon tappamisestako? Mistäs muustakaan. — —

Pikku silmien ohi vierähti niin paljon kaikellaista sellaista, joka oli omiaan oudostuttamaan, niin, jopa suorastaan kammottamaan. Ja sitten se ikävä, kun eivät omaiset palanneet. Eihän se ollut leikkiä. Mutta hiljakseenhan se kaikki sittenkin ehkä olisi painunut unhoon.

Ellei olisi ollut niin monta muuta muttaa.

Niinkuin nyt nälkä esimerkiksi.

Hirvittävä, yhtämittäinen, herkeämätön nälkä.

Eihän sitä ennenkään oltu herkuteltu. Nälkää oli kyllä nähty monesti ennenkin. Mutta ei tällaista tavatonta, loppumatonta nälkää, joka oli alkanut siitä hetkestä, jolloin valkoiset veivät omaiset. Ennen oli saatu sentään aina jotakin lainaksikin, ja jos käytiin kerjuulla, mikä ei sekään ollut harvinaista, niin ilmestyi pussoseen pala sieltä toinen täältä.

Mutta nyt. Nyt ei ollut missään mitään. Nyt ei annettu mistään mitään.

Tuttavat näkivät itsekin nälkää. Harva se mökki tai asumus, jossa ei olisi halla käynyt. Lähes jokaisesta työläiskodistahan olivat valkoiset raahanneet jonkun perheen jäsenistä tai kaikki. Ja riitti kun vain pistäytyivätkin. Heti oli koko asumus kuin kirottu. Kaikki loppui, mitään ei saatu.

Paremmissa ihmisissä taas, valkoisissa. Teit viisaasti kun aikanaan kartoit. Kaukaa jo huudettiin sinulle hirveyksiä:

— Roistopenikka! Punaisten poikanen! Ei sellaiset ruokaa tarvitse! Eipä sitä ole leipää liiaksi *ihmisillekään!* Mene pyytämään — isältäsi helvetistä! Sinne joutaisit varsin hyvin sinäkin! Vai tässä rosvojen kakaroita ruokkimaan! Jopas!

Ja ellet ajoissa livistänyt, sait potkun tai selkäsaunan tai molemmat.

Niin että nohda siinä sitten. Ikäänkuin nälkä olisi jotakin jonka noin vain unohtaa rupeamalla nakkelemaan lumipalloja tai olemalla päällään pystyssä esimerkiksi. E-hei, ei siitä mitään tule. Ja kun kaikki asiat ovat kiinni toisissaan: kun nälkä alkoi siitä hetkestä, kun valkoiset veivät isän ja ehkä myös muut iäkkäämmät omaiset, joista ei missään tapauksessa palannut kaikki, ja jos kuka palasi, niin, herra hyvästi varjelkoon: missä tilassa! Entisensä varjona, luuna ja nahkana, sairaana ja viheliäisenä ja — nälkäisenä, vielä kymmenesti nälkäisempänä kuin kotona olleet. Kun yhtäikaa jostakin kummallisesta syystä tapahtui kaikki: alkoi nälkä, isä ja veljet tapettiin, varakkaiden ovet sulkeutuivat, alkoi sataa solvauksia, katsottiin kieroon, kuritettiin. Ja kaikkien köyhien laita oli samallinen. Kaikkien, kaikkien, kaikkien!

Niin oli sitä suorastaan mahdollon unohtaa.

Päinvastoin. Kaikki nämä merkilliset seikat verestyivät päivä päivältä. Jokainen nälkäminuutti, jokainen loukkaus, jokainen potku ja isku, kaikki nämä palauttivat mieleen ei ainoastaan nykyhetken kurjuuden vaan myös sen alkulähteen: valkoisen terrorin ja — valkoiset terroristit. Ne, jotka tappoivat isän ja veljet, ne, jotka raahasivat jonnekin äidin ja sisaret, ne ovat ilmeisesti aiheuttaneet nälän, ne ovat syypäitä koko onnettomuuteen.

Siinä pikku kärsijän suoraviivainen mutta asiallinen johtopäätös.

Ja ne, jotka tappavat, kiduttavat, kiusaavat nälällä minua, *meitä kaikkia*, ne ovat pahoja ihmisiä. Niitä ei sovi rakastaa. Ne ansaitsevat saada rangaistuksen. Ne ovat vihattavia.

Siinä hänen toinen johtopäätöksensä.

Eikä sitä suinkaan lievennä papin eikä opettajan hänen päähänsä takoma laupeudenoppi. *Kun pappikin on lahtari. Kun opettajakin on lahtari. Kun suunnilleen kaikki paremmat ihmiset ovat lahtareita.* Kun kaikki ovat olleet mukana tappamassa, kiduttamassa, näännyttämässä nälkään.

Ei. Kauhun, pelon, kaipauksen, murheen ja nälän riuduttaman pikku paarian raihnaassa rinnassa ei täyttymättömän näläntunteen rinnalla ole muuta kuin yksi ainoa muu tunne: *vihan*.

Sen vallassa on hän varmaan monesti vaivihkaa heristävä kylläkin naurettavan pientä, siniveristä mutta ei periaatteessa niinkään vaaratonta nyrkkiään.

Sillä vaikka hän nyt vielä on miltei humoristisesti vaikuttava räpäle, jonninjoutava jumalanmieliharmi, jota täysi-ikäinen ihminen tuskin huomaakaan, ei varsinkaan, jos hänellä on vapaudenristi rinnallaan, niin on otettava huomioon, että tuollainenkin pikku punikki sentään aina kasvaa, joskaan ei viisastu. S.t.s. ei tule vallassaolijoita kohtaan sen lempeämmäksi. Kasvaa ikäänkuin kiusalla.

Kunnes jonakuna päivänä ilmestyy isän ja veljen tappajan ja nälkäännäännyttäjän nenän alle jonkun täysikasvuisen "hulikaanin" laiha mutta sitä luisevampi nyrkki.

Eikä nouse ainoastaan yhden, vaan kahdenkymmenenviidentuhannen orvon kostoakihelmöivät nyrkit.

Valkoinen terrori: "kuoleman esikartanot".

Nääntyville veljille.

Te unhoon ette häivy, nyyhkijät siellä perikadon ja kauhun ja onnettomuuden yössä, te, jotka hoiputte ristin ja tuskan tiellä ja näätte pyövelit rankaisematta työssä.

Ei, ei tuhat kertaa, pääsinpäivänne koittaa,
joskohta sen nousu on vitka, joskohta se viipyy:
Sama ylhä aatehan maailmaa haltioittaa,
mi leirienne harmaudessa nyt hiipyy.

Sama kannustaahan maailman kansoja huuma,
mi teidätkin nosti pyövelivaltoja vastaan,
jo käyhän ympäri mailmaa kamppailu kuuma,
min alkusoittoa taistonne ainoastaan.

Punavaatteen nostain, mi vaipui kanssanne vereen,
käy eespäin rynnäten kansat voitosta voittoon.
Vihur ulvova myrskyn on loihtinut massojen mereen,
päämäärään poljetut kohta jo pääsevät loittoon.

Pian herroina herjatut luokat on kaikkien kansain, ja silloin taittuva on myös teidänkin teljet, ota murtuva kuolon ja laantuva ahdistus kansain. Oi unhoon ette häivy te, nääntyvät veljet!

Historiassa mainitaan tyranneista, jotka ovat olleet luonnottoman julmia. Sanherib jaoitti maan tasalle Babylonin, vasallimaansa suunnattoman metropolin; Caracalla Aleksandrian; Venäjän tsaari pystytti hirsipuita kautta maansa. Mutta mikään historian lehti ei tiedä kertoa mistään niin luonnottomasta, mistään niin kyynillisen harkitusta, infernalisesta julmuudesta kuin millä Suomen

"sivistyneistö" kahdennellakymmenellä vuosisadalla "rauhotti" maansa työväenluokan, ja josta kymmenientuhansien aseettomien työläisten murhat eivät liene pöyristyttävien muoto.

Sillä vaikka onkin jotain enemmän kuin selkäpiitä karmivaa siinä, että "oikeuden ja totuuden esitaistelijat", jotka huusivat koko sivistyneen maailman korvat tukkoon yhteiskuntansa alimman sakan poikkeuksellisten hairahdusten johdosta, itse *heti siihen tilaisuuden saatuaan* kuumeentapaisella kiihkolla astuivat ennen kuulumattomien rikosten tielle murhaten työläisiä kuin teuraita; ja vaikka he verilöylyjä toimeenpannessaan myös varsin usein harjoittivat kidutusta, niin on näissä mustissa teoissa kuitenkin se vissi lohdutus, että heidän uhriensa kärsimykset ja kauhu oli rajoitettu, kestivät karkeimmassakin tapauksissa vain jonkun lyhyemmän ajan. Se mikä uhrille toi torjumattoman tuskan ja kammon, toi myös vapahduksen: kuolema. Saatuasi dum-dumkuulan rintaasi retkahdit koirankuoppaan — ja kaikki oli ohi. Sen jälkeen ei sinua enää rasittanut valkoisen kulttuuriyhteiskunnan siunaus.

Mutta julmuudella, jota valkoiset kehittivät vankileireillä, "kuoleman esikartanoilla", voittivat nämä oman itsensä, puhumattakaan siitä, ettei sille historiassa hamaan muinaisuuden hämärään mennessä löydä mitään vertauskohtaa. "Kuoleman esikartanoissa" ilmeni Suomen yläluokan sairalainen kidutusmania, villipetovaisto rafineratuimpana, harkituimpana ja — tuhoisimpana. Kidutusleireillä piinattiin työläisistä yksi osa nälällä *vähin erin* kuoliaaksi, toinen osa turmeltiin loppuiäkseen. Kuka ei — kärsittyään kaikki nälän kauhut aste asteelta — vihdoin kuollut, kaatunut hengettömänä luukasana toisten vielä liikkuvien luukasojen jalkoihin, hänen kohtalokseen jäi — ja jää yhä vielä — fyysisesti murtuneena ja ehkä myös psykillisesti rappeutuneena laahautua kurjan elämänsä läpi joka tapauksessa ennenaikaiseen hautaan.

Suomen "valkoinen" porvaristo, eikö korviasi särje Tammisaaren, Suomenlinnan, Hennalan, Hämeenlinnan, Tampereen ja muiden vankileirien luurankojen haudantakainen kirous, eikö petoksen ja konnuuden parkitsemaa omaatuntoasi kolkuta kymmenientuhansien, monienkymmenientuhansien työläisten nälkäkuolema tai iänikuinen onnettomuus? Sellainen villisikamoraaliko kätkeytyi hienoihin hepeneihisi, yltäkyläisyyden ja laiskuuden "hienontamiin" piirteisiisi? Että tuo syljeksitty, halveksittu, ryysyinen ja oppimaton työläisluokka oli korkeammalla sinua! Mikä ihmeiden ihme ja mikä ylipääsemätön kompastuskivi sinulle, sinä suurmurhaaja- ja kiduttajaporvaristo, oman kuoppasi partaalla ylvästelevä, luurankosuuruudella pöyhistelevä pyövelistö!

Valkoinen Suur-Suomi.

Se ei ole suuri muussa kuin pöyhkeydessä, se ei ole suuri muussa kuin röyhkeydessä ja piinapenkkiä luona ja hautausmailla ja milloin kunniattoman kerjurin lailla se suurempansa eessä on polvillansa ja onkii myötätuntoa vahvempansa valat variksen huulilla, valheet valtavat suussa. Mut pieni, pieni, pieni kaikessa muussa.

Niin pieni, että kauhuksensa konsa se kohtaa lahjomattoman kohtalonsa, ei suuruus kaudesta sen jää merkkejä muita kuin hautakumpuja kenties ja hirsipuita ja aikakirjoihin tää musta lehti: Vain nälkään näännyttää Suur-Suomi ehti ja murhata, ryöstää, raastaa ja raunioittaa, kun pyövelinpiilulla sen piti maailma voittaa.

*****

Mutta ei mitään tunteenpurkauksia, vaan faktoja, tosiasioita! Suomen vallassaolijathan ja heidän agenttinsa eri maissa väittävät, ettei mitään valkoista terroria ole ollut eikä ole olemassa, Valkoinen terrori — se on vain mielikuvituksen tuote, vakuuttavat Lillet, Tosiasioita! Tässä niitä:

Kurkistakaammepa esim. *Tampereen* leirille. Tänne saivat vangittujen omaiset ensi aluksi tuoda ruokaa, mutta kun vangeista vain pieni osa oli kaupunkilaisia, mutta suurin osa maalaisia, joiden omaiset eivät tienneet eivätkä voineet tuoda ruokaa, niin tietää minkälaisessa nälänhädässä vangit alusta alkaen olivat: 3 ensi vuorokauden aikana saivat he vain yhden kerran ruokaa ja silloinkin vain pienen leipäpalan ja 2 silakkaa. Mutta pian lakkasi ruuansaan ti ulkoapäin kokonaan, vankilaviranomaiset kun kielsivät sen sillä tekosyyllä, että ruuan mukana muka olisi tuotu vangeille aseita. Väite muuten, jota ei yritettykään todistaa ja jolla ei ole mitään merkitystä, kaikilla vankileireillä kun annettiin sama kielto — *oltiin sovittu työläisten tappamisesta nälkäkidutuksella.*

Ja niinpä — palataksemme Tampereen nälkäkauhujen näyttämölle — oli siellä nälkä niin ankara, että pian rupesi tapahtuman nälkäkuoleman tapauksia. Pienestä leipäpalasta antoi vanki vartiasotilaalle saappaansa tai lakkinsa, kellonsa tai vaikka mitä. Sillinpäästä maksettiin 2 markkaa, samoin silakasta, ja paperossilla sai vangin tekemään mitä hyvänsä. — Lienee muuten tunnettua mitä elintarvehuijausta vartijat kaikilla leireillä heidän täydellisessä mielivallassaan olevain vankien kustannuksella harjoittivat myyden näille satumaisiin hintoihin jopa elintarpeita, joita vankien omaiset olivat näille lähettäneet, mutta jotka vartijat olivat pidättäneet, ja taas toiselta puolen leirien ulkopuolella huijaten vankien tarpeiksi varatuilla ruokavaroilla. — Mutta, palatkaamme vankeihin: Eräänä päivänä huomasivat nämä

pihalla jo useita päiviä kuolleena viruneen, haisevan hevosraadon, jonka kimppuun kävivät kuin sudet tapellen, ken onnistuisi saamaan osapalan. Tästä "ravinnosta" saivat vangit hurjia vatsanväännteitä, toiset kuolivatkin. Keittiöiden likaviemäreisiä ahmivat vangit myös kourin kaikellaista inhoittavaa moskaa ja söivät sitä nälkähulluuden kiilto silmissä. Kun keväällä ruoho alkoi orastaa vankiparakkien ulostuksista väkevoidyillä seinävieremillä, olivat vangit nelinkontin ahmimassa ruohoa kuin eläimet. Tässä ei kuitenkaan ole mitään ihmeellistä, vangit kun eivät aluksi saaneet muuta kuin 75 gr. "leipää" ja 2 silakkaa sekä myöhemmin lisäksi puoli litraa raakaa vihanneskeittoa päivässä. Nämä vihannekset olivat arvotonta rojua, jota Renvallin hirtehallitus hankki Saksasta vuorostaan lähettämällä *sinne* kokonaisia voi- ja juustovuoria samaan aikaan, kun vapaanakin oleva tyväestö kärsi hirveätä nälkää. Mutta mitä ei olisi tehty *saksalaisille!* Näille voittamattomille! Näille maan uusille isännille!

Kehnon ja ylöttömästi suolaisen ruuan näännyttämät vangit joivat kalvavaa näläntunnetta poistaakseen kohtuuttomasti vettä, josta oli seurauksena ensin jalkojen, sitten kasvojen ja lopuksi koko ruumiin ajettuminen ja — kuolema. Suuri osa vangeista kuoli kuitenkin suorastaan nälkään ilman mitään muita näennäisiä taudin ilmiöitä. Siitä olivat todisteena näiden raukkojen laihat ruumiit, joista "nahan päälle ilman mitään x-säteitä saattoi lukea lähes jokaisen luusolmun". Ja niinpä nousikin vankilasairaalan kirjojen mukaan leirin kuolevaisuus lähes puoleentoistatuhanteen, mikä tapettujen kanssa merkitsi *neljännestä koko vankimäärästä*.

Muudan *Hämeenlinnan* vankileiriin tutustunut toveri taas tietää kertoa, että jotkut hulluuden partaalla olevat vangit siellä söivät täitä, jotka siellä kehittyivätkin uskomattoman "meheviksi". Jos taas heinäkuormaa kuljetettiin leirin pihamaalle, riensivät vangit kilvan repimään siitä heiniä syödäkseen: "ne olivat parempia kuin saksalainen vihanneskeitto". Sielläkin syötiin hevosen raato viimeistä rahtua myöten. "Kuoleman tapaukset olivat niin tavallisia, etteivät vangit niihin lopulta kiinnittäneet mitään huomiota."

Muuten mainitsi sama kertoja erään vankilalääkärin valittaneen, että oli mahdotonta saada ainoatakaan leikkausta onnistumaan, kun sairaat eivät leikkauksen jälkeen saaneet sopivaa ruokaa. *Kaikki opererattavat potilaat olivat siis tuomitut kuolemaan.*

Toinen lääkäri taas oli vakuuttanut, että kaikki ne vangit, jotka eivät olleet saaneet sivultapäin lisää ruokaa, eivät voi elää kolmea vuotta kauemmin ja kaikkien vankien elinkausi oli vähentynyt joillakin kymmenillä vuosilla.

Riihimäen leiriltä kirjoitti vanki n:o 11,327 vielä niin myöhään kuin tämän vuoden tammikuussa muun ohessa seuraavaa:

"Viime aikoina on yhä useampi ja useampi tullut mielisairaaksi ja milloin he öisin yltyvät tavallista raivopäisemmiksi, muuttuu leiri oikeaksi helvetiksi, yhden osan nauraessa, yhden itkessä, toisten ulvoessa kuin nälkäiset sudet, toisten taas kertoessa itsekseen mitä uskomattomampia tarinoita murhista ja ryöstöistä, joita sairaloisessa tilassaan keksivät, ja joka tila muistuttaa pitkälle kehittyntä ooppiumihumalaa. Ja on tapahtunut, että vartijat ovat ilmiantaneet vankeja näiden mielipuolisuuden yössä latelemien juttujen perusteella, ja silloin on heidän tarinansa nopeasti päättynyt. Toisia taas, jotka hulluuden puuskassaan ovat tulleet elämöineeksi, on iltahämärissä viety kellariin, missä revolverinlaukauksella on päästetty päiviltään. — —

"Me olemme jo aikoja sitten jättäneet taaksemme ne repaleiset venäläiset, joita mielikuvituksessamme näimme Golgatavaelluksellaan Siperiaan tsaarivallan aikana. Hallitus ei ollut joko voinut tai tahtonut hankkia näille onnettomille riittävästi vaatteita. Mutta *täällä* ei anneta ainoatakaan vaatekappaletta. Kaikki ammuttujen venäläisten jälkeen jättämät sinellireukaleet on käytetty jo aikoja sitten, ja sellaisessa tapauksessa, kun ei vanki enää parhaalla tahdollakaan saa pysymään ryysyjä päällään, ottaa vankilan johtaja asian kirjallisesta hakemuksesta pohtiakseen, ja tiedetään hyvin miten tämä pulmallinen kysymys ratkaistaan. Tehdään illalla pieni tarkastuskierros kasarmilla, ja jos tavataan vanki, joka jo on joutunut hulluuden pimeään yöhön ja jolla on jonkinmoinen vaatekerta päällään, viedään hän kellariin, ja — vaatteiden puutetta valittaneella vangilla on seuraavana päivänä kuolleen vaatekerta. Kas näin nokkelasti ratkaistaan pukukysymys Riihimäen mutta myös muilla vankileireillä. Tästä on johtunut, ettei kellään ole enään sydäntä valittaa pukunsa huonoutta, sillä tiedetään, että tällöin murhattaisiin vain joku mielipuoli, ja niin kovasydämiseksi kuin monet täällä ovat tulleetkin toisiaan kohtaan ja niin petoeläinmoraali kuin ennenpitkää onkin meihin kaikkiin iskevä kyntensä, niin yritämme me sittenkin miten parhaiten taidamme paikata ryysyjämme ja mieluummin kuljemme vaikka alasti kuin pyydämme vaatteita.

"Meidän vaivamme voidaan paremmin arvata kuin kuvata. Jokainen käsittää, että tässä on kysymyksessä helvetti hirveimmässä muodossaan, ja todennäköisesti tulemme me kaikki ennenpitkää mielisairaiksi, ellei oloissamme pian tapahdu mitään korjausta suuntaan tai toiseen."

Viipurin vankileiriltä taas kirjoitti muudan uhriveri: "Olin punaisen armeijan riveissä kumouksen

alusta alkaen ja olin niinmuodoin myös tilaisuudessa näkemään miten inhimillistä punaisten menettelysentään oli lahtarien nykyiseen menettelyyn verraten: Kymmeniätuhansia tapettuja lukuunottamatta, olemme me vangit monia kuukausia saaneet virua kahleissa kosteissa ja kylmissä kopeissa; minäkin sain kantaa kymmeniä kiloja painavia rautoja erääseen luolaan unohdettuna ja syöpäläisten vallassa. Olemme suljetut kuin elukat karsinoihin. Ennen niin miehekkäät toverit istuvat nyt tylsinä eteensä tuijottaen ja tunkiolta löytämäänsä luuta järsien. Nälkä, sairaus ja kuolema ovat alituisena seuranamme. — Nyt ovat lahtarit opettaneet meille menettelytapoja, mutta tuskinpa kunniallinen työläinen milloinkaan voisi olla niin julma kuin lahtarit."

Tärisyttävä on erään köyhälistökynäilijän silmänräpäyskuvaus *Suomenlinnan* kidutusleiriltä. Nälkäisenä, menehtyneenä ja onnettomana piirtää hän päiväkirjaansa seuraavaa:

"Aamulla meidät komennettiin tavallista aikaisemmin aamuhuutoon, sillä täällä saarella oli tänään suuret juhlat. Kaikista ei ollut lähtijöiksi. Monet olivat niin heikkoja, etteivät jaksaneet nousta pystyyn ja kuusi oli yöllä kuollut nälkään. Kuolleiden joukossa on eräskin kuuden pienen lapsen isä. Eilis-iltana hän rukoili vielä: 'Voi hyvät toverit, tuokaa minulle edes heiniä syötäväksi'. Aikaisemmin sama poloinen oli syönyt vartiosotilaan ampuman variksen. Nyt makasi hän suullaan likaisella permannolla kalman keltaisena.

"Riviin komentavat sotamiehet potkivat ja kolhivat kiväärinperillä sairaita ja kuolleita, ilkkuen raaasti: 'kyllä jaksatte nyt, jaksoittehan silloinkin, kun meitä vastaan tappelitte'.

"Aamuhuutoa pitävä upseeri anteli myös nagaikasta, kun luurangot eivät hänen mielestään tarpeeksi kiireesti jaksaneet horjua riviin. Erään, joka ei osannut vastata hänen kysymykseensä, veti hän rivistä ulos ja ampui paikalle kuin koiran, ilkkuen: 'Jassoo, sinähän oletkin ryssä', ja potkien sitten raadon vähän syrjempään.

"Nyt illansuussa olemme päässeet vähän ulos. Ne, jotka ovat jaksaneet ovat lähteneet. Usea on riisunut likaiset vaatteensa ja tappaa nyt syöpäläisiä, joita täällä kuhisee joka paikassa miljoonittain. Vartalot ovat kumaraan luhistuneita luurankoja, Likaisia — sillä koko täällä oloajallamme emme ole pesuvettä nähneet! — ja niin syöpäläisten syömiä, että tuskin pientä palaa tervettä ihoa näkee. Tuolla horjuu ennen niin voimakas ja syvästi sivistynyt toveri, keppi kourassa, kaivaen maasta hiukan vihertäviä ruohontaimia syödäkseen, maasta, johon heitetään kaikkea roskaa ja likaa. Mutta muuta vihantaa ei vankilan pihalla ole ja aitauksen ulkopuolelle, jossa olisi puhtaampaa ruohoa, ei saa mennä. Tuolla taas toinen keittää maasta löytämiään vanhoja luita toisten vesissä suin vieressä katsellessa. Meillä ei ole enää muita tunteita kuin yksi ainoa, s.o. näläntunne. Meillä ei ole enää muita ajatuksia kuin yksi: voi, kun pääsisi vapaaksi, että saisi edes kerran tarpeekseen syödäkseen. Kaikki ovat likaisia ja kurjia, ruumiillisesti ja henkisesti menehtyneitä luurankoja. Ja kuitenkin tämä vankileiri ei pitäisi olla kaikista kurjin. Millaista onkaan sitten niissä toisissa, huonommissa.

"Tuolla on taas yksi tupertunut likaiselle pihamaalle. Hän tekee lähtöä tästä maailmasta. Tasan kymmenen on jo tämän päivän osalle nälkään kuolleita, hän on yhdestoista, kolme on ammuttu ja yksi tullut mielipuoleksi. Toinen sama verta on kannettu sairaalaan henkitoreissa. Heistä on kuulemma matkalla kuollut kaksi jo sairaalan pihalle.

"Menen katsomaan tuota pihamaalle tuupertunutta.

"Oh! Sinunko vuorosi nyt tuli. Hän oli miesten parhaita, aattemme kunnollisempia edustajia. Hänet merkittiin vaarallisempien sarjaan ja silloin hän tiesi, mikä häntä odotti. Vankilaan sai hän kuulla, että vaimonsa oli vangittu, lapsensa joutuneet mieroona ja kotinsa hävitetty. Ne olivat iskuja, jotka mursivat heikot voimat. Hän tuli synkäksi, alkoi heikentyä päivä päivältä. Tänään oli hän taas jalkeilla, kehui olevansa virkeämpi, eikä sanonut tuntevansa nälkääkään, Nyt makaa hän tuossa pihamaan liejussa.

"Pari upseeria kulkee ohi ja huomaavat hänet. Toinen heistä menee, potkaisee häntä komentaen nousemaan ylös, mutta kun huomaa, että tämä on kuollut, käskää hän vartijasotilaan siirtämään hänet sivumpaan. Kiväärin piipulla tyrkkien kierittää sotilas ruumiin syrjemmälle. Siellä se saa sitten olla siksi, kunnes ruumiita tulee lisää. Sitten komennetaan vangit kantamaan 'raatonsa' pois.

"Valkoinen hyeena, ruumiinosvo tekee vielä viimeisen puhdistuksen. Joku on monista tarkastuksista huolimatta onnistunut säilyttämään jonkun paremman vaateriekaleen, kihlasormuksen tai jotain muuta hänelle kallista. Niitä valkoinen ruumiinosvo nyt vainuaa. Sitten on raato valmis kuopattavaksi.

"Sillä tavoin on päättynyt jo tuhansien tie ja samoin tulee päättymään taas tuhansien, sillä mistään päin ei näytä olevan apua odotettavissa. Me kuolemme täällä kuin kulkurikoirat, katoamme maailmasta niin, että tuskin monestakaan tiedetään mihin on joutunut. Voi alennusta! Voi kurjuutta!

"Myöhemmin. On jo yö. Ollaan levolla, jos sitä levoksi voipi sanoa. Kasarmin permanto on pakattu täyteen viimeistä sijaa myöten niin, ettei kävelemään pääse. Kesälläkin palelee verettömiä poloisia,

täytyy nukkua päällysvaatteet yllä. Kellään ei ole makuuvaatteita. Laihoja raajoja pakottaa kovalla kivipermannolla ja syöpäläiset ovat mielityössään. Sieltä täältä kuuluu kuolevain ja sairaiden voihe ja vaikerrus.

"Istua kyyrötän nurkassa valveilla. En uskalla nukkua. Pelkään kuolevani, Kädet ja jalat tuntuvat kylmiltä ja turtuvat vähä väliä, veri ei enää kierrä. Valtimo lyö tuskin neljääkymmentä kertaa minuutissa. Selässä tuntuu kuumia väreitä ja päätä pyörryttää. Se on kai kuoleman esisoihtoa. Koetan hieroa käsiäni ja jalkojani vastakkain saadakseni veren kiertämään. En haluaisi kuolla. Taistelutantereella en pelännyt kuolemaa, nyt sitä pelkään, pelkään tällaista koiran kuolemaa. Ja sisimmässäni kytee vihan kipinä. Tahtoisin elää kostaakseni."

Muuten on samaiselta Suomenlinnan leiriltä päässyt julkisuuteen sanomattoman kuvaava, 977 vankia koskeva alastomuustilasto. Sen mukaan oli ilman paitaa 345 vankia, ilman alushousuja 420, ilman sukia 746, ilman housuja 262, ilman liivejä 481, ilman takkia 339, ilman päällystakkia 672, ilman vuodevaatteita 788, ilman käsiliinoja 688, ilman pielusta 783 ja ilman kenkiä 436 vankia. — Hirvittävän nälän lisäksi siis vielä lähes täydellinen alastomuus! —

Näin näillä vankileireillä, jotka kuitenkin olivat niitä "parempia".

Hirveimpään huutoon joutui *Tammisaaren* vankileiri, jonka käypänä nimenä olikin: Kuoleman esikartano. Kas tässä mitä muudan sen asukkaista tietää kertoa:

"Mikä muu kuin kuoleman esikartano on Tammisaaren vankileiri? Täällä vaeltavat ihmishaamut ympäriinsä siksi, kunnes vetävät viimeisen henkäyksensä nälästä ja heikkoudesta. Kuolevaisuusprosentti kohoaa joka päivä. Aluksi kuoli 20-30 henkeä päivässä. Nyt, sitten kun vankien lukumäärä on vähentynyt parilla tuhannella, joten heitä on enään noin 5,000, on kuolevaisuus lisääntynyt niin, että eräänä päivänä kuoli 64 vankia.

"Ollaan niin totuttu kuoleman läheisyyteen, ettei se enää häiritse vähääkään, niin että voidaan esim. 'aterioida' aivan ruumiin vieressä, vieläpä haisevan ruumiin lähellä. Voi sattua, että ruumis saa useita tunteja olla koskemattomana vuoteellaan, käytävällä, ulkona hiekalla tai mihin vanki yleensä on ojentunut. Eräänä päivänä virui kahden raahelaisen ruumiit auringonpaisteessa aivan vesijohdon vieressä noin 50 vangin seistessä jonossa saadakseen vettä, ja jono liikkui ruumiiden ohi ilman, että kukaan tunsu syvempää liikutusta.

"Muudan ruumis virui käytävällä oveni edessä eräänä aamuna astuessani ulos. Usein kuolevat vangit klosettiin. Tämä löyhkää sen lisäksi nyt kesäkuumalla niin inhottavasti, että itse löyhkä on jo lähes tappava.

"Jotkut kuolevat saatuaan omaisiltaan ruokalähetyksen, toiset taas kuolevat siksi, etteivät koskaan saa mitään ylimääräistä ruokaa. Ja vangin ravinto on aivan liian riittämätön, jotta sen avulla voisi säilyttää henkensä pitemmän ajan. Kaunaleipä ja puoliraaka kalliokalaliemi turmelee vatsan, niin ettei kellään, joka on pakotettu syömään niitä, pysy vatsa kunnossa.

"On surullista nähdä noiden haamujen liikehtimistä. Yksi kuolemaan saakka väsynyt nojaa toiseen ja jokainen on kaatumaisillaan kumoon, vetää jalkojaan perässään ja tuijottaa tylsällä katseella avaruuteen. Kaikki ovat menehtyneitä ja kokoonkutistuneita."

Mutta, väitettäneen, kaikki edellä esitetyt kuvaukset heijastavat eräänlaista luurankosympatiaa, ovat työläisten itsensä esittämiä; niillä ei ole pätevän todistusten arvoa.

Siispä on turvauduttava "pätevämpiin". Tutustukaammepa aito porvarillisen professorin, *Robert Tigerstedtin* Tammisaaren vankileiriltä antamaan raporttiin:

"Kesäkuun 6 päivästä heinäkuun 31 päivään on kuolevaisuus Tammisaaren vankileirillä ollut *hyvin suuri*, kuten seuraava taulukko osoittaa":

Kesäk. 6-12 p	5,90
" 13-19 "	8,56
" 20-26 "	23,00
" 27-3 "	heinäk. 14,00
Heinäk. 4-10 "	18,87
" 11-17 "	26,76
" 18-24 "	41,11
" 25-31 "	42,38

"Vankien kokonaisluku on tänä aikana vaihdellut 6,027 ja 8,597 välillä. Koko (tänä) aikana on siis kuollut 1,347 vankia ja löytyy päiviä, jolloin kuolevaisuusluku päivittäin on noussut 40,7. Vankien

kuolevaisuus on tänä aikana alituisesti noussut, ja ihan viimeisenä viikkona oli se enemmän kuin 7 kertaa niin suuri kuin kesäkuun toisella viikolla."

"Kuolevaisuus 42,33 tuhatta kohtaan viikossa vastaisi Helsingissä, sen 200,000 asukasta kohti, 8,466 kuollutta viikossa. Tämän ohella on huomattava, että henkilöt, joista tässä on kysymys, ovat poikkeuksetta siinä iässä, jossa kuolevaisuus on ylen pieni. (Esim. Santahaminan _nais_vangeista, joita oli toistatuhatta, oli *86 % 15-20 ikävuosien väliltä!* Kirj. huom.)"

"Tätä *kauhistuttavaa kuolevaisuutta* ei edes voida selittää sen kautta, että vankileirillä olisi ollut joitakin vaikeampia kulkutauteja."

"Joka tapauksessa on *kuolevaisuus*, nimittäin 42,33 tuhatta kohti viikossa, *ennen kuulumatonta*, ja *vastaavaa on tuskin tapahtunut tsaarivallan vankiloissa*, taikka jos semmoista on sattunut, on sen aiheuttanut jokin tarttuva tauti, kuten kolera, isorokko tai muu semmoinen, mutta sitä ei ole aiheuttanut vankien mitä suurimmassa määrässä epäterveellinen käsittely."

"Niistä 1,347 vangista, jotka ovat kuolleet aikana 6.6-31.7. on ainoastaan 337, s.o. 25 prosenttia kuollut sairashuoneessa, kun sen sijaan *1,010 elämää on sammunut odotushuoneen puulavitsoilla.*"

Näin professori Tigerstedt, jonka lausuntoa tuskin rohkenevat väittää liioitelluksi tai valheeksi muut kuin valkoisen Suomen agentit, jotka ruhtinaallisesti palkittuina itse ovat valkoisten isäntiensä tiliin valmiit päivästä toiseen törkeästi vilpistelemään: valkoinen terrori? Pötyä!

Mutta palatkaamme leireille. Niistä 90,000 työläisestä, jotka kapinan jälkeen teljettiin nälällä kidutettaviksi ja joista *naisia* lienee ollut 5-6,000, "onnistuivat" valkoiset täten päästämään hengiltä kaikkiaan noin 15-20,000. Niin että murhattujen ja nälkääntapettujen työläisten lukumäärä voitaneen liioittelematta merkitä 40 ä 50,000:ksi.

Ja kuitenkin olisi kuolevaisuus vankileireillä luonnollisesti supistunut minimiinsä — siitä huolimatta, että "terveydelliset olotkaan eivät voi vankileireillä olla tyydyttävät", kuten valkoinen sotaministeri sievästi huomauttaa — jos olisi annettu vankien omaisten tuoda heille ruokaa. Mutta perkeleellisestä tuhoamisvaistosta tämä kiellettiin, vaikka esim. Viipurissa sattui "että *vangit eivät viiteen päivään olleet saaneet annokseen kuuluvaa leipää, jauhoja eikä voita*" (virallisesta tarkastuskertomuksesta!).

Ja niinpä valkoiset pääsivät mihin pyrkivät: "Olot vankileireissä, kaikista sanomalehtien vakuutuksista huolimatta, ovat hirveät. Vangituista (Tammisaarella) kuolee keskimäärin 80-90 vuorokaudessa. *Kuolleiden ruumiit ladotaan alastomina yhteen pinoon*, niin että alimmaisat likistyvät aivan muodottomiksi. Tästä pinosta otetaan ruumiit vietäviksi metsään, jossa hautaus tapahtuu siten, että kärryistä keikautetaan ruumiit kuoppaan sikin sokin, jäsenet ristiin ja miten sattuu menemään."

Näin kertoi eräs valkoinen.

Hyvä häpeäpaalussa.

Niitä surkeita aikoja! Niitä surkeita aikoja!

Ken niitä pystyy kuvaamaan? Läpileikkauskynäilijäin ja -taiteilijain piirtimet, taltat ja siveltimet eivät siihen sovellu. Tarvitaan alhaisen Balzaceja, tarvitaan joku Zola, Hugo tai Vereshtschagin, jotta voitaisiin ikuistuttaa murto-osakaan niistä. Tarvitaan työläistaitelijoita, joita ei ehkä vielä ole mutta joita varmaan aika synnyttää.

Tarvitaan proletariaattineroja, jotka helvetillinen piina, vaiva ja ahdistus kouluttaa aikakauden huikaiseviksi kuuluttajiksi, tarvitaan palavia henkiä, joissa köyhälistösielun kaikki mielteet heijastuvat kuin prismassa ja jotka sen takia voivat luokkansa kärsimykset pukea jylhää todellisuutta vastaaviin muotoihin, kuvata ne paperille, piirtää ne kankaalle, hakata ne kiveen tai metalliin niin, että vielä tuhansien vuosien kuluttua voidaan selvästi tajuta mitä sai Suomen proletariaatti ylisivistyneellä 20:lla vuosisadalla sietää ja minkä metsäkarjumoraalin omasivat vuosikauden kulttuuriperijät — porvaristo.

Tuhertajat eivät siihen kelpaa. Eivät ainakaan porvarilliset laturinlaskijat, jotka ovat myyneet pienen sielunsa kiskuriluokalle, lahtariyhtiölle, jonka teurastamon portilla ne tänään voimattomilla äänillään lusuttelevat, mutta joiden ulvonta sammuu jäljettämiin huomispäivän sarastuksessa.

Emmekä näköjään pysty siihen mekään, jotka kukin osaltamme olemme saaneet jakaa luokkamme kärsimykset. Ehkä kahlehtii meitä omat pikku vaivamme, ehkä emme ole kyllin palavasti eläneet mukana joukkosielun jättikouristuksissa, ehkä lamaannuttaa aivojamme ja käsiämme työväestön Golgatatragedian suhdaton, vertaamaton valtavuus, ken tietää?

Mutta yhtäkaikki: johonkin kykenemme sentään mekin. Ainahan toki sentään voimme pelastaa unhon yöstä valaisevan pikkupiirteen, jylhästä luokkamurhenäytelmästä temmatun episodin.

Ylväitä muistomerkkejä varrotessamme tyytykäämme miniatyyriveistoksiin.

Kas tässä yksi sivumennen singahutettu lastu:

* * * * *

Vangeille ei saanut viedä ruokaa. Se oli valkopetojen viimeinen ja perkeleellisin keksintö. Huomasivat, että oli mukavampaa tappaa nälkään kuin käyttää kivääriä. Säästyy parempiin suihin ruoka, säästyvät kuulat ja työläisteurastukseen niin ihmeen haluttomiksi käyneet sotilaat saatiin jättää ihmisystävällisen typeryytensä valtaan. Ja siksi toiseksi: *nähtiinhän ulkomaillakin, ettei maassa rehoittanut mielivalta*. Luonnollinen kuolema, hiljainen riutuminen ruuanpuutteessa, sehän oli vallan toista. Eihän voitu suorastaan kieltää työläisiä kuolemasta. Ilkeyttään ehkä vain ottivat ja keikahtelivat. Keikahdelkoot!

Mutta kidutettavien omaiset eivät niin vain alistuneet pyövelien hirtehismääräykseen. Kaikki ryysyihin verhotut hyvät voimat taistelivat epätoivoista taistelua röyhelöpirullisuutta vastaan. Keksittiin lukemattomia, aivan uskomattomia keinoja nälässä kiemurtelevien luokkasankarien kohtalon keventämiseksi. Joudutettiin mitä ihmeteltävimpiä teitä myöten ruokaa onnettomien omaisten isooviin suihin. Läheskään aina ei onnistuttu. Usein joutuivat rakkaudenlahjat valkoisten ihmispetojen saaliiksi. Monesti sekaantuivat avustajat lahtarien verkkoihin.

Niinpä näiden rivien sankaritarkin, 14-vuotias tyttönen, johon kirjoittaja tutustui paetessaan valkoisten vainukoirien tieltä.

Hänenkin veljensä oli nykyhunnien piinattavana, kitui kuvaamattomassa vaivassa tuhannen muun uhrin kera vankileirillä.

Tämä oli kuten niin lukemattomat muut luokkataistelijat, vielä kasvuiässä ja olisi niinmuodoin tarvinnut ruokaa riittävästi, enemmän kuin vanhemmat miehet. Mutta sen sijaan täytyi hänen kärsiä nälkää, yhtämittaista, keskeytymätöntä nälkää, kuten muidenkin, mikäli ei kotoa saatu keinotelluksi hänelle suuhunpantavaa.

Tämän tiesivät omaiset liiankin hyvin, ja monesti oli onnistuttu pelastamaan nuori vapaustaistelija kuoleman kidasta ruuan muruilla, jotka oli riistetty muiden omaisten muutenkin aivan riittämättömistä annoksista.

Mutta nyt ei äiti, joka tavallisesti oli pojalleen jouduttanut rakkaat tuomiset, ollut viikkokauteen onnistunut pettämään kuoleman esikartanon kivisydämissä vartijoita. Kahdesti olivat eväät joutuneet näiden saastaisiin käsiin. Muilla kerroilla ei hän ollut voinut yrittääkään.

Arvaa siis, että kovasti koeteltu työläisperhe oli äärimmäisen epätoivon vallassa. Heistä tuntui aivankuin olisi ollut heidän syynsä, jos poika menehtyisi. Mitä tehdä? siinä raskas pulma.

Perheen vaipussa mustimpaan toivottomuuteen heräsi kuitenkin tyttösessämme kapinanhalu entistä kipinöivämmäksi.

— Ei, pohti hän, veljeni ei saa kuolla kuin koira! *Minä* en salli sitä! Olkoon tielläni vaikka tuhannen lahtaria, heidän uhallaankin toimitan hänelle ruokaa!

Ja eväskääry mukana läksi hän leirille.

Mutta, kuten niin usein, voittivat pimeät voimat nytkin hyveen hennon esitaistelijan.

Tyttöriepu ei saanut veljeään lainkaan näköpiiriinsä. Kurkistelipa minne hyvänsä, kiersipä kunne tahansa, kaikkialla vain vieraita, kalmankalpeita, tuskanväärstämiä, viimeisillään hoippuvia kidutuksen uhreja.

Niitä katsellessaan unohti hän lopuksi veikkosensa tykkänään.

— Eikö nämä kaikki olleet hänen, kaikkien veljiä? Eikö näillä kaikilla pitänyt olla yhtä suuri oikeus elää? Miksi yksi tarvitsi paremmin ruokaa kuin toinen?

Ja suuressa, ennen arvaamattomassa rakkauden hurmiossa viskasi hän kalliin eväskäärynsä muodatta onnetonta kohti, joka juuri oli nälän riuduttama retkahtanut päivän korventamalle nurmikolle.

Mutta samassa tarttui häneen pari tunnotonta kahmaloa. Lähin vartijalahtari sieppasi hänet kiinni ja

raahasi leirillä olevan päällystönsä luokse.

Nämä ottivat katkeruudesta typeryneen lapsen raaoilla kannibaalihuudoilla vastaan. Ja käden käänteessä ympäröi tyttöstä kaikki saasta mitä voi kertyä alkohoolin ja yömassäyksen tylsistytämien kaulusroistojen raaoille kielille ja julkeisiin eleisiin.

Tietysti häntä "tutkittiin". Mutta muuta tolkkua ei päättäväisestä tyttösestä saatu kuin että hän yksinkertaisesti oli koettanut luvottomasti avustaa "punaroistoja".

Ampua ei häntä iljetty. Ei myöskään pistää tyrmään. Vankiluolathan olivat tupaten täynnä jo muutenkin.

Siispä oli parasta tyytyä häpäisemään hänet.

Ja tavoilleen uskollisina asettivat valkoiset karjut uhrinsa tilapäiselle korokkeelle "kaikkien nähtäväksi".

— Katsokaas, huusivat nämä, näin nuori ja jo niin rikollinen!

Ja se ei suinkaan ollut pahinta mitä he syytivät suustaan.

Nuori, turmeltumaton lapsi sai niiden kahden tunnin kuluessa, mikä aika häntä riepotettiin häpeäpaalussa, kuulla sellaista, mistä ei hän ollut kuullut hiiskahdustakaan kodissaan, joka kuitenkin oli vain tavallinen työläiskoti, "punaroistojen" tyyssija; sai kuulla niin sanomattoman paljon sellaista, jota hän ei ikinä olisi luullut lähtevän herrasväen, niin kutsuttujen sivistyneiden, parempien ihmisten suista. Kuuli raakuuksia niin runsaasti, että hän tuona lyhyenä solvausaikana ehti saada yläluokan pohjattomasta turmeltuneisuudesta selvemmän kuvan kuin työläiset tavallisesti iässään.

Niin että kun hän vihdoinkin pääsi vapaalle jalalle ja mielenliikutuksesta väristen suuntasi askeleensa kotia kohti, oli hänen kasvoillaan ilme, jota ei tapaa sen ikäisillä ihmisillä.

Hän ei palannut tietämättömänä, vain vaiston ohjaamana lapsukaisena, vaan itsetietoisena, mittaamattoman luokkavihan vireeseen jännittämänä työläistaistelijattarena, joka ei tulisi pyytämään eikä antamaan armoa, ja joka ymmärtää, ettei rakkaus yksin suinkaan riittänyt valveutuneen työväenluokan käytnvoimaksi, vaan myös ja ennenkaikkea *viha*.

Karjuja on kohdeltava karjuina. Siinä opetus minkä hyve saa häpeäpaalussa.

Kohtalonsa välttäminen.

"Ei välttäne kohtaloaan" on valkoisten keksimä lauseparsa niistä työläisistä, jotka he ovat päättäneet passittaa toiseen maailmaan, ovatpa nämä sitten tehneet hyvää tai "pahaa". Kuka tahansa paksupäinen mutta ei sitä vähemmän verenhimoinen koulupoika, ylioppilas, gulashi tai maanjussi esiintyy valkoisen Suomen näyttämöllä kohtalona, ei viattoman sääliittäväenä kuin kolmannen luokan teatteripiru etukaupungin kabaretissa, vaan hirvittäväenä, muodottomana kuin pahathenget Danten helvetissä.

Ja näytti siltä, ettei Hanneskaan voisi kohtaloaan välttää. Nälän menehdyttämänä, kauhujen uuvuttamana ja surun järkyttämänä raahattiin hänkin valtiorikosoikeuden-nimeä kantavan raadin eteen. Siinä istui jäsenenä vain työväenluokan vihollisia, niitä samoja, jotka juuri olivat vereen tukahuttaneet vallankumouksen: selkäpuolen sotarosvoja, monimurhaajia, ruumiinryöstäjiä. Puheenjohtajana taas istui nuori tuomari, joka kuoleman- ja kuritushuonetuomioiden avulla tavoitteli vapaudenristiä ja muita suosionosoituksia. Erittäin ihanteellinen kokoomus siis! Tavanmukaisten kysymysten jälkeen: oliko kuulunut punakaartiin ja mistä ajasta alkain; oliko liittynyt siihen vapaaehtoisesti vai pakosta; oliko ollut johtajia? j.n.e. luettiin Hanneksen kotiseudun suojeluskunnan antama lausunto hänestä.

Se oli ihana asiakirja, ja sitä ihanampi, kun sen allekirjoittaja oli talollinen, jonka maalla Haaviston mökki aivankuin kiusalla sijaitti, ja jolle Hannes ei viime vuosina ollut suostunut rupeamaan rengiksi, kuten varhemmin — raskauttavia asianhaaroja, jotka tietenkin löivät leimansa *suojeluskunnan* lausuntoon! Siinä sanottiin, että vaikkei tiedettykään Hanneksen tehneen mitään muuta varsinaista rikosta kuin mikä sisältyi siihen, että hän oli ryhtynyt punaryssäksi, niin oli ilmeistä, että hän oli kaikkein vaarallisimpia. Paitsi sitä, että hän jo aikoja ennen kumouksen puhkeamista oli käytöksellään todistanut hautovansa yhteiskuntaa järkyttäviä yltiöpäisiä ajatuksia (miksi ei ruvennut rengiksi!), kuului hän lisäksi perheeseen, jota hyvällä syyllä saattoi pitää anarkian pesänä, mikä näkyy siitakin, että hänen isänsä ja sisarensa jo ovat saaneet *ansaitun palkkansa*. (Siinä toinen valkoisten vakiintuneimmista lauseparsista!) Mutta ei vielä sillä hyvä: päälle päätteeksi oli syytetty paikkakunnan

lakkautetun työväenyhdistyksen toimihenkilöitä (urheiluosaston puheenjohtaja!), joka sairaloisella kiihkolla oli yllyttänyt seudun työläisiä, varsinkin nuorisoa, seuraamaan hänen esimerkkiään (ja lykkimään lylä!). Syytetyssä ei kylläkään oltu huomattu muita pahoja taipumuksia, hän nimittäin on raitis eikä edes tupakoi, mutta kysyä sopii, eikö juuri tällaista poikkeuksellista tapojen puhtautta, mitä tulee nyt kysymyksessä olevaan punikkiin, ole sitäkin pidettävä huolestuttavana merkinä? Omasta puolestaan näin todettuaan syytetyn vaarallisuuden jätti suojeluskunta oikeuden harkittavaksi, eikö syytetty ansaitsisi tulla ammutuksi.

Näin suojeluskunta. Eikä Hanneksella puolestaan ollut mitään sanottavana. Kaikki oli hänestä jo yhdentekevää. Fysillinen väsymys oli herpaannuttanut hänen sisimpänsä kerrassaan liikkumattomaksi; korkeintaan tunsin hän vain ällötystä, ällötystä n.k. suojeluskuntaa, n.k. oikeutta ja koko valkoista väkivaltajärjestelmää kohtaan. Ampukoot, sittenpä hän loppuu koko hirtehisilveily ja viheliäisyys!

Ja valtiorikosoikeus, tuo päänmeno-tuomioistuin tietysti "katsoi syytetyn ansaitsevan tulla ammutuksi".

Ja asia oli sitä myöten selvä. Päätöksestä ei käynyt valittaminen, mutta armoa, sitä kyllä passasi valtiorikosylioikeudelta pyytää.

— Ei ikinä! siinä kaikki mitä Hannes kykeni muovaamaan sanoiksi. Mitä hänen katseensa sillä haavaa puhui, siihen ei oikeudella ollut aikaa kiinnittää huomiotaan, sillä sillä oli kiire; uusia kuolemantuomioita, uusia kuritushuonetuomioita, enempi verta, lisää onnettomuutta! siinä valko-oikeuksien huoneentaulu!

Eikä Hannekselle käynyt edes niin onnellisesti kuin eräälle toverilleen, tämä kun kehtasi kuolla keikahtaa nälästä keskellä "oikeuden" istuntoa viitsimättä edes kuulla tuomiotaan. Mikä oikeuden loukkaus! Mutta mitä eivät punaroistot julkeaisi!

Ei. Hanneksen oli tyhjennettävä kalkkinsa erä erältä. "Sairaloinen kiihko", jolla hän oli rauhan aikana terästännyt ruumistaan, kantoi vielä kuoleman esikartanoissakin hedelmää. Missä monet kärsimyksistä tuupertuivat, siinä hän vielä liikkui ja ajatteli, joskaan ei hän enää jaksanut erikoisemmin eritellä kaikkia mietteitään ja tunteitaan.

Ja niinpä hän siis valmistui kuolemaan useain saman "kohtalon" uhrien kanssa yhdessä. Mikä surullinen seurue. Äskeiset sankarit siinä luurankoina alennuksensa syvimmillä asteella, toiset tylsän malttavina, mutta toiset nääntymyksen musertamina, voivottelevina poloisina. Kidutuskausi oli ollut liian pitkä.

Vain Hannes jaksoi enää ottaa tilanteen täysin miehekkäästi: jos kerran oli jouduttava murhaajain käsiin, oli ainakin osoitettava näille, ettei kunniallisen työläisen kunto petä koirankuopallakaan.

* * * * *

Yks rukoili — —

Yks rukoili, yks kyynelöi, yks puri hammastaan, kun metsänrantaan raastettiin he teurastettavaksi, ja kolkko oli hiljaisuus ja hämär peitti maan. Oi, kunpa vielä elää sais! — noin vaikersi ne kaksi.

Mut kolmas lausui: Kolkompaa en arpa tiedäkään
kuin jäädä eloon silloin kun on lyöty orjarotu,
kun valkosusi vallitsee ja väärä nosti pään
en helvettiin ma moisehen maan päälliseen totu.

Kun kerran totuus lyöty on ja hyve hehkuvin,
ja verissään ne viruvat, jotk' oikeutta huolsi,
kun orjain suku suruihin niin suuriin syöstihin,
niin jälkeen jäädä raskas sen, ken pyhintään myös puolsi.

Siks' kyynelöiden kuolohon ma kurjaan kulje en, en vaikeroiden, valittain, vaan hammastani
purren, näin pyöveleiltä riistäen een riemun viimeisen, ett' työläisurho kuolohon käy kalveten
ja surren.

* * * * *

Ja niinpä Hannes nyt, viimeisenä "kohtalon" hänelle suomana iltana, päätti kirjoittaa äidilleen jonkun *ilaisen* sanan. Heittää hyvästi — näkemiin ikäänkuin, jotta ei vanhus ottaisi ylen raskaasti tätä viimeistä armoiskua. Päätti kirjoittaa, että vaikka hänen nyt on kuoltava, kuten ovat kuolleet tuhannet näinä pimeinä aikoina, niin jäi kuitenkin ihana lohdotus, että

manan mailtakin maanitus käskevä soi, elo kiehtoo, ja liehtoo tultaan. Suku sorrettu tää jos sortuukin, uus nousevi vankka varmaan, povell' onnettomimman äidinkin vesa vainotun varttuvi hentoisin taas urhoksi aatteen armaan. Suku uus, syke sielussa kiihkehin, oi, iki-ihmeitä ilmoille loihtia voi ajan taivaan seestyissä harmaan. Suru suurihan kurjia kannustaa ja kaipuu, mi ei ole laannut. Vihan hetteistä heikkokin voimia saa, ylös yllyttää vert' uhkuva maa ja polvi, sen helmassa maannut. —

Mutta kynää etsien taskujaan kopeloidessaan kiintyi hänen huomionsa rutistuneeseen paperipalaseen, mikä sekaantui hänen käteensä povitaskunsa pohjalta. Suorittuaan sen monet rypyt äkkäsi hän nuhjaantuneessa paperissa joitakin enää vain vaivoin ymmärrettäviä variksenvarpaita, joita siihen oli lyijykynällä piirretty. Mutta lukemattakin muisti hän nyt yhtäkkiä paperin sisällön ja siihen liittyvän tapauksen.

* * * * *

Oli nimittäin rintamalla kerran sattunut näinikään:

Eräänä lomapäivänä oli Hannes muutamien toveriensa kera lähtenyt samoilemaan erääseen syrjäiseen, rintaman takana olevaan kylään. Ehdittyään kylän laidalle, huomasivat toverusten tarkoiksi kehittyneet silmät omituista liikettä muutaman talon pihamaalla. Siellä seisoj pari hevosta täysissä valjaissa ja täydet kuormat perässä, ja kuormain ja pirtin välillä liikkui joitakin miehiä, joilla näytti olevan omituinen kiire. Vainuten tapauksessa jotakin vehkeilyä riensivät toverukset, kiväärit vireissä, taloa kohti.

Päästyään salaa pihamaalle ei siellä ollut kristinsielua: hevoset vain kuopivat malttamattomina, ja kuormat töröttivät täynnään kaikkea mitä maalaistalossa tapaa, viljasta alkaen pitovaatteisiin asti. Nyt astuivat miehet varoen portaita ylös, raottivat ovea ja — mitä näkivät!

Kylään oli pistäytynyt noita siellä täällä liikkuvia köyhälistön häpäisijöitä, jotka tulivat ja ottivat mitä petoksella tai uhkauksella saivat kiristetyksi, minkä jälkeen — elleivät puuttuneet henkeä koskeviin asioihin — katosivat niinkuin olivat tulleetkin. Tässä tapauksessa olivat rosvot jo ottaneet talosta hevoset, sälyttäneet reet talon tavaroita täyteen ja — Hanneksen astuessa pirttiin — paraikaa kiristivät pelon suunniltaan säikähdyttämältä isännältä rahoja kahden miehen pidellessä tätä käsistä ja kolmannen painaessa revolverinputkea tämän ohimolle.

Kuullessaan askeleitten töminää ovelta kääntyivät vorot yhtäkkiä nähden edessään punasotilaat, joiden kiväärit uhkaavina kääntyivät heitä kohti. Ja sitten alkoi jupakan nopea selvitys. Miehet pakotettiin kantamaan tavarat takaisin paikoilleen, riisumaan hevoset valjaista, viemään ne talliin ja sitten: mars matkaan päällystön luokse! Hanneksen toverit lähtivät viemään veijareita, tämän itsensä jäädessä valittamaan sattunutta tapausta isännälle. Ei hän noita ilkiöitä liian ankarasti tuominnut: tiesihän hän missä maassa niitä sellaisia vesoja kasvaa: luokkayhteiskunnan heitesaroilla. Sitä suuremmalla syyllä pyysikin hän isäntää olemaan tuomitsematta *koko* köyhälistöä.

— Köyhälistö taistelee eduistaan rehellisesti, mies miestä vastaan. Se ei ojenna asettaan aseettomia vastaan eikä kulje varkaissa! vakuutti hän.

No, isäntä tietysti oli kuin seitsemännessä taivaassa. Pyyhittyään kylmän hien otsaltaan ja saatuaan emännänkin taas tolkkulleen, hän luonnollisesti joudutti vieraalle kahvia, lupasi jopa rahallisestikin palkita tämän hyvän työn.

Tähän ei Hannes kuitenkaan taipunut. Mutta jostakin äkillisestä mielihohteesta — ehkäpä sen takia, että työväestöä oli porvariston taholta luokkasodan aikana niin äärettömästi parjattu — tuli hän pyytäneeksi isännältä todistusta tapahtumasta. Tämä mielihyvin työtä käskettyä. Saatiin käsiin jokin paperipalanen ja lyijykynä, ja niinpä isäntä parhaan kykynsä mukaan raapusteli paperille, että punakaartilainen Hannes Haavisto oli pelastanut sekä hänen tavaransa että henkensä. — —

Tätä paperia hypisteli Hannes paraikaa ajatuksiin vaipuneena kourassaan, kun leirin pappi astui sisään antamaan herranehtoollista seuraavana aamuna ammuttaville "punaroistoille".

Noita viheliäisiä näytelmiä! — viheliäisiä silloinkin, kun pappi tosissaan saapui suorittamaan "velvollisuuttaan", mutta kerrassaan katalia, milloin — ja sellaisiakin tapauksia tunnetaan — papit saapuivat perkeleellisen kyynillisinä valmistamaan vankeja viimeiselle matkalle, vaikkei näitä itse asiassa vielä oltu määrättykään ammuttaviksi, ollen näillä pimeyden pääruhtinailla vain tarkoituksena herättää vangeissa äärimmäistä kuolemankammoa, kiduttaa heitä henkisesti, niinkuin heitä kidutettiin ruumiillisesti nälällä ja rääkkäyksillä. Papit ne monessa tapauksessa suorittivat samaa piiskurin ammattia jumalansanalla kuin varsinaiset ammattisuomijat koivuraipoilla ja nagaikoilla. Olkoot he kirottuja! Nämä hirtehis-papit nimittäin.

Pappia, joka juuri saapui manan maille sonnustelemaan Hannesta ja tämän tovereita, saattoi kuitenkin moittia vain typeryydestä mutta ei ilkeydestä.

Päinvastoin. Hän tunsi melkoista myötätuntoa vankeja kohtaan. Hänen käsityksensä mukaan nämä kylläkin olivat ryöväreitä ristinpuulla, mutta hänellä ei kuitenkaan ollut mitään sitä vastaan, että nämäkin, sovitettuaan kauhean rikoksensa, pääsisivät paljon puhuttuun paratiisiin, paikkaan, missä työväestön yleensäkin vasta sopi tavoitella rieskaansa ja hunajaansa. Hänestä ei ollut paikallaan sellainen käsitys, mikä ilmeni m.m. Turun *piispan paimenkirjeessä*, että punavangeilta olisi tykkäänään suljettava taivaanportit. Ensiksikin hän ehkä sydämensä yksinkertaisuudessa arveli, etteivät he, papit nimittäin, kentiesi kuitenkaan kykenisi niitä niin tarkkaan sulkemaan, ettei sinne "moni lurjuskin läpi luistaisi" ja toiseksi oli koko juttu kerta kaikkiaan niin epämääräinen, että: miksei, menköötpä vain taivaaseen; sillähän ei nyt missään tapauksessa loukattu kenenkään etuja eikä oikeuksia. Kunhan vain katuivat. Niin, ja eikö yhtäkaikki pitänyt olla suurempi riemu yhdestä kadotetusta (punaroistosta) kuin yhdeksästäkymmenestä yhdeksästä (valkoisesta) vanhurskaasta? Ja siksi toiseksi tuotti myös epäilemättä suurta nautintoa seistä kuoleman kynnyksellä ja ohjata väsyneitä matkamiehiä — ikuiseen elämään. Sela!

No, niin. Todistettuaan kuolemaan tuomituille heidän syntiensä veriruskeuden, joka näiden tuli ymmärtää niin kauan kuin vielä riitti lyhyttä armon aikaa: olivathan he maan kavaltajina nostaneet kätensä jumalan määräämää, kirkon siunaamaa (ja ryssäläiskenraalin edustamaa) esivaltaa vastaan, joka ei hukkaan kantanut miekkaa (saksalaisia mausereita!), todistettuaan, että he oikeastaan ansaitisivat iankaikkisen kadotuksen, antoi hän kuitenkin ymmärtää, että karitsan veri oli vuotanut heidänkin tähtensä j.n.e. Toi sanalla sanoen jälleen esiin tuon nukkavierun lunastusteorian, joka kristillisen kirkon opinkappaleista lienee iljettävin: tapa veljesi + kadu = tulet autuaaksi. Oikea suurryöväreiden oppi, joka on kuin luotu pääoman valaille, jotka tyhjiin imettyään, kaivoksissa ja tehtaissa runneltuaan tai suorastaan esivallan avulla teurastettuaan tuhansia työläisiä, mutta parahiksi ennen kuolemaansa "kaduttuaan" pääsevät hekin "karitsan oikealle puolelle". Mutta oppi, joka niin tavattoman huonosti sopii riistetyille, joka nälkensä tyydyttämiseksi "varastaa" leivän taikka nostaa aseensa puukkoa kurkulleen painavaa riistäjää vastaan.

Mutta palatkaamme hyvään paimeneemme. Suoritettuaan laupeuden työnsä Hanneksen tovereille kääntyi hän viimeiseksi tämän puoleen. Huomattuaan tämän kädessä paperipalasen luuli hän sitä jäähyväiskirjeeksi ja ilmoitti olevansa valmis toimittamaan sen perille.

Sanaa sanomatta ojensi Hannes paperin väsyneellä eleellä antaen papin ymmärtää, että siihen olisi ehken syytä vilaista ennen sen "perille" toimittamista, jotta se ei menisi väärään paikkaan.

Ja niin sai pappi suureksi ällistyksekseen yhtäkkiä havaita, että hän oli kuolemanportilla töksähtänyt yhteen työläisryyryihin verhotun, aiheetta ristillepaikatun oikeamielisyyden perikuvan kanssa, joka vain oli unohtanut pitää melua hyveestä, mitä piti luonnollisimpana asiana maailmassa.

— Toimitan sen sittenkin perille, vakuutti pappi, joka, kuten sanottu, ei suinkaan ollut mikään ilkimys.

Ja niinpä tapahtui, että Hannes vieläkin kerran välitti kohtalonsa.

Pappi näet sai asian uudellen "oikeuteen". Istuntoon kutsuttuna todisti pälkähästä pelastunut talonpoika valallisesti, että niin ja niin oli asianlaita ja että ilman Hannesta ei hän nyt seisoi siinä. Tuomaria, josta tuntui, ettei hän tämän pykälän kohdalla päässyt varsin paljon lähemmäksi vapaudenristiä, epäilytti. Eihän vain todistaja itsekkin ollut sosialisti? Ei ollut ollut, mutta ei ollut hyvä sana, mitä *tästä* alkaen; oli saanut niin merkillisiä opetuksia viime aikoina niin puolelta kuin toiseltakin. —

Todisti, ja pappi puolestaan painoi päälle. Oli saanut Hanneksen kotipuolesta pelkkiä hyviä tietoja: oikea malli miehekseen, joskin "hairahtunut".

Ja niin oli "oikeuden" sanomattomaksi surukseen "lievennettävä" Hanneksen kuolemantuomio — kahdeksitoista vuodeksi kuritushuonetta: sillä aikaahan lahtarioikeus kuitenkin pääsisi toista tietä aikeensa perille — — —

Muuten, niin, kuinka sanotaankaan: jos korppi olisi tuomarina, niin harvapa hevosella kirkkoon ajaisi.

Niinpä olivat nyt korpit tuomareina, oikeat korppikotkat. 140 luokkavihaa ja puoluekostoja uhkuvaa valtiorikosoikeutta lienee kaikkiaan julistanut noin 52,000 tuomiota, jotka yhteensä käsittävät 300,000 vuotta kuritushuonetta. Tuomituista "johtajista" oli suuri osa sellaisia, jotka eivät olleet ottaneet lainkaan osaa kumousliikkeeseen. Mutta niinkuin oli tapettu sekä aseisiin tarttuneita että aseettomia, niin myös tuomittiin kuritushuoneeseen jokainen, jonka katsottiin voivan *vastaisuudessa* nostaa vereentukahutettua työväenliikettä jaloilleen. Tuomittiin ilman laillista perustetta silmittömästi, summamutikassa ja epäjohdonmukaisesti. "Rikoksista", joista toisissa "oikeuksissa" rangaistiin vain

parin vuoden kuritushuonetuomiolla, voitiin toisissa tuomita kuolemaan. Voitiinpa tuomita syistä, joita oikeudenkäynnin aikana ei *oltu edes mainittu*; monet taas joutuivat kuritushuoneeseen pelkän nimierehdyksen johdosta. Aminoffin (jo mainittu) kiertokirje ja suojeluskuntien raportit olivat ohjenuorina. Syytettyjen todistajien lausunnoille ei tavallisesti pantu mitään painoa.

Kuten sanottu, ei valtiorikosoikeuden päätöksestä saanut valittaa, vaan ainoastaan pyytää armoa. Useimmat tuomituista tarttuivatkin tähän nöyryyttävään keinoon, mutta löytyi kuitenkin sellaisia kuolemaan tuomittujakin, jotka kieltäytyivät sitä hyväkseen käyttämästä!

Joukkomurhat, nälkäännäennytyt, oikeusarpajaiset — siinä porvarisvallan hirvittävä kolmiteräinen kostonkirves, jolla se osin tuhosi, osin teki "vaarattomaksi" *satatuhatta* Suomen työläistä.

Valkoiset bakkanaalit.

Ja niin oli päästy työväenluokasta, sen rippeitä vain enää metsästettiin.

Oli saatu voitto, ja uuden käskijän, isännän ja suojelijan — Saksan — turvin kävi lepääminen laakereilla. Aikoi mässäys.

Meitä socialisteja pidetään huonoina kansalaisina, mutta ei voi olla punastumatta häpeästä maansa puolesta nähdessään minkälaiseksi se valkoisten käsissä luokkasodan jälkeen kädenkäänteessä paheni. Alkaen hallituksesta ja ylemmistä ja alemmista siviili- ja sotilasvirastoista sekä näiden yksityisistä virkailijoista, upseereista ja sotilasta tavallisiin valkoisiin kansalaisiin: elintarvehuujareihin ja manttaalipappoihin, välikäsiin ja onnenonkijoihin asti — pettivät kaikki, rosvoivat kaikki, elivät kuin viimeistä päivää kaikki. Koko maan "sivistyneistö" heitti pois viimeisetkin tekopyhyshotaleensa, paljasti oikean karvansa. Maan vallassaolijat liikkuiivat ujostelematta maantieritareiaa, kähveltäjinä, väärentäjinä. Aatelismies kilvan nousukkaan kanssa, virkamies maallikon, valkoinen suomalainen saksalaisen kanssa — kaikki puhdistivat, peijasivat, besorgasivat. Rosvottiin valtiolta ja rosvottiin yksityisiltä, rosvottiin jopa hirsipuut puhtaiksi; murhattujen työläisten jälkeñjäämistöt, nekin kulkivat toiselta varkaalta toiselle. Eipä edes maisterismiehet kammonneet kähveltää nälkään kuolleiden työläisten täisiä ryysyjä.

Ja manttaalipapat istuivat aittojensa kynnyksillä ja hykertelivät kämmeniään: kaikesta sai satakertaisen, monisatakertaisen hinnan. Antaa kansan nähdä nälkää, no, sittepähän oppii kapinoimaan! Ja valkoinen välikäsi kuljetti viljan nälkäänäkevän työläisen oven ohitse valkoiselle "isänmaan ystävälle" — tämä jaksoi maksaa: jos rahat loppuivat, puhdistit vain jonkun varaston tai kassan. Niiden kanssa ei nyt ollut niin tarkkaa lukua. Mitä hallitus varkaista, rosvoista ja murhamiehistä! Nyt jahdattiin vain työläisiä.

Ja kähvelletyillä varoilla mässättiin, ja saksalaiset hyväntekijät, ystävät ja aseveikot olivat lakkaamattomien juhlimisten esineinä. Saksalaisia syötettiin, juotettiin ja kannettiin käsivarsilla. Saksalaisille "vapauttajille" tarjosivat ujostelematta sulojaan vallasnaiset — se oli *nyt* kansalaisvelvollisuus, isänmaallisen hyveen vaatimus.

Valkoiset ihanteenihmiset elivät kuin Niniven lapset. Ja Joonaiden vaisut äänet eivät kantaneet kauas.

Kohosi näet porvariston omastakin keskuudesta ääniä, joiden tarkoituksena lienee ollut sopivassa määrässä hämmentää yleistä karnevaaliumua. Erinäisissä porvarilehdissä ruikutettiin olojen surkeudesta. Niinpä kirjoitti *Turun Sanomat*: "Ei mässään maassa ole kaikellinen keinottelu, lakien julkea rikkominen, säädöksistä poikkeaminen ja yleensä kaikkien tähän asti pyhänä pidettyjen oikeus- ja siveyskäsitteiden halveksiminen päässyt sellaiseen hurjaan vauhtiin kuin meillä viime aikoina. Kirjaimellisesti meillä nykyään vallitsee kaikkien sota kaikkia vastaan, vaikkakaan sitä ei käydä aseilla. Kukaan ei välitä hituistakaan siitä, miten käy lähimmäisen, *kukaan ei kiinnitä huomiota isänmaan etuun*, ei valtiotalouden asemaan, ei koko yhteiskuntarakenteen pysyväisyyteen, kysymys on vain siitä mistä eniten saisi kerätyksi pääomia vaikkapa toisen hengen hinnalla. — Nykyinen olotila maassamme on kansallinen häpeä, syvä alennuksen ja rappiolle joutuneisuuden aste. Eri yhteiskunnan aloilla on päässyt vallalla sellainen siveellinen höllyys ja kurittomuus, että suorastaan kammottaa." *Uudessa Suomettaressa* taas oli kerran tällainen viehkeä pala: "Kirkolliskokouksessa Turussa seurakuntain isät neuvottelevat ankarasti katkismuksen opetuksen alkamisesta. Mutta kuinka voi opettaa katkismusta pienokaisille, *kun rosvot rehentelevät julkisilla toimipaikoilla?* Ei, seitsemäs käsky on nyt naulattava jokaiseen seipääseen". — Ja mainittu *kirkolliskokous*: "Nälänhätä uhkaa syöstä tuhannet epätoivoon, jopa kuolemaan. Mutta tästä nälänhädästä rikastuvat toiset. Kuta enemmän köyhien leskien kyyneleitä ja huokauksia, sitä enemmän rahaa ahneiden arkkuihin. — — — Kaikki tämä vain laajentaa eri kansakerroksien välistä kuilua, vielä sitäkin enemmän se laajenee, kun hädän kasvaessa toisaalla yhä

vain toisaalla nautinnonhimo, irtaus ja hekuma kasvaa. Meidän täytyy tunnustaa: paljon puuttuu, kansamme sielu on sairas."

Ja itse vanha noitarumpu, *Juhani Aho*, nähtyään kuinka kauas hänkin osaltaan oli tullut katajaisen kansansa hersyttäneeksi, puhkeaa voimattoman ukkelin ärinään: "Rakuunan kannusten kilahdus kylän raitilla on ääni, joka tässä maassa tehonnee paremmin kuin (laki ja evankeliumi) — —". Mutta kuten hän oli niin monesti ennen puhunut pötyä, puhui hän nytkin. Rakuunat, sotaväki — kaikki samaa sorttia. Vielä niin myöhään kuin 5/1919 puhuu porvarillinen *Fyren*-lehti tragikomillisista asioista.

"Oli aika — kirjoitti lehti — ihana aika, jolloin me, niinpian kuin joko elämässä tai sanomalehdistössä, etupäässä sanomalehdistössä tuli puheeksi meidän rumat tekomme tai rumat ominaisuutemme, voimme loukkaantuneena viattomuuden päätöksellä viskata koko maailman silmille tuon kaikkea selittävän ja kaikkia puolustavan sanan *venäläistä turmelusta* jotenkin samallaisella syyttäjän päätöksellä kuin nykyään keisari Wilhelm tiuskaa sanan *Ludendorff* ja Ludendorff sanan *Keisari Wilhelm*. 'Venäläinen turmelus' oli meille ikäänkuin suuri ja komea pielus meidän syntisen päämme alle pantavaksi — mutta se ihana katosi kuten niin paljon muutakin Venäjän vallankumouksen vedenpaisumukseen.

"Sitten tulivat *saksalaiset* maahan, tulivat, näkivät ja besorgasivat. 'Mitä punaiset jättivät jäljelle, sen veivät saksalaiset', valittivat talonpojat ja tilanomistajat niillä paikoin missä saksalaiset olivat kulkeneet. Ja kaupungeissa, etenkin pääkaupungissa valitti poliisi: 'kyllähän me ennen luulimme, että venäläiset osaavat tehdä koiruuksia ja varastaa, mutta kyllä ryssät sentään ovat taitamattomia hutiluksia siinä asiassa saksalaisten sotilasten rinnalla.'" Kerrottuaan sitten valaisevista yksityistapauksista, jatkaa lehti: "Sanottakoon lyhyesti, että saksalaiset koettivat järjestelmällisesti ryöstää jo ennestään nälkäänäkevän Suomen puhtaaksi elintarpeista ja muista välttämättömistä kulutusesineistä. Ei tyydytty yksin siihen, että *lannoitusaineita vastaan tahdottiin ottaa* (Suomen eduskunnan aloitteesta) *punaisia vankeja Saksaan*, vaan mikä oli tärkeämpää: tahdottiin saada elintarpeita nälkäänäkevälle sotivalle Saksalle, Saksalaisilla sotilailta oli täysi oikeus anastaa ja lähettää Saksaan kaikki paperossivarastot mitä käsiinsä saivat. Saippuat ja muut semmoiset olivat myös niin haluttua tavaraa, että Helsingin kaupunki oli pian aivan tyhjä saippuasta. Samaten kävi suomalaisen voin kanssa, ja mikä oli vielä pahempaa: ei edes oltu lastaamatta laivoihin ja viemättä täältä pois sitä vähäistä määrää jauhoja, niin hyvin vehnää kuin ruista, joka oli maassa ja joka oli Ruotsista saatu."

Näin *Fyrenin* mukaan maassa isännöivät saksalaiset sotilaat.

Mutta eivät suomalaisetkaan "vapaustaistelijat" olleet oppimestareitaan huonommat. Lehti kertoo eräästä vänrikistä, joka joutui kiinni häpeämättömästä varkaudesta mutta sai kaikki ikuisiksi ajoiksi anteeksi — "*koska varastaminen armeijassa oli niin yleistä*". Ja lehti jatkaa: "Huhu kertoo eikä ainoastaan huhu että hiljattain pidetyssä yleisessä kassatarkastuksessa Viipurissa kaikki muut sotilaskassat olivat enemmän tai vähemmän besorgatussa tilassa paitsi yksi — erään rykmentin kassa, jonka rykmentin upseereista liki 100 prosenttia oli entisiä venäläisiä upseereita, s.t.s. todellisia upseereita, joilla on kadettikoulusivistys eikä ainoastaan (jääkäreiden) Lockstetter-leirisivistys." Ja jääkärieversti Sihvosta, tuosta Karjalan valkoisten pylväänään nostamasta "vapaussankarista" ja työläisten joukkomurhaajasta, hänestä huomauttaa *Fyren*: "Nyt hänen kunniastaan on tuskin muuta jäljellä kuin besorgattu erä vapaussodan kassakladissa, suuruudeltaan 180,000 markkaa — vai oliko se enemmän selvittämättömiä eikä edes selvitettävissä olevia varoja." Ja edelleen: "Nuori jääkäriin sukas ja kultapoika, jääkärikapteeni Takkula, entisestä Karjalan kaartinrykmentistä Viipurissa, hän joka mielellään kutsui itseään 'Suomen ensimmäiseksi jääkäriksi', vangitaan väärennyksistä ja noin 200,000 markan kavalluksesta rykmentin varoja". Eräs jääkäriupseeri X — — — tekee itsensä kuuluisaksi voijobbarina, eräs jääkäri vänrikki Y tekee erinäisiä kolttosia, eräs jääkärimajuri niinikään. Hämeenlinnassa varastaa jääkärivänrikki Veijola kaksi hevosta omasta patteristaan — — — Turussa vangitaan vänrikki Wahlfors, Helsingissä luutnantti Backberg — — —".

"Meidän saksalaiset opetusupseerimme — huomauttaa *Fyren* kaiken edellä olevan jälkeen lopuksi —, jotka niin usein lausuvat pohjattoman halveksumisensa suomalaisten oppilaidensa oppivaisuudesta, voivat nyt ylpeillä näiden saavutuksista Wilhelmin, Besorgausmestarin koulussa."

* * * * *

Tähän tapaan erinäiset huutavan äänet korvessa.

Mutta soraäänet hukkuivat — ja hukkuvat yhä vielä — bakkanaalien remuun.

Kunhan vain työväestö pysyi kurissa. — —

Ja olihan se kylliksi kuritettu. Ja eduskunta pitäköön huolen, ettei sille jää mitään oikeuksia, ettei sille jää pienintäkään tilaisuutta isotella!

Eduskunta, niin. Yläluokan tynkä-eduskunta, johon työväestön 92 edustajasta oli jätetty vain 1 —

muut oli joko tapettu, vangittu tai ajettu maanpakoon ilman, että varamiehiäkään kutsuttiin näiden tilalle. Sivumennen huomautettakoon tässä yhteydessä kuvaavasta tapauksesta. Kun tämä eduskunnan tynkä lopuksi suostui kutsumaan joitakin sosialistien varaedustajia, oli kutsuttavien joukossa m.m. eräs kajaanilainen työmies, Kalle Niemi. Hän ei ollut ottanut kumoukseen osaa, häntä vastaan ei oltu nostettu mitään syytettä "maankavalluksesta", hän oli täysin nuhteeton täyttämään edustajatointaan. Lähetetään valtakirja Kajaaniin. Etsitään Kalle Niemeä. Mutta mistään ei löydetä. Kalle Niemen ovat Mannerheimin miehet jo luokkasodan alussa murhanneet. Ei ole Kalle Niemestäkään edustajaksi. — —

Ja tynkä-eduskunta otti järeälle jääneen köyhälistön hellään huomaansa. Laati mielipuolisella vimmallalla kuristuslakeja.

Laati "kuonokoppalain", jossa säädettiin: "Poikkeuksellisten olojen tähden, jotka ovat johtuneet sodasta ja laillista yhteiskuntajärjestyksestä häirinneestä kapinasta, oikeutetaan hallitus väliaikaisesti antamaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden voimassapitämiseksi välttämättömiä säännöksiä 1) painotuotteiden julkaisemisoikeuden, kokoontumisoikeuden, yhdistymisoikeuden ja oleskeluoikeuden rajoittamisesta sekä 2) laajennetusta oikeudesta takavarikon, kotietsinnän ja vangitsemisen toimittamiseen". Tällä lailla on työväen toimintaa lähes kokonaan estetty. Maaherroilla on täydellinen satraappivalta työväensanomalehdistöön nähden j.n.e.

Laki 8-tuntisesta työajasta paikattiin. Työaika muutettiin 10-tuntiseksi.

Uusi torpparilaki laadittiin, ja siihen "punikkipykälä": "Jos vuokramies on tuomittu ennen (torpan) lunastuksen tapahtumista vapausrangaistukseen vähintään kymmeneksi vuodeksi tai kuolemanrangaistukseen, älköön vuokra-aluetta tämän lain mukaan lunastettako vastoin vuokranantajan tahtoa. Älköön lunastusoikeus myöskään kuuluko sille, jolle tällainen vuokramiehen vuokraoikeus on rangaistuksen aiheuttaneen teon jälkeen siirtynyt". — Näin siis maalaisköyhälistön eturivimiehet kuritushuone- tai kuolemantuomionsa lisäksi saivat vielä muunkin rangaistuksen, eivätkä ainoastaan he, vaan myös heidän omaisensa, vaimot ja lapset. Kaikki lainsuojattomiksi!

Kunnallisasetukset, ne syövytettiin läpikotasin julkeimmalla lahtarihengellä. Lasketaan noin 700,000 hengeltä riistetyn äänioikeus!

Ja paljon muuta hyvää ja kaunista ehti valkoisten ripe-eduskunta luontaa esiin. Mutta tässä ei enää huolitane puuttua kuin yhteen sen aikaansaannokseen, *vallankaappauksen*, jonka se suoritti valitsemalla maalle saksalaisen (kuinkas muuten!) kuninkaan.

Se kuningashuijaus, se oli ihana ylösottamus. Se vei voiton kaikista mihin Suomen vallassaolijat kapinan kukistamisen jälkeen ryhtyivät. Kuningas-ajatus oli herännyt vain pienen koplakunnan aivoissa, siitä olivat lähemmin sopineet ne, jotka olivat myyneet maan Saksalle. Itse valkoisistakin oli suuri osa hanketta vastaan. Mutta maaperä muokattiin. Uppiniskaiset sanomalehdet toimittajineen ostettiin, harjoitettiin painostusta ja petosta yksinpä eduskunnassakin. Kaiken varalta koottiin monarkistisia sotajoukkoja Helsinkiin. Oltiin vaikka asevoimalla valmiit nujertamaan tasavaltalainen opinioni. Mutta aseita ei tarvinnut paljastaa. Vastahakoiset "tulivat järkiinsä". Ehkäpä se kuningas sentään oli poikaa, varsinkin kun se saatiin Saksanmaalta. Lempo tässä tietäköön mihin ilman kuningasta joudutaan. Ja niin valittiin Suomen tasavallalle kuningas. Ja hennot valkoiset naiskätöset jo ompelivat lakanoita maan uudelle, ylevämieliselle, jalolle ruhtinasparille, ja sitä ylevämielisemmälle ja jalommalle, kun kukaan ei tietänyt näiden luonteenlaadusta mitään. Mikä ihana unelma, mutta mikä surkeus, ettei se sittenkään täyttynyt! Mässääjät eivät saaneet Belsazaria! Mene tekel — —

Niin, keskellä orgioitaan havahtuivat veren tahraamat mässääjät Saksan romahdukseen. Mahdoton oli käynyt mahdolliseksi. "Oli suistunut uljas muuri." Valkoisten patsaspyhimys, Der Kaiser, ja kaikki muut pienemmät pyhimykset mäiskähtivät pilvistä.

Der Kaiser.

Tuli sinunkin vuorosi siis, pääpyöveli. Hetkes on soinit. Tähän asti mut ei edemmäksi, jo kaikui sullekin kerta, sa murhaaja miljoonain. Miten turhaan tuhlasit verta, sitä kahlata kuitenkin kun määräsi päähän et voinut.

Pien' ei sisin haaveesi ollut: maailma raunioittaa,
kaikk' kaataa, murskata, mullistaa ja kylvää kuoloa, murhaa,
ja raunioill' ylin mahtaja olla. Mut, onneton, turhaa
oli teiluritoimesi — kaikkeutta et voinut sa voittaa.

Sa ruumisvuorihin kompastuit, kuu pääst' olit maaliin,
verivirrat vellovat "sankari"-tietäsi salpaa,
korahdukset ja voihke ja vaikerrus sisimpääsi jo halpaa,

universumi vyöryvä kruunupään kukaties saa saaliin.

Kiroaa oma kansasi sua, osa senhän niin onneton, vaikee; idän kansat ja lännen ne myös yht'ainoota uhkaa ovat; ja vankileireillä Suomen sa myös näet nousevan nyrkit kovat, suist' orjain sieltäkin singahtaa kiro hurjan hurja ja haikee.

Ja niin kuin oltiin oltu varmoja Saksan hegemoniasta! Viimeiseen asti tiesivät *kaikki Suomen porvarilehdet* vakuuttaa: *Saksa kestää, Saksa voittaa!* Ja kun keskusvaltain peli oli jo tykkänään menetetty, kun se jo oli tietty tosiasia kaikkialla muualla paitsi Suomen suuren yleisön keskuudessa, jolle valkoiset sensuuriviranomaiset siivilöivät ulkomaanuutiset mieleisikseen, vielä silloin saattoi Suomen porvarilehdistä lukea tällaista: "Vielä ei suuri kamppailu ole likimainkaan ratkaistu. Vielä on toiveita siitä, että Bulgarian jalo ruhtinas ja hänen kansansa parhaimmisto saavat maansa pelastetuksi nimettömältä häpeältä. Vielä pysyvät Itävalta-Unkari ja Turkki horjumattoman uskollisina. Ja ennenkaikkea on Saksan vastarinta läntisellä sotänäyttämöllä päivä päivältä käynyt yhä lujemmaksi. Pitkä, peloittavan pitkä matka on *ententen kanuunoilla* vielä Berliiniin, *eivätkä ne koskaan tule sinne saapumaan*, siitä on Hindenburg kyllä pitävä huolen valmistamalla niille yllätyksiä, jotka niille tulevat olemaan kaikkea muuta kuin mieluisia. Ja jos nuo laumat joskus astuisivatkin saksalaiselle kamaralle, *josta taivas meitä varjelkoon*, tulevat ne vastassaan tapaamaan yksimielisen, maataan rakastavan ja sen vuoksi voittamattoman kansan, joka ei taistele rahan- eikä kostonhimon yllytyksestä, vaan elämän ylempien ihanteiden puolesta (!!)."

Mutta ensi säikähdyksestä toinnuttuaan loikkasivat valkoiset mässääjät yli siitä missä aita oli matalin. Yhden tuen pettäessä etsittiin toista. Ja kas: yhtäkkiä saivat saksalaiset tietää huutia. Ei edes ymmärretty, kuinka niiden pariin oli jouduttu, kuinka niitä oli saatu maahan. Kukaan ei ollut pyytänyt Saksan apua. Kukaan ei ollut käskenyt näitä vierailulle. Ei Vaasan hallitus, ei Mannerheim, ei Svinhufvud. Koirat söivät oksennuksensa.

Ja saatiin uusia ystäviä. Ja bakkanaaleja jatketaan.

* * * * *

Tätä kirjoitettaessa viettävät valkoiset paraikaa ympäri Suomen vapauden muistojuhlia. On kulunut vuosi luokkasodan päättymisestä. Olisi luullut, että valkoinen kuume olisi jo ehtinyt ohi kriisinsä, että "yleinen rauha ja turvallisuus" perinpohjaisen "rauhoittamisen" ja ovelien poikkeuslakien johdosta vallitsisi maassa. Mutta, ah, otat käteesi minkä työväenlehden numeron tahansa, aina saat yhä vieläkin olla varma näkeväsi uutisia uskomattomista väkivallanteoista, uskomattomista raakuuksista, joka näyttää muuttuneen eräänlaiseksi valkosairaudeksi.

Ei ole monta viikkoa vierinyt siitä, kun työväen taholta paljastettiin kiduttaja Troberg. Mies viaton kuin kyyhkynen, vakuuttelivat porvarilehdet. Mutta kuin ihmeen kautta saatiin aikaan tutkimus, ja todettiin, että tämä valkoinen "kuulustelija"-tuomari oli käyttänyt kidutusta laajassa mittakaavassa. Mutta mitään rangaistusta ei hän saanut. "Turvallisuus" ei tunkeudu kidutuskammioihin.

Ja tuskin oltiin päästy Trobergista, kun jo kuullaan uusista hirmuteoista. Maariassa suojeluskunnan aluepäällikkö Marttinen yhdessä seudun poliisin kanssa rääkkää *naista*, työmiehenvaimo Alina Julinia. "Ensiksi komennettiin Julin riisumaan päällysvaatteensa, jonka hän tekikin. Sen jälkeen satoi toinen poliiseista J:n kädet selän taakse jonkinlaisella nahkahihnalla niin tiukkaan, että hihna syöpyi veriin asti. Sitten sanoi Marttinen: Meidän on pehmitettävä teidän selkänne, koska ette muuten tiedä missä (vankileiriltä karannut) Rinne oleskelee, johon Julin vastasi, että kun ei hän sitä kerran tiedä, ei hän voi sitä sen paremmin tietää sittenkään vaikka lyödäänkin. Marttinen alkoi nyt enemmittä puheita iskeä vaimo Julinia noin puolen metrin pituisella kumisella poliisipampulla hartioihin, oikeaan kylkeen sekä reisiin. Yhtämittaa sai Julin näin noin 10 iskua, jolloin hän meni lievästi tainnoksiin." Tainnuksista toinnuttuaan pyysi vaimo, joka sairastaa kohtutulehdusta ja joka rääkkäyksestä sai runsaan vuodon, vettä juodakseen mutta ei saanut. Sen sijaan sai hän vielä yhdeksän iskua raakalaisten kumipampusta, — — —

Porin maaseurakunnassa taas avaavat seudun "suojeluskuntalaiset" revolveritulen työväentalolla rauhallisesti iltamaansa viettäviä työläisiä vastaan ja päälle päätteeksi polttavat koko talon.

Ja niin edespäin. Ja niin edespäin. Päivästä toiseen.

Vielä ei ole viimeisen työläisen selkänahka suomittu, vielä ei ole viimeinen salamurha suoritettu, vielä on maan työväestö täydellisen mielivallan alainen.

Valkoiset bakkanaalit näet jatkuvat. Toistaiseksi.

Tarinamme sankari.

Pakolaisen hyvästijättö.

Ah, rakkaat ystävät, hautakummuilta lähden, kova kohtalo häätää murheen murtaman loitos; ah, niin moni kumppani kaatui silmäini nähden, tuhon, turmion toi väen kalpean katkera koitos.

Ah, mullissa näämme me myös nyt rakkahan aatteen, jota valvoimme, vaalimme niinkuin vanhempi lasta, puna toivon on häipynyt tummuuteen murevaatteen, kasa tuhkaa on templi, mi häikäisi silmää vasta.

Ja on kuin ehtynyt ois joka auvomme lähde, joka hermo hervonnut, kiihtävä toimeen ja työhön, on kuin olis tässä kaikki joukkomme tähde, kaksi kolm' aseveikkoa, unhotettua yöhön.

Ja sentään, ah, miten kuuluukaan sana mainittu ammoin: kun yhtyy kaks tai kolme, niin kera heidän myös kallein kaivattu on, joka kaikkosi kammoin. Tämä, ystävät, olkoon myös nykyviisus meidän.

Näet olkoon, että on kaatunut untemme pylväs ja että kuin akanoina on tuulesa veikot, sitä suurempihan on velvoituksemme ylväs, on kenties työnämme liittää yhtehen heikot.

Ja jälleen hautakumpujen sammalista, verimullista nostattaa kukat huomenen uuden ja sortuneen satulinamme sirpalehista taas temppele pystyttää valon vastaisuuden.

Ja niinpä vaikka vie mua loitoksi haaksi, meri kohta on juopanamme, mi kutsuen meuraa, niin ei toki kaikki kaihdu kuohujen taaksi, mua ystäväinhän aatokset armaat seuraa.

Ja veljeys vain sitä tiukemmin yhtehen liittää mitä kauemmas käy tie pakolaisen ankee. Miks kyynelehtiä siis? On työnäni kiittää, kajo rakkauteen kun rintaani lääkiten lankee.

* * * * *

Hannes olisi ollut luonnottoman sokea, ellei hän olisi ottanut vaarin kohtalonsa viittauksista. Kun se oli häntä säästänyt kerta kerralta, täytyi siinä olla kieltämätön tarkoitus. Hän oli määrätty elämään. Parempi on hyvän asian edestä elää kuin hyödyttömästi kuolla.

Ja hetikohta kun hänelle selveni tämä seikka, viskasi hän mielenmasennuksensa kuin epämukavan vaatteen. Hän lakkasi elämästä nykyisyyttä; hän päätti ryömimällä ryömiä tulevaisuuteen. Uuteen elämään, uusiin taisteluihin!

Ja kuitenkin ei tämä päätös kypsynyt yksin sen takia, että hän jälleen oli väistänyt jo jääkylmää kättään ojentavan kuoleman, eikä liioin koston ajatuskaan olisi riittänyt kannustamaan häntä jalkeilleen. Niin syvästä kadotuksesta pois pyrkiäkseen tarvitsi hän rahdun muutakin: rakkaudenkaipuun. Johon kuitenkin ehken sisältyi kaikki muu: *hänen* kanssaan päin uusia kohtaloita, niin, hänen kanssaan vaikkapa uudelleen päin kuolemaa. Rakkauden täytyi lääkitä vammat. Rakkauden täytyi koota kuihtuneet voimat, rakkauden täytyi puhaltaa elävä henkensä kauhuissa jähmettyneeseen olemukseen.

Mari ei ehkä ollut kuollut. Hannes oli saanut kuulla hänen poistuneen piirityksen aikana Tampereelta murtautuneen joukon mukana. Tosin tämän jäljet hukkuivat Hennalaan, jossa niin monen naistoverin retki päättyi. Mutta kukaan ei voinut väittää juuri *hänen* siellä sortuneen yhteiseen kuoppaan. Ja kuitenkin tiedettiin niin monta mainita nimeltä. Ehkäpä oli hän kirjoittanutkin. Mutta vankien kirjeet, ne tulivat harvoin perille, varsinkin jos niissä tuli sanoneeksi vähänkään sennepäin mitä ajatteli.

Ja Hannes alkoi yhtäkkiä järkeillä: koska en kerran minä ole kuollut, niin miksi sitten ehdottomasti hänkään. Jos minua kannustaa rakkaus, niin pitää se myös häntä vireissä. Jos kerran kohtalo on kantanut minut vahingoittumattomana kuulasateiden halki ja palauttanut kuolemantuomitun

kammioista, niin ei se kieltäne minulta *tätäköän*.

Ja hän sopi itsensä kanssa siitä, että hänen lemmittynsä eli.

Siispä kannatti hänenkin elää. Vapauteen!

Ja niinpä kun hän sai vain tämän pelkästä arvelusta luontuneen oljenkorren, tarttui hän siihen kaikilla sielunsa viimeisillä voimilla, ja se piti.

Toisen kuolo auttaa toista leipään. Erään kuolemaantuomitun toverin tilalle pääsi hän leirin keittiöön. Siellä joutui ruuan ääreen. Muutamassa viikossa olivat hänen voimansa lähes entisellään. Ja ruumiillisen hyvinvoinnin lisääntyessä varttuivat myös sielunkyvyt. Pian jaksoi hän järjestelmällisesti ajatella ja toimia — visusti ja viekkaasti. Pääsi suhteisiin vapaudessa olevien kaupunkilaistoverien kanssa, ja nämä tietysti tekivät kaiken uhallakin mitä voivat. Ja voivat taas niin suunnattoman paljon enemmän kuin valkoisten vainukoirat koskaan uneksivatkaan. Ennenpitkää odotti Hannesta tarvittavat varat, vaatekerta ja — passi. Ja Hannes osasi herättää vartijoissaan luottamusta. Pääsi käymään "talon" asioissa kaupungille. Toimitettuaan ne — palasi. Läksi toisen kerran ja palasi jälleen. Mutta kolmannella kerralla ei enää palannut. Piiloutui ystävien luokse. Muutaman päivän perästä läksi. Saapui kaukana pohjoisessa tuntemattomien, ventovieraiden ihmisten luokse. Mutta nämäkin olivat tovereita, luokkatovereita, kärsimystovereita, jotka puolestaan olivat valmiit tekemään kaikkensa tuntemattoman mutta ei sitä vähemmän läheisen toverinsa hyväksi.

Ja eräänä kauniina päivänä keikkui Hannes selvällä meren selällä matkalla kohti tuntematonta maata, outoja ihmisiä.

Mutta hän ei tehnyt matkaa yksin. Tilavassa kalastajapurressa oli kaikkiaan viisi pakolaista, joista vain kaksi tunsivat toisensa: nuori nainen ja mies, pariskunta. Mutta kukaan ei kysynyt mitään. Koskaan ei olla liian varovaisia. Mene ja tiedä, vaikka. Ja taakse jäänyt onnettomuus oli aivan liian kauhea, jotta enää olisi tarpeettomalla kevytmielisyydellä turmeltu yhden kortin varaan paiskattua asiaa. Niin kauan kuu oltiin Suomen aluevedelläkään, liikuttiin vielä mielivallan helvetissä, oltiin henkipattoja. Ja vielä saattoivat ulkosaarille asetetut kytät, valkoisten vartiolaiva tai saksalainen kanuunavene katkaista matkan.

Mutta menevää ei voida pidättää. Jo ilmoitti karttojaan tutkiva pursimies oltavan vieraan maan aluevedellä. Se sana soi kuin taivaasta. Vihdoinkin siis, vihdoinkin siis!

Ja vähemmässä kuin tunnin ajassa pääsivät matkatoverit selville toisistaan. Mukana oli kolme punikka ja kaksi — valkoista. Ja kaikki pakenivat samaa painajaista, valkoista kauhua — valkoisetkin.

Pariskunta oli punainen. Nuori aviomies oli niitä miehiä, jotka eivät ole luokalleen häpeäksi, miehiä, jotka kirveensilmässäkin säilyttävät neuvokkuutensa ja ymmärryksensä. Hän oli karjalaisia, tapellut Antrean rintamalla luokkasodan alusta alkaen, häätynyt peräytyvien joukkojen mukana Viipuriin, puolustanut sitä viime hetkeen ja lopuksi joutunut näkemään, kun valkosudet tekivät puhdasta kuularuiskuillaan lakaisten saartamiaan työläisjoukkoja, niin aseellisia kuin aseettomia, miehiä, naisia ja lapsia. "Surkeinta oli nähdä — sanoi hän —, kun pakenevat äidit pienine lapsineen retkahtivat kuulien lävistäminä valtamaantielle, mikä kilometrin mitalta peittyi aikuisten ja lasten ruumiisiin". Mutta entä hän itse? Ei päivääkään edes vankina. Kortteli korttelilta rähmi hän näkymättömänä valkoisten ketjujen läpi kaupungista. Kylä kylältä myöhemmin eteenpäin maaseudulla väärin ja oikeiden lupalippujen turvin ja metsissä piileskellen. Parisen viikkoa meni miltei syömättä, miltei nukkumatta. Pääsi omaistensa luokse, joskaan ei kotiinsa: tiedettiinhan kylällä hänen olleen niitä kaikkein "pahimpia". Keräsi voimia, ja palasi henkensä uhalla — kirjaimellisesti pitkin valkoisten pistinten kärkiä — *takaisin* Viipuriin hakemaan — vaimoan. Veti hänet satumaisella neuvokkuudella mukanaan läpi Suomen — silmää räpäyttämättä rientäen yhdestä valkoisen esikunnasta toiseen — ja tässä hän nyt oli. Mutta väsynyt hän oli, ja vaimonsa sitäkin väsyneempi. Vain tuskin huomattavalla hymyllä jaksoi tämä vakuuttaa miehensä tarinan todeksi. Mutta ihmeellinen se oli.

Mukana olevat valkoiset olivat työläisiä. Kansalaissodan puhjetessa oli heidän määrä olla puolueettomia. Mutta heidän kävi kuin muidenkin: joko puolesta tai vastaan. Ellet lähtenyt valkoisten matkaan, olit punikki, ja se taas merkitsi: kuula kalloosi tai vankileirille! Onnistuivat kiemurtelemaan sotaväestä mutta suojeluskuntaan joutuivat, ja niin edespäin ja niin edespäin, kuten heikkojen luonteiden kanssa aina. Kunnes heidän tehtäväkseen eräänä päivänä lankesi omain luokkatoveriensä ampuminen. Tällöin joutuivat työläissielut puntariin, ja luokkatietoisuus painoi toki sentään vielä enemmän kuin oma mukavuus. Hävetti tie, jolle olivat joutuneet. Pois sellaisesta maasta minkä vallassaolijat pakottivat työläisen oman luokkansa pyöveliksi! Pakenivat kuin pahantekijät, ja niinpä hekin nyt viillettivät laineita lakkapäitä yhdessä niiden kanssa, joita vastaan he jo olivat nostaneet aseensa.

*****

Jos Hannes jo pakoaan suunnitellessaan ja myöhemmin matkalla ollessaan oli joutunut ihmettelemään luokkansa solidariteettia, joka paikassa kun karkea mutta lämmin työläiskäsi oli valmis ojentumaan hädässä olevan *toverin* avuksi, niin sitä suurempi oli hänen kummastuksensa huomattessaan, ettei tämä solidariteetti suinkaan tyrehtynyt rajapaalulla, vaan että se myös vieraassa maassa, missä ei edes ymmärretty hänen kieltään, ilmeni jos mahdollista vieläkin vakuuttavampana, että sielläkin jokainen *luokkatietoinen* työläinen otti Suomen valkoisesta helvetistä paenneen toverin parhaana ystävänä, veljenään vastaan, ikäänkuin jatkuvalla, uhrautuvalla rakkaudentyöllä tahtoen pestä sen häpeän, minkä Suomen riistäjille itsensä myyneet brigadistit olivat pyövelin toimillaan myös maansa työväenluokalle tuottaneet.

Maihin päästyä kelpo vieraat toverit hoivasivat pakenijat kunkin omalle suunnalleen. Eivät nämät olleet ensimmäisiä, joskaan eivät viimeisiäkään. Kaikki kävi joustavasti. Kellä ei ollut varoja jatkaa matkaansa, häntä autettiin. Eikä kuitenkaan tarvinnut kokea mitään nöyryytystä. *Toverihan* auttoi toistaan. Kansainvälinen köyhälistö osoitti vain yhteenkuuluvaisuuttaan, suoritti toveripalveluksia, joita, niin luonnollisia kuin ovatkin, ei Suomen proletariaatti koskaan tule unohtamaan, yhtä vähän kuin se toiselta puolen unohtaa Saksan sosialistiluopioiden petostakaan, joka ei näiden sitä ennen ja sen jälkeen tekemistä liene pienin rikos kansainvälistä köyhälistöä ja sosialismia vastaan.

Hannes oli päättänyt suunnata matkansa aluksi maan pääkaupunkiin, mutta lepäsi sitä ennen päivän pari matkan vaivoista ja jännityksestä, jolla aikaa ystävälliset toverit ilmoittivat edeltäpäin määräraikkaan hänen tulostaan. Niin että kuu hän saapui sinne, oli häntä vastassa jälleen tovereita, omia kohtalotovereita, jotka ennen häntä olivat onnistuneet pääsemään valkoisten verkoista.

Nämä tiesivät Hannekselle ilmoittaa, että *sieltäpäin* oli saapunut *mutakin* pakolaisia. Kummakos siis, jos Hanneksen mieli ensimmäiseksi paloi päästä tapaamaan seutulaisiaan.

Perille päästyä saattajat osoittivat Hannekselle oven mistä astua sisään; itse oli heidän mentävä erinäisille asioille.

Hannes astui huoneeseen.

Siellä oli Mari.

Suuri, kuolematon.

Kreikasta ei jäänyt kiveä kiven päälle.

Sitä jauhoivat persialaiset. Sen orjuuttivat makedonialaiset. Se oli roomalaisten legioonain sotkuporras. Sitä hallitsi milloin yksi tyranni milloin monet kymmenet tyrannit.

Koko vanha Kreikka jauhettiin nuuskaksi. Perusteellisemmin ei ole milloinkaan hävitetty mitään maata eikä minkään maan kulttuuria.

Ja kuitenkin; kaikki mitä siinä oli suurta, kuolematonta, se elää yhä ja on yhä uudelleen ja uudelleen versonut kansallisten rajain kahleitta ympäri maailman. Solon, Sokrates, Platon ja Aristoteles elävät, Sofokles, Euripides ja Aristofanes elävät, Feidias veistoksineen elää, joonilaiset, doorilaiset ja korinttilaiset kolonnat pysyvät maailman arkkitehtuurin alati vanhana ja silti yhtä nuorekkaana perintönä. Ja nykypäivän diskonheittäjä, juoksija, kolmiloikkaaja ja painija on kreikkalaisen oppi-isänsä ihaileva, kuuliainen opetuslapsi.

Myös suuri Rooma murskattiin muruiksi. Jokainen kansa, rotu ja heimo piti asianaan tehdä sitä olemattomaksi. Ja kuitenkin sen todellinen suuruus huokuu läpi koko nykyisen "sivistyneen" yhteiskunnan. Ken ei tahtoisi olla "mies roomalainen". Ilman roomalaista kulttuuriperintöä olisimme melkoista köyhempiä. Vergeliuksen ja Horatiuksen Rooma elää aina ja iankaikkisesti. Roomalainen lainlaadinta on suuremmoisen sitkeähenkisempi kuin ne taloudelliset olosuhteet ja tuotantotavat, joissa se syntyi. Mutta myös Spartacuksen Rooma — korppikotkien, ristinpuiden saalis — myös se elää.

Entä kristillinen kirkko? Pahasti erehtyi roomalainen prokonsuli Gallio aikanaan Korintossa olankohauksella kuitatessaan "kynnettömän köydenpunojan", Paavalin, ja tämän opin. Sivistymättömät kalastajat, köydenpunojat ja kankurit olivat hypänneet kieltämättä monta vertaa rehevämmän aatteen selkään kuin roomalainen sivistysylimistö. Paavali kasvoi määrättömissä mittasuhteissa, oppinsa sitäkin valtavammissa. Neerojen ja Glaudiusten toimeenpanemat joukkomurhat olivat apuharvennusta, joka vain joudutti kristillisen kirkon varttumista. Se ahmasi koko maailman...

Galilei surmattiin, mutta "se pyörii sittenkin".

Kaikki suuri ja kuolematon elää ja säilyy. Väkivalta ei koskaan voi tehdä tyhjäksi niitä, ennenkun ne itse kieltävät itsensä, kuten kirkko. Köyhien uskonto taannuttuaan rikkaiden hiestytysvälineeksi kadotti kasvuvoimansa. Ulkopuolinen väkivalta ei sitä halvannut.

Aatetta, ihannetta, henkistä sisältöä ei voida asettaa alasimelle ja takoa nuuskaksi. Ristinpuulla kuolee vain ruumis. Roviolla palaa vain esine.

Pedot areenoilla tappoivat kristittyjä, mutta katakombeissa veisattiin hosiannaa. Kristityt joukkomurhasivat keskiajalla miljoonia "harhauskoisia", mutta nämä perivät sittenkin maan.

Ei, väkivalta pääsee käsiksi vain aineellisiin esineisiin, mutta ei ilmiöihin.

Kehityksen kulkua se ei voi lainkaan estää.

Elävä elämä, elävä aate, elinvoimainen ihanne — ne ovat ulkopuolella väkivallan vaikutuspiiriä.

Napoleonin hirmuvalta lakaisi lopuksi alkuunpanijansa. Wilhelm sortui omaan, orjain vetämäin sotavaunujensa alle. Satojen miljoonain tsaarin yli vyöryivät ärsytetyt massat.

Työläis-Venäjä seisoo avoimin rinnoin koko maailman riistäjäluokkia, kaikkia suurvaltoja, koko universumin kapitalisti-opinionia vastaan, mutta sitä vastaan lennätetyt nuolet singahtavat takaisin ampujiinsa. Sitä vastaan on taisteltu väellä ja voimalla. Se on saarrettu, se on eristetty, sen niskaan on syydetty tulta, terästä ja lokaa, varsinkin lokaa.

Ja kuitenkin se seisoo voimakkaampana tuo ryysyinen, raadeltu, nälkäinen ja loukattu Itä kuin maailmankapitalismi kaikkine tankkeineen, merihirviöineen, jättimörssäreineen, kymmeninetuhansine lentolaivoineen, tuhansine ampumatarvetehtaineen, keksijöineen, insinööreineen, teknikkoineen ja apulähteineen. Seisoo kuin elävä elämä, jonka nuorekkain, tervein ja suuremmoisoin ilmaisu se on, mummioita uhmaten, jotka lyyhistyvät läjään sen kosketuksesta.

Entä Suomen köyhälistö? Se on lyöty, se on murskattu, se on viskattu tuuliajolle, Suomi on suuri työläisyhteishauta Kittilästä Kivennavalle. Köyhälistö-suoneniskut Tampereella, Lahdessa, Viipurissa ja muualla, kidutukset, joukkonälkämurhat vankileireillä — kaikkien niiden olisi luullut lamauttavan sen vuosisadoiksi, tekevän tyhjäksi koko proletariipyrkimyksen, kitkevän vapaudenaatteen juurineen. Mutta ei.

On kuin maan pohjakerta olisi lumottu. Se kasvoi kaatuessaan. Kymmenien tuhansien vainajain haamut työntävät sitä vastustamattomasti eteenpäin. Vasta väkivalta vihki sen voimatekijäksi. Vasta nyt se tietää mitä sen olisi *pitänyt* tehdä ja mitä se tulee tekemään. Tarvittiin Mannerheim opettajaksi. Tarvittiin muita pöveleitä, jotka teilasivat sata yhdestä.

Niin, Suomen työväki on lyöty. Mutta koskaan ei maan yläluokka ole ollut sellaisen pelon vallassa kuin nyt, koskaan ei se ole riehunut niin tolkuttomana kuin nyt, koskaan ei se ole ollut epävarmempi asemastaan kuin nyt, koskaan ei se suurempainsa suosiota saavuttaakseen ole esittänyt säädyttömämpää, sieluttomampaa lakeijan osaa kuin nyt.

Sillä se tietää edustavansa yli-ikäistä aatetta, menehtymään tuomittua järjestelmää, kuolemaa — ajan synnyttämää ihannetta vastaan, elävän elämän hedelmöittämää järjestelmää, niin, itse elämää vastaan.

Ja kauhukseen huomaa se teillanneensa — ei itse ideaa, vaan sen ryysyisiä esitaistelijoita.

"Se pyörii sittenkin".

Suomen työläiskumous elää sykkien samassa tahdissa koko maailman työläiskumouksen kanssa, elää haudoilla, elää nälkäleireillä, elää piilopirteissä, etukaupunkien hökkeleissä, työpajoissa, kaikkialla.

Ja hetki on tuleva, jolloin ristiinnaulittu on astuva alas Golgataltaan ja suorittava suuren vapaustyönsä loppuun.

Vastustamattomasti.

Sillä hengetön, hedelmätön väkivalta seisoo voimattomana suuren, kuolemattoman edessä, vaikka se teilaisikin sata yhdestä.

Toukokuulla 1919.

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by

U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR

NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it

takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.